

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

ראש השנה

כ"ד אלול תשפ"ג – א' תשרי תשפ"ד

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'

או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר

מוהרא"ש

ר' אליעזר שלמה בן

ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות
מורנו ורבנו הרה"צ

ר' יצחק שמואל אהרן

לעזער שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה
הקדושה מתוך בריאות איתנה ונחת מכל
יצ"ח ותלמידיו

שלא ניתנה ליתבע — שבועה שלה בעד אחד, כדאמרינן התם (ריש סוטה) דצריך שני עדים שראוה שנסתרה, דליף "דבר" "דבר" מממון. **ממון שניתן ליתבע** — להשביע בעד אחד. אם טענו מנה וכפר לו בכולו, ועד אחד מעידו שהוא חייב לו — נשבע, שנאמר "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", לכל עון ולכל חטאת — אינו קם, אבל קם הוא לשבועה (שבועות מ,א). **אינו דין שמגלגלין** — את שבועתו, להשביע בגלגול. **אשכחן וראי** — שמגלגלין שבועה טענת ברי בדבר שאין חייבין עליו שבועה, כגון קרקעות, או שלא הודה במקצת — שמגלגלין אותו אם נתחייב לו שבועה ממקום אחר. **ספק ממין** — טענת שמא, כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו, דתנן בשבועות (מה,א): חלקו השותפין והאריסין — אינו יכול להשביעו. וקתני: נתחייב לו שבועה ממקום אחר — מגלגלין עליו את הכל. אלמא: ספק נמי מגלגלין. **מגלן** — אי מקל וחומר — לא דמי, דסוטה כל שבועתה ספק וגלגול נמי ספק, ממון עיקר שבועתו אינו באה אלא בטענת וראי, דכתיב (שמות כב) "כי יתן איש". ושבועת השותפין תקנתא דרבנן היא, משום דמורו בה היתירא, כדאמר התם (שבועות מח,ב). וכיון דעיקר שבועת ממון ליתא אלא בטענת וראי — גלגול דידיה נמי בטענת וראי, ולא בטענת ספק. **שבועה בפנים** — דסוטה, שמשביעין אותה בעזרה. **עד היכן** — כחה של גלגול לגלגל דבר שאין נשבעין עליו. **ראמר ליה עבדי אתה** — אפילו זו מגלגלין, אם יתחייב לו שבועה ממקום אחר. ובמקצא מפרש מאי רבותא מקרקע, דאמר "עד היכן". **הקורא לחביריו עבד** — עבד כנעני. **יהא בנידוי** — היו מנדין אותו, שמוזלזל בישראל כל כך — אף הם יזלזלו בו. **סופו את הארבעים** — קנסו מכות מרדות. **ניחא ליה** היה מנידוי. **רשע יורד עמו לחייו** — כלומר, לזו אין בית דין נזקקים, אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו. **טענה מעלייתא היא** — ובלא גלגול נמי, אי היה מודה במקצת, או היה לו עד אחד — היה חייב שבועה, דטענת מטלטלין היא זו, שתובעו פעולתו או גרעונו. ומאי רבותא דהאי משאר גלגול שבועה? **גופו קנוי** — ואינה טענת שטלטלין. היינו קרקע והא דתנינן לה במתניתין דמגלגלין, ומאי רבותא דרב יהודה לאשמועינן גלגול "עבדי אתה"? **לית ליה קלא** — משום הכי תנן בה גלגול. **משנה כל הנעשה דמים באחר** — שדרכו לתתו בדמים בשקונין חפץ אחר. והשתא שלקא דעתך דמטבע אתא לאשמועינן, בין שזכה זה נתחייב זה בחליפיו היכא דנתנו בתורת חליפין ולא בתורת דמים, אלא כעין שקונין בסודר, כעין "שלף איש נעלו". **כיון שזכה** — בו המקנה, ומשך זו אחד מן הקונה בתורת קנין חליפין — נתחייב הקונה באנוסי חליפין בכל מקום שהם, אם מתו או אם נאבדו — עליו לשלם המעות שפוסק לתת לו. לפי שכשמושך המוכר את הסודר או את הזוז בתורת חליפין — נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא. **החליף שור בפרה** — כיון שמשך בעל הפרה את השור — נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא, ואונסיה עליו. ובגמרא פריך: מאי כיצד? הואיל והוא אתי לאשמועינן דמטבע נעשה חליפין, שאף על פי שבתורת דמים קיימא לן (בבבא מציעא מד,א) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח, כי יהבינהו ניהליה בתורת קנין סודר — קני כי סודר, הוה ליה למיתני כיצד. **החליף מעות** בפרה: **גמרא מאי ניהו מטבע** — שהוא הניתן דמים באחר בכל מקום. ואשמועינן מתניתין דאף על גב דבתורת דמים קיימא לן דלא קני, כי יהביה ליה בתורת חליפין — קני. **שמע מינה כו'** — ואנן קיימא לן בפרק "הזהב" (בבא מציעא מא,א) דאין מטבע נעשה חליפין: **אמר רב יהודה הכי קאמר כל הנישום דמים באחר** — כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו — דהיינו כל המטלטלין דמים באחר צריך לשומו בדמים, דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע.

כיון

ספק מגלן — פירש בקונטרס: טענת שמא, כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו, דתנן בפרק "הנשבעין" (שבועות מה,א): חלקו האריסין והשותפין — אינו יכול להשביעו. וקתני: נתחייב לו שבועה ממקום אחר — מגלגלין עליו את הכל. אלמא: ספק נמי מגלגלין. ואם תאמר: מאי בעי לן מנא לן? נילף קל וחומר ממוסטה שהיא ספק, ומגלגלין עליה, אף על גב דלא ניתנה ליתבע בעד אחד — אם כן ילפינן ספק מספק! ויש לומר: דלא דמי: דהתם כל שבועות שלה ספק — ולכך מגלגלין עליה ספק. אבל ממון, דעיקר שבועה דידיה אינו בטענת ספק — אימא דלא מגלגלין עליה ספק.

נאמרה שבועה בפנים — ואם תאמר: למה לי קל וחומר דלעיל לומר שמגלגלין, נילף מהא דרשה גופיה שמגלגלין בממון, משום דנאמרה שבועה בפנים ונאמרה שבועה בחוץ, ב"מה מצינו"! ויש לומר: דאי לאו קל וחומר בהאי "מה מצינו" דהכא — לא מצינו למילף, דממונא מאיסורא לא ילפינן. אבל בתר דגלי לן האי קל וחומר, דילפינן ממונא מאיסורא — אם כן מהשתא מפקינן שפיר בהא "מה מצינו" לעשות ספק כודאי. ואומר רבי: שלא על כל ספיקות מגלגלין: שאם נתחייב אדם לחבירו שבועה — אינו יכול לגלגל לו ולומר: השיבוע לי שלא גנבת לי שום דבר מעולם. אלא דוקא בספק שיש לנו לחוש קצת, כגון נעשה לו שותף או אריס, דכהאי גונא אמרינן בסוף "כל הנשבעים" (שבועות מה,ב) דמגלגלים.

הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי — מכאן מדקדק רבינו הגם דבל היכא דאמר כהאי גונא, כי ההיא דנדרים (ז,ב) בשומע אזכרה מפי חבירו — חייב לנדותו, ואם לא נידהו — הוא עצמו יהא בנידוי — לא שיהא ממילא, אלא בית דין חייבין לנדותו, כדאמר הכא: שמותי משמתינן ליה. והיינו מדה כנגד מדה, כלומר הוא קרא לחבירו עבד דהוא ארור — כך מקללין אותו בארור, דהיינו נידוי. וכן הקורא לחבירו ממזר, הוא אומר שחבירו עבר בלאו — לפיכך סופו את הארבעים, כדין עובר בלאו. **כל** הנעשה דמים באחר — פירש בקונטרס: כל שדרכו לתתו בדמים בשקונין חפץ, והיינו מטבע. וקא סלקא דעתך דמטבע נעשה חליפין אתא לאשמועינן. דמיירי שנתן בתורת חליפין, ולא בתורת דמים, אלא בעין שקונין בסודר, כדתניא (רות ד) "שלף איש נעלו" — כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. רב ולוי פליגי פרק "הזהב" (בבא מציעא מג,א) אי חליפין בבליי של קונה או בבליו של מקנה, דרב סובר בבליו של קונה, ולוי סובר בבליו של מקנה. לרב ניחא שפיר אי גרסינן: כיון שזכה זה נתחייב זה הקונה. והכי נפרש: כיון שזכה זה — דהיינו המקנה, שזוכה במטבע של קונה, נתחייב זה — הקונה באנוסי חליפין שהם ברשות המקנה בכל מקום שהם, ואם נאבדו — יאבדו לו. ואי לא גרסינן "זה" פירושו הכי: כיון שזכה זה — קנה בחליפין, כלומר: כיון שזכה המקנה במטבע או בסודר של קונה — נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפיו, ולא מצי הדר ביה. וללוי דאמר: בבליי של מקנה, כלומר שיתן המקנה פרוטה לקונה, אי גרס "נתחייב זה" — צריך לומר: כיון שזכה זה — הקונה, נתחייב זה — דהיינו המקנה, להשיב לו חליפיו, שאינו יכול לחזור בו. ואי לא גרסינן "זה" הכי נפרש: כיון שזכה זה — דהיינו הקונה — נתחייב הוא עצמו באנוסי חליפין, כדפרישית.

כיצד **החליף** שור בפרה או חמור בו' — לרב ניחא שפיר, והכי פירושא: החליף הקונה שורו בעבור הפרה, כדי לקנות הפרה בכל מקום שהיא. אבל ללוי קשה: היאך יפרש לוי **החליף** שור בפרה? הלא גם השור וגם הפרה נותן המקנה לקונה, דתרוייהו של מקנה! ואומר רבינו יצחק, שיש לפרש: **החליף** המקנה את השור בהנאת קבלת הפרה, שהקונה מקבלה היכמנו בעבור דבר הוא נותן לו.

שמע מינה מטבע נעשה חליפין — ואף על פי שבתורת דמים קיימא לן (בבבא מציעא מד,א) דמעות אינן קונות, אלא משיכת המקח, אבל מעות אינן קונות אלא למיקם ב"מי שפרע" — כי יהבינהו מידא ניהליה בתורת קנין סודר — נעשו חליפין, וקנו כי סודר, כדפירש בקונטרס. ואם תאמר: ומה טעם שמטבע נעשה חליפין למאן דאמר: פירי לא עבדי חליפין, אלא נעל דופק? דהא מטבע לאו כלי הוא! ואומר רבינו תם: דמטבע בעין בלי, שראוי לתלותו בצואר בתו. ועוד אומר רבינו יצחק: משום שראוי לשקול בו משקלות. ועוד יש לומר: דמה שראוי להוציא ולקנות בו כל דבר — מחשבינן ליה כלי. **הכי** קאמר כל הנישום דמים באחר — פירש בקונטרס: כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו — היינו כל מטלטלין, בר ממטבע, כיון שזכה זה בו', ואם נתנו בתורת חליפין — נקנו חליפין ללוקח במשיכה שמשך בעל המקח את זה. ואשמועינן תורת חליפין במטלטלין, ולמימר דאף על גב דליתנהו כלי אלא מטלטלין

כֵּיוָן שׁוֹזֵה כו' — אם נתנו בתורת חליפין — נקנו חליפין ללוקח במשיכה שמשך בעל המקח את זה. ואשמועינן דתורת חליפין במטלטלין. ולמימרא, דאף על גב דליתנהו כלי אלא מטלטלין בעלמא — הוו חליפין. ולא מטבע אתא לאשמועינן. **דיקא נמי** — דלאו מטבע אתא לאשמועינן. **מאי ביצד** — הוה ליה למימרו: כיצד? החליף מעות בפרה. ומשום דפירי שכיחי נקט פירי, ולא אמרינן נעל דוקא. כיצד? החליף שור בפרה, וכל שכן שור חי דחשיב טפי, ודמי לכלי שמשתמשים בו. דניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין — איכא לתרוצי בין למאי דתרצינן כל הנישום. אלא לרב נחמן — מאי ביצד, למאי דסלקא דעתך מעיקרא? ואף למאי דאוקימנא השתא! ומשנינן: הכי קאמר: יש דמים שהם כחליפין. וכולה מתניתין חדא הוא, ובמטבע עסקינן. והכי קאמר: כל הנעשה דמים באחר — דהיינו מטבע, פעמים שדמים קונות כמו חליפין דנעל, ואף כשנתנוהו בתורת דמים. כיצד: החליף דמי שור בפרה. כלומר, מכר לו שור במנה, ומשכו, ונתחייב לו המנה. אמר לו המוכר: יש לך פרה ליתן בדמיו, אמר לו: הן, שמאה לו במנה. אמר לו מוכר השור: המעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה — מעות הללו קונים בלא משיכת הפרה, כחליפין, עד כאן לשונו. ויש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת, ומפרשי דרב נחמן ורב ששת פליגי בפירי דוקא, כגון פירות ממש או בשר שור, ולא בשאר מטלטלין. ומוליכין הסוגיא בתר מאי דסלקא דעתין מעיקרא. דלמאי דאוקמינן השתא — מיתוקמא כרב נחמן שפיר, דמודה הוא בשאר מטלטלין דעבדי חליפין — אם כן בשור חי קאמר רב נחמן דעבדי חליפין. ולאו מילתא היא, דטעמא דרב נחמן מפורש בפרק "החודר" (בבא מציעא מז,א) דאמר קרא "נעל", נעל — אין, מידי אחרינא — לא. משמע דבעינא דוקא נעל, אבל כל דבר אחר, אפילו שור חי — לא עביד חליפין. ורבינו חיים ורבינו יצחק מקיימי פירוש זה, והיא דפרק "החודר" דקאמר רב נחמן: נעל אין — רוצה לומר: כל דדמי לנעל — דהיינו כלים שמשתמשים בהם. ושור וחמור גופייהו בנעל דמו, ונעשין חליפין, אפילו למאן דאמר פירי לא עבדי חליפין. ומשתמשין בו והוי חזי למלאכה. והשתא לא עבדי חליפין — כולה סוגיא קאי למאי דסלקא דעתין מעיקרא, כמו שפירש בקונטרס. אבל לרב יהודה דאמר: כל הנישום — אתי שפיר אפילו לרב נחמן, דאמר: כיצד החליף שור בפרה ולא בשר שור. ומשנני: הכי קאמר רב נחמן, דיש דמים שהן כחליפין. והשתא ניחא ליה למאי דסלקא דעתין מעיקרא, ולמאי דאוקימנא השתא. אבל לפירוש הקונטרס קשה: דמשמע מתוך פירושו דגוף השור וגוף הפרה היינו פירות, ועלייהו קאמר רב נחמן דפירי לא עבדי חליפין. אם כן קשה: דהא תנן בפרק "השואל" (בבא מציעא ק,א) המזהלין פרה בחמור וילדה וכו' — אלמא קונה האחד במשיכת חבירו, ושייך שפיר חליפין בחמור ופרה! ומיהו, מצינו למידחי למאן דאמר: פירי לא עבדי חליפין, מפרש דמי פרה בחמור, וקאי "וילדה" אחמור. אבל עוד קשה: דתנן פרק "הזהב" (שם מח,א): פרתך בכמה — בכך וכך, וחמורך בכמה — בכך וכך. וקתני דקני לה לחמור במשיכת הפרה! לכך נראה: דדוקא בשר שור הוא דחשבינן פירי, אבל שור וחמור גופייהו — כנעל דמו, כדפירשתי לעיל. **שמא** יאמר לו נשרפו אילנות בעלייה — ואם תאמר: אמאי עקרו קציית מעות, שהם מדאורייתא, לגמרי, ותקנו שתהא משיכה קונה ולא מעות? הוה להו לתקוני שיקנו המעות עם המשיכה, דהשתא לא מיעקרא קנייה דאורייתא לגמרי, וליכא נמי למיחש שמא יאמר המוכר "נשרפו חיטין" כיון דמצי למימרך ביה כל כמה דלא משך! ויש לומר: דשמא לפעמים היה הלוקח מושך החיטין, ואי לא קנה במשיכה לחודה — יאמר למוכר "נשרפו חיטין בעלייה". ואם תאמר: השתא נמי, כיון דמעות אינן קונות, לפעמים יתן הלוקח מעות למוכר קודם שימשוך החיטין, ויאמר המוכר "נשרפו מעותיך בעלייה"! ויש לומר: דלזה ליכא למיחש, דלכל הפחות יהא המוכר בשומר חנם, דמעות ובספים אין להם שמירה אלא בקרקע, והחם לא שייך למימר "נשרפו מעותיך".

משכו

מטלטלין בעלמא הוו חליפין, ולא מטבע אתא לאשמועינן. דיקא נמי דלאו מטבע אתא לאשמועינן כו'. מאי ביצד? הוה ליה למימרו: כיצד? החליף מעות בפרה. ומשני: הכי קאמר וכו'. ותרתי אתא לאשמועינן: נקט ברישא מטבע, והדר אשמועינן שאר מטלטלי. ופירי נמי כו' — כל מידי דלא הוי כלי, פירי קרי ליה לענין חליפין, ומשום דפירי שכיחי נקט פירי, ולא אמרינן נעל דוקא. כיצד? החליף שור בפרה, וכל שכן שור חי דחשיב טפי, דדמי לכלי שמשתמשין בו. **דניחא לרב ששת** — איכא לתרוצי למתניתין בין למאי דסלקא דעתין מעיקרא, בין למאי דתרינצנא: כל הנישום. **אלא לרב נחמן** — מאי ביצד, למאי דסלקא דעתך מעיקרא? ואף למאי דאוקימנא נמי ליתנא! פלוגתא דרב ששת ורב נחמן בפרק "החודר" (בבא מציעא מז,א). **הכי קאמר יש דמים שהן כחליפין** — כולה מתניתין חדא מילתא קאמר, ובמטבע עסקינן. והכי קאמר: כל הנעשה דמים באחר, דהיינו מטבע — כל דעשה דמים קונות כמו חליפין דנעל, ואף כשנתנוהו בתורת דמים. **כיצד החליף דמי שור בפרה** — מכר לו שור במנה, ומשכו, ונתחייב לו זה המנה — אמר לו המוכר: יש לך פרה ליתן בדמיים? אמר לו: הן. שמאה לו במנה או בפרס. אמר לו מוכר השור: הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה — מעות הללו קונים בלא משיכת פרה, כחליפין דבלים. **מאי טעמא** — שאני משאר מעות? **סבר** לה — תנא דמתניתין כרבי יוחנן דאמר כר', ומשיכה מדרבנן איתא. **שמא יאמר** לו — המקבל מעות "נשרפו חיטיך"; אי מתרמית ליה דליקה — לא טרח לאצולינהו, סבר: לא בשריפתן אפסיד ולא בהצלתן אשתבר. להכי אוקמינהו ברשותיה, להיות הפסד השריפה עליו. והשבר לחזור אם נתיקרו, דלימסר נפשיה לאצולינהו. **בעלילתא דשכיחא** — שאר נתינת מעות במקח. **בעלילתא דלא שכיחא** — שיהא חייב לו הדמים קודם לכן. **משיכה מפורשת** — וליקח לה מ"אז אנו קנה מיד עמיתך,

עד

ולא שנא לא שכיחא מדשכיחא. **הניחא אי סבר לה כרב ששת** — דשאר מטלטלין שאינן כלי נעשה חליפין — מוקי למתניתין כרב ששת: כל הנישום, כדאוקימנא, דהא אתא לאשמועינן. **אלא אי סבר לה כרב נחמן** — דאמר: נעל דוקא, דהוא כלי. **ומטבע לא קני** — לרישׁ לקיש מדאורייתא, דניתנא: יש דמים שהם כחליפין — לאוקמי אדאורייתא במלתא דלא שכיח, כדאוקמוה רב נחמן, היכי מתרץ לה למתניתין, בין לדסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דאוקימנא? יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת, ואמרי: פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפירי דוקא, ולא בשאר מטלטלין. ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק אדעתא מעיקרא, דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כרב נחמן שפיר, דמודה הוא בשאר מטלטלין. ולאו מילתא היא, דטעמא דרב נחמן מפורש ב"החודר" (מז,א) דאמר קרא "נעל", "נעל" — אין, מידי אחרינא — לא. ותו, טעמא דרב ששת מ"לקיים כל דבר" — בכל דבר. ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין — משום דדעתיה אצורתא, ועוברא עבידא דבטלה, שהמלכות פוסלתה ואינה כלום. **משנה** רשות הגבוה בכסף — בגמרא מפרש דמעות הקדש קונות. **בחזקה** — משיכה. **אטירתו לגבוה כו'** — מפרש בגמרא. **גמרא** בבהמה — קרבן צבור.

עד

עד שימשוך — בשור — בבית. משכו — הדיוט, חפץ של הקדש, מיד הגזבר במנה.
ולא הספיק לפדותו — כלומר, לתת דמיו לגזבר. נותן מאתים — דכי אייקר — ברשות הקדש אייקר, הואיל ולא נתן המעות. לא יהא כח הדיוט כו' — שאם משכו מיד הדיוט יחלש כל מעותיו, דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל. פדאו — נתן את המעות.

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מאי טעמא לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש — ואם תאמר: תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, וכיון דמשכו במאתים — אינו יכול לחזור בו! ויש לומר: כיון דבטעות היה, כמו הכא, שלא היה סבור שישתנה השער — לא הוי כמסירה להדיוט. ועקשה: דאמר בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קלג.) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא, אמרה ליה דביתהה: זיל מוכרה לגבר דהקדש, ולא תשיימא את, דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט. ואמאי? הא שומא בטעות הוא, אם יאמר לתתה פחותה משויה! ויש לומר: בדבר שאין שומתו ידועה, כגון מרגניתא, גומר בדעתו אפילו תשוויה יותר. שהרי כמו כן מטפסק שמא שוה פחות. אי נמי יש לומר: דהתם כשמשכ אותה בפחות משוויה מתבטיון לוותר להקדש, אם כן שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. אבל הכא — לא נתבטיון לוותר כלל כשמשכו במאתים, שכך היה שוה באותה שעה, ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט. **אמו** הדיוט לאו במי שפרע קאי — וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא "מי שפרע" היכא דיהיב לו דמי — כמו כן הקדש לא יחזור בו. ועקשה: דאמר פרק "הניזקין" (גיטין נב.א) דיתמי הרי הן בהקדש, ולא מיקנו אלא בבספים, דקא יהיב דמי ליתמי אפילו הול — אין לוקח יכול לחזור בו, אייקר — יתמי יכלו לחזור בהם, שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. ואמאי? והא בהדיוט נמי איכא ב"מי שפרע"! ויש לומר: דלא דמי, דהתם גבי יתמי מדאורייתא דינם כהדיוט, ואם כן אינם קונים בלא משיכה, אלא שייפו חכמים כהם לעשות כהקדש, שיהו קונים בבסק. הילכך במקום הפסדם של יתומים — אוקימנא אדינא, אף על גב דהדיוט קאי ב"מי שפרע", כדי שלא יהיה כח הדיוט מרובה משלהן, ולא יבואו לידי הפסד על ידי תקנת חכמים. כי לולי התקנה — היו חוזרים בהם אפילו קבלו המעות, כיון שלא משך. אבל הקדש, דמדאורייתא הוא דמקני בבספא, אבל רבנן תקנו משיכה להרחיק שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא אם כן מקבל עליו "מי שפרע" — נוקמיה אדיניה בבסק, ולא יוכל הקדש לחזור בו בלל, כיון שקיבל הכסף.

אותו ולא אותה — ואם תאמר: למה לי קרא? תיפוק ליה דמשמע עשה שהזמן גרמא הוא — שנימול בשמיני ללידתו, ונשים פטורות! ויש לומר: כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק — לאו זמן גרמא הוא. ואם תאמר: אבתי מצות עשה שהזמן גרמא הוא — דאין מלין אלא ביום, כדאיתא בפרק "הערל" (יבמות עב.א)! ויש לומר: דאתיא כמאן דאמר התם דמילה שלא בזמנה נהגה בין ביום בין בלילה.

ואיהי מנא לן דלא מיחייבה למיפרק נפשה דכתיב "תפדה" "תיפדה" — ואם תאמר: תיפוק ליה משום דכתיב "כל בכור בניך תפדה" דמשמע בניך ולא בנותיך! ויש לומר: דסלקא דעתך: בכור בניך — אב חייב לפדות ולא נקבה, אבל הנקבה תפדה עצמה, להכי איצטריך לההאי קרא.

ואזיל

עַד שֶׁיְּמַשֵּׁךְ וְיַחֲזִיק. מָשְׁכוֹ בְּמֵנָה וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּמָאתַיִם - נוֹתֵן מָאתַיִם. מַאי טַעְמָא - "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ". מָשְׁכוֹ בְּמָאתַיִם וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּמֵנָה - נוֹתֵן מָאתַיִם, מַאי טַעְמָא - לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ. פְּדָאוֹ בְּמָאתַיִם וְלֹא הִסְפִּיק לְמוֹשְׁכוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּמֵנָה - נוֹתֵן מָאתַיִם, מַאי טַעְמָא - "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ". פְּדָאוֹ בְּמֵנָה וְלֹא הִסְפִּיק לְמוֹשְׁכוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּמָאתַיִם - מַה שֶּׁפָּדָה פָּדוּי, וְאֵין נוֹתֵן אֶלָּא מָנֶה. אֲמַאי? הָכֵי נָמֵי נֵימָא: לֹא יְהֵא כֹּחַ הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהֶקְדֵּשׁ! - אִטּוֹ הֶדְיוֹט לָאו בְּ"מִי שֶׁפָּרַע" קָאֵי? **משנה** כָּל מִצְוֹת הַבֵּן עַל הָאָב - אֲנָשִׁים חַיָּבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת, וְכָל מִצְוֹת הָאָב עַל הַבֵּן - אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חַיָּבִין. וְכָל מִצְוֹת עָשָׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא אֲנָשִׁים חַיָּבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת, וְכָל מִצְוֹת עָשָׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא - אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים חַיָּבִין. וְכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא בֵּין שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא - אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים חַיָּבִין, חוּץ מִ"בַּל תַּקִּיף" וּ"בַל תַּשְׁחִית" וּ"בַל תִּטַּמֵּא לַמֵּתִים". **גמרא** מַאי "כָּל מִצְוֹת הַבֵּן עַל הָאָב"? אִילֵימָא כָּל מִצְוֹת דְּמֵיחַיַּב בְּרָא לְמֵיעְבַד לַאֲבָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת - וְהָתַנְיָא: "אִישׁ" - אִין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" - הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם. אָמַר רַב יְהוּדָה: הָכִי קָאָמַר: כָּל מִצְוֹת הַבֵּן הַמּוּטָּלוֹת עַל הָאָב לַעֲשׂוֹת לְבָנוֹ - אֲנָשִׁים חַיָּבִין, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. תָּנֵינָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: הָאָב חַיָּב בִּבְנוֹ לְמוּלוֹ, וּלְפָדוֹתוֹ, וּלְלַמְּדוֹ תּוֹרָה, וּלְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה, וּלְלַמְּדוֹ אוּמָּנוּת. וְיֵשׁ מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "צו" - אֵינוֹ אֶלָּא זִירוּז, מַיִם וּלְדוֹרוֹת. זִירוּז - דִּכְתִיב "וְצוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ", מַיִם וּלְדוֹרוֹת - דִּכְתִיב "מַן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם". "לְפָדוֹתוֹ". מְנָלַן? דִּכְתִיב "כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה". וְהֵיכָא דְּלָא פָּרֵקוּ אֲבוּהּ - מִיחַיַּב אִיהוּ לְמִפְרְקֵיהּ, דִּכְתִיב "פָּדֹה תִפְדֶּה". וְאִיהִי מְנָלַן דְּלָא מִיפְּקָדָה - דִּכְתִיב "תִּיפָּדֶה" "תִּיפָּדֶה", כָּל שֶׁמְּצִוָּיה לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ - מְצִוָּיה לְפָדוֹת אֶת אֲחֵרִים, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְצִוָּיה לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ - אֵינוֹ מְצִוָּיה לְפָדוֹת אֲחֵרִים. וְאִיהִי מְנָלַן דְּלָא מִיפְּקְרָא נַפְשָׁהּ - דִּכְתִיב - "תִּפָּדֶה" "תִּיפָּדֶה" - כָּל שֶׁאֲחֵרִים מְצוּוִּים לְפָדוֹתוֹ מְצִוָּיה לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵין אֲחֵרִים מְצוּוִּים לְפָדוֹתוֹ - אֵין מְצִוָּיה לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין אֲחֵרִים מְצוּוִּין לְפָדוֹתָהּ - דְּאָמַר קְרָא "כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה". בָּנֶיךָ וְלֹא בְּנוֹתֶיךָ. תָּנוּ רַבָּנָן: הוּא לְפָדוֹת וּבְנוֹ לְפָדוֹת - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ. רַבִּי יְהוּדָה: הַכֹּל מוֹדִין אוֹמֵר: בְּנוֹ קוֹדְמוֹ, שֶׁזֶּה - מִצְוָתוֹ עַל אֲבִיו. וְזֶה - מִצְוַת בְּנוֹ עָלָיו. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: הַכֹּל מוֹדִין

כל

ואזיל כהן וטרף להו משבעבדי. כלומר בבני חרי פריק ליה לבריה שאם היה פודה עצמו בבני חרי לא היה פודה בנו ממשעבדי דמיירי שנשתעבדו קודם שנולד הבן ולכך מקדים פדיון בנו ואין כאן אונאה ללקוחות דמצות בנו עליו יותר ממצות גופו כפ"ה וק' דארדבה יש אונאה ללקוחות דמצות גופו עדיף ויאמרו פדה את עצמך בתחלה ואם יאמר אפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חרי ואפ' פדה בנו בכור מבני חרי יאמרו לכהן הנחנו לך מקום לגבות ממנו אותם חמש בני חורין ולכך ר"י דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדי' מיצחק ושעשאן אפותיקי לכהן בעבור יעקב בנו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא ה' סלעים מבני חרי ור' יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה בכתובה בשטר דמי והיו לו אפותקאות בשטר לכהן קודם ולכך גובה מהן אע"פ שיש בני חרי ליעקב לפי שמצותו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עצמו דחוב האב על נכסי האב ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הנחנו לך מקום בנכסי יעקב שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע הלשון דקתני שזה מצותו על אביו: **הא** לן והא להו. פי' בקונטרס בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטל עליהם נושא אשה דהוה ליה בלא הרהור ואח"כ לומד תורה הא להו לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה הרי הם כל צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל דנרשא אשה תחלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בבל א"כ אבתי איכא הרהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה אחר שנשא אשה היאך יצא חוץ למקומו ללמוד והלא הוא צריך לחזור אחר מזונות אשתו ובניו ובפ"ק דגיטין (דף ו:) אשכחן דשלח רבי אביתר בני אדם הבאים משם לכאן הם מקיימין בעצמן ויתנו את הילד בזונה ואת הילדה מכרו ביין פירוש שצריכין בניו ובנותיו להתמשכן בעבור מזונותיהן משמע שאין עושים יפה שהולכים ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת שיפה דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה ועוד שהם עניים ושמואל דאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה ומיהו פעמים שגם בני א"י היו יוצאים חוץ למקומם לבבל ללמוד תורה אלא רובם היו לומדים במקומם ואין תימה אם שמואל שהיה מבני בבל דמורה לבני א"י שהיו לפניו תלמידים מבני א"י שהיה מדבר להם ור' יוחנן אע"פ שהיה מא"י היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל וכן מצינו בפ"ק דשבת (דף ט.) גבי מאימתי התחלת אבילה רב אמר משיטול

1 כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חָמֵשׁ סְלָעִים הוּא קוֹדֵם לְבָנוֹ
2 מַאי טַעְמָא מִצְוָה דְּגוּפֵיהּ עֲדִיפָא כִּי פְּלִיגֵי הֵיכָא
3 דְּאִיכָּא חָמֵשׁ מְשׁוּעְבָּדִים וְחָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין ר' יְהוּדָה
4 סָבַר מִלְוֶה דִּכְתִיב בַּתּוֹרָה בִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא
5 בְּהָנֵי חָמֵשׁ פָּרִיק לְבֵרֵיהּ וְאָזִיל כֹּהֵן וְטָרִיף לֵיהּ לְחָמֵשׁ
6 מְשׁוּעְבָּדִים לְדִידֵיהּ וְרַבָּנַן סְבָרֵי מִלְוֶה דִּכְתִיב בְּאוֹרָיְיתָא
7 לַאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא וְהֵילְכָךְ מִצְוָה דְּגוּפֵיהּ עֲדִיף
8 ת"ר לְפִדּוֹת אֶת בְּנוֹ וְלַעֲלוֹת לְרֶגֶל פּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ וְאַחַר
9 כָּךְ עוֹלֶה לָרֶגֶל ר' יְהוּדָה אוֹמֵר עוֹלֶה לָרֶגֶל וְאַח"כ
10 פּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת וְזוֹ מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ
11 עוֹבֶרֶת בִּשְׁלָמָא לְר' יְהוּדָה בְּרַקָּאָמַר מַעְמָא אֶלָּא רַבָּנַן
12 מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּאָמַר קְרָא כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְהָדַר
13 לֹא יֵרָאוּ פָּנַי רֵיקָם ת"ר מַנַּיִן שֶׁאִם הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים
14 מֵחֲמֵשׁ נָשִׁים שֶׁחַיָּב לְפַדּוֹת כּוּלָּן ת"ל כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ
15 תִּפְדֶּה פְּשִׁיטָא בְּפֶטֶר רֶחֶם תָּלָא רַחֲמָנָא מַהוּ דְּתֵימָא
16 לַיְלָה בְּכוֹר בְּכוֹר מִנַּהֲלָה מַה לְהַלָּן רִאשִׁית אוֹנוֹ אַף
17 כָּאן רִאשִׁית אוֹנוֹ קְמ"ל: לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה: מְנָלָן דִּכְתִיב
18 וְלִמַּדְתָּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְהֵיכָא דְּלֵיכָּא אַגְמְרֵיהּ אֲבוּהּ
19 מְחַיְּיבִי אִיהוּ לְמִיגְמַר נַפְשֵׁיהּ דִּכְתִיב וְלִמַּדְתָּם אִיהִי
20 מְנָלָן דְּלָא מְחַיְּיבָא דִּכְתִיב וְלִימַּדְתָּם וּלְמַדְתָּם כָּל שֶׁמְּצוָּה לִלְמוֹד מְצוָּה לְלַמֵּד וְכָל שֶׁאֵינוֹ
21 מְצוָּה לִלְמוֹד אֵינוֹ מְצוָּה לְלַמֵּד וְאִיהִי מְנָלָן דְּלָא מְחַיְּיבָה לְמֵילַף נַפְשָׁהּ דִּכְתִיב וְלִימַּדְתָּם
22 וְלִמַּדְתָּם כָּל שֶׁאֲחֵרִים מְצוּוִּין לְלַמְּדוֹ מְצוָּה לְלַמֵּד אֶת עַצְמוֹ וְכָל שֶׁאֵין אֲחֵרִים מְצוּוִּין לְלַמְּדוֹ
23 אֵין מְצוָּה לְלַמֵּד אֶת עַצְמוֹ וּמִנַּיִן שֶׁאֵין אֲחֵרִים מְצוּוִּין לְלַמְּדָהּ דְּאָמַר קְרָא וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת
24 בְּנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם תָּנוּ רַבָּנַן: הוּא לְלִמּוֹד וּבְנוֹ לְלִמּוֹד - הוּא קוֹדֵם לְבָנוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
25 אִם בְּנוֹ זָרִיז וּמְמַהֵר וְתַלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ - בְּנוֹ קוֹדְמוֹ. כִּי הָא דְּרַב יַעֲקֹב בְּרֵיהּ דְּרַב
26 אַחָא בַּר יַעֲקֹב, שַׁדְּרֵיהּ אֲבוּהּ לְמָחוֹזֵי דְּאַבֵּי. כִּי אֲתָא, חֲזִייֵהּ דְּלָא הֲוָה מֵיהְדַּר שַׁמַּעְתָּתֵיהּ.
27 אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא עֲדִיפָא מִינָּךְ, תּוּב אַתְּ, דְּאֵיזִיל אֲנָא. שְׁמַע אַבַּיֵי דְּקָא הֲוָה אָתֵי. הֲוָה הָהוּא
28 מָצִיץ בֵּי רַבָּנַן דְּאַבַּיֵי, דְּכִי הֲוֹ עָיְילֵי בְּתַרְיֵן אֲפִילּוּ בִּימָמָא הֲוֹ מִיתְזַקְּקִי. אֲמַר לְהוּ: לָא לֵיתֵי
29 לֵיהּ אֲיָנָשׁ אוֹשְׁפִּיזָא, אֶפְשָׁר דְּמִתְרַחֵישׁ נִיסָּא. עַל, בַּת בְּהַהוּא בֵּי רַבָּנַן, אִידְּמֵי לֵיהּ כְּתַנִּינָא
30 דְּשַׁבְעָה רֵישָׁוָתֵיהּ, כָּל בְּרִיעָה דְּבָרָע נָתַר חַד רֵישָׁיהּ. אֲמַר לְהוּ לְמָחָר: אִי לָא אִיתְרַחֵישׁ
31 נִיסָּא סַכִּינְתֵּין. תָּנוּ רַבָּנַן: לְלִמּוֹד תּוֹרָה וְלִישָּׂא אִשָּׁה - יִלְמוֹד תּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂא אִשָּׁה.
32 וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא אִשָּׁה - יִשָּׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ יִלְמוֹד תּוֹרָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
33 שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כָּךְ יִלְמוֹד תּוֹרָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: רֵיחַיִם בְּצַוָּארוֹ וְיַעֲסוֹק
34 בַּתּוֹרָה?! וְלָא פְּלִיגִי: הָא - לָן, וְהָא - לְהוּ. מִשְׁתַּבֵּח לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הוּנָא בְּדָרֵב הַמְנוּנָא
35 דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא. אֲמַר לֵיהּ: כְּשֶׁיָּבֹא לְיָדְךָ הֲבֵיאֵהוּ לְיָדַי. כִּי אֲתָא חֲזִייֵהּ דְּלָא פָּרֵים סוּדְרָא. -
36 אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא פָּרֵיסַת סוּדְרָא? אֲמַר לֵיהּ דְּלָא נָסֵיבְנָא. אַהֲדַרִינְהוּ לְאַפֵּיהּ מִיַּיהָ,
37 אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי דְּלָא חָזֵית לְהוּ לְאַפֵּי עַד דְּנָסֵבְתְּ. רַב הוּנָא לְמַעְמִיךְ, דְּאָמַר: בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
38 וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - כָּל יָמָיו בְּעֲבֵירָה. - בְּעֲבֵירָה סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: כָּל יָמָיו בְּהִרְהוּר
39 עֲבֵירָה. אָמַר רָבָא, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמְצַפֶּה לְאָדָם מָתַי יִשָּׂא אִשָּׁה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ
40 עֶשְׂרִים וְלֹא נָשָׂא - אוֹמֵר: תִּיפֵּח עַצְמוֹתָיו. אָמַר רַב חִסְדָּא: הַאי דְּעָדִיפְנָא מֵחַבְרֵאי - דְּנָסֵיבְנָא בְּשִׁיתְסַר. וְאִי הֲוָה נָסֵיבְנָא בְּאַרְבֵּיסַר

הוה

כל היכא. דלית ליה נכסי אלא ה' סלעים: **כבתובה בשטר דמיא.** ובפדיון עצמו היה מחויב קודם ששיעבד קרקעותיו ויטרוף את הלקוחות הילכך בחמש בני חרי דאיכא פריק לבריה דאין זה אונאה שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו: **ואזיל כהן וטריף.** לקוחות של פדיון עצמו: **לאו כבתובה בשטר דמי.** ואינו גובה ממשועבדים: **דכתיב ולמדתם.** קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (דברים ה:ז) **דלא מיחייבה.** ללמד את בנה דכתיב ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם לאקושינהו דלא מיפקדא ללמוד: **אחרים.** האב: **אם היה בנו זריז.** האב רואה שיצליח ממנו ואין לו פיפוק נכסים שילמדו שניהם ילמוד בנו והוא יטריח אחר מזונות ויספיקנו: **כי רבנן.** בהמ"ד רחוק מן היישוב הוה: **לא ליתיב ליה איש אושפיזא.** לרב אחא ועל כרחו ילין בבית המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המזיק: **בת.** לן: **אידמי ליה.** מזיק: **כתנינא דשבע ריישיה.** שהיו לו שבע גולגלות: **כל בריעה דבריע.** רב אחא מתפלל על אותו מזיק נתר חד ריישיה: **סכינתין.** סכנתם אותי: **הא לן הא להו.** בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטלים עליו נושא אשה דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה: **להו.** לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו: **חזייה.** לרב הונא לרב המנונא: **דלא פריס סודרא.** כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשן:

הוה אמינא ליה לשטן גירא בעניך — כלומר: הייתי מתגרה בו. ושטן הוא יצר הרע, ולא אירא שיזכיאני. אריד על צוארי דבריך — בעוד ידך תקיפה על בנך, קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך — השיאו אשה. משיתבר — שנין הגיע זמן לכבוס, ויותר מעשרין ותרתין אל תאמרהו. לשון אחר: אריד על צוארי דבריך — בשעה שעור ידך תקיפה עליו הוי זהיר ללמדו תוכחות, ואיזה זמנו — משיתסר ועד עשרים ותרתין, בציר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך, ואל תבביד יסורין ותוכחות. ויותר מעשריס ותרתין — יש לחוש שלא יבעט, וזה עיקר. על פי דרכו — דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו, חנוך לו בנערותו. ואיזוהי נערותו — רבי יהודה ורבי נחמיה כו'. זבולון בן דן — תלמיד שהיה בימיהם. אינו מלמדו משנה — אין חובת בנו עליו אלא במקרא, מכאן ואילך — ילמד הוא לעצמו. תורה — ולא נביאים וכתובים. כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו — ר"ע היכן? נמי דקאמרינן הכי קאמרינן: עד היכן אדם חייב ללמוד תורה בדורותיו — אמר רב יהודה: לבנו ולבן בנו. דשדי דיסנא אדישיה — סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש, אלא כיסוי בעלמא שם על ראשו, שלא לילך בגילוי ראשו, ולא הספיק להתעטף בסודרו. מאי כולי האי — שמירתה לצאת בלא עטיפה והוגעת לך. לא טעים אומצא — בשר מעט בגחלים היו רגילין לטעום בבקר. עד דמקרי ליזוקא ומופקיה — מהדר לו מה שקרא אתמול, ומלמדו עוד פסוק יותר. אלא ושלשתם — מדלא כתיב "ושניתם" — שישלישם. ליומי — ימי השבוע. לפיבד נקראו בו' — מילתא באפי נפשה היא. נמרא — סברות וטעמי סתימתיהן של משניות, ולתרצם במה שסותרות זו את זו. נקראו ראשונים סופרים — כדכתיב (דברי הימים א, ב) "ומשפחות סופרים יושבי יעבץ". וי"ו דנחון — "כל הולך על גחון". לא זוז משם — לא איתפרש היכא. חסר מנמו — ממנין ספר תורה. יהו מחודדין בשיך — חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם, אלא שתוכל לומר מיד. אמור משיטול ידיו, ורבי חנינא אמר: משיתיר חגורו. ומפרש התם: הא לן והא להו. ולא כרחך רבי חנינא, אף על גב שהיה מארץ ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל, דאמרינן התם: הני חברין בבלאי, כיון דשרו המניחו — לא מטרחי להו. משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת חגורה. ומיהו, קשה מהא דאמר בפרק "כיצד מברכין" (ברכות מד,א) דקאמר רב חסדא: על הארץ ועל פירותיה, ורבי יוחנן אמר: על הארץ ועל הפירות. ופריך עלה דרב חסדא: אינהו אבלי ואנן מברכים?! ומשנינן: איפוך. ומאי קושיא? דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מארץ ישראל, ורבי יוחנן לבני בבל, כמו בבל דזכדיה? ויש לומר: דקים להו דלא הוו באותה שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי ארץ ישראל. ומיהו, נראה להרב רבינו יצחק: דמהיהא ד"כיצד מברכין" לא קשיא מידי, דשאני ענין אכילה לפניו מארץ ישראל, ורבי יוחנן לבני בבל, כמו ברכות. דדין הוא לכל אדם שיברך לפי המנהג של מקום שהוא שם, אפילו לא היה מאותו מקום. ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה מבבל, ולמה מברכין "על פירותיה"? — דמשמע היינו פירות של ארץ ישראל! [יתר] עליו תהלים שמונה בו' — תימה: דעל ברוך בחומש יש יותר. דאפילו אם יהיו פסוקי תהלים משלש תיבות בלבד אינו כל כך כמו שיש בחומש! תוספות ישנים. לא צריכא ליומי — פירש בקונטרס: ימי השבת, כלומר: שני ימים מקרא, ושני ימים משנה, ושני ימים גמרא. ולא נהירא, דאם כן אבתי הוה מצי למיפרך: מי ידע כמה חייה? ונראה לי לפרש: בכל יום ויום עצמו ישלש. על כן תיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא. ורבינו תם פירש: שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (כד,א); בבל — בלולה במקרא במשנה ובגמרא, דגמרת בבל בלול מכולם.

נקראו סופרים — פירש בקונטרס כדכתיב "ומשפחות סופרים יושבי יעבץ". ובירושלמי (שקלים פרק ה) מפרש: שעשו כל התורה כולה מספרות, כגון: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (שבת עג,א), וארבעה אבות נזיקין (בבא קמא ב,א), וכיוצא בהם.

אל תגמגם ותאמר לו — והא דאמר ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כג,ב) דצורבא מרבנן נשני בדיבורייה במסכתא, אומר רבינו תם: דהיינו שהאלים אותו אם למדת מסכת זו — אל יתנאה לומר שלמדה, כלומר למדתני הרבה. אבל אם שואלים אותו דבר הלכה, או שערים ללמוד ממנו מסכת — צריך שיהיו מחודדים בפיו, שלא יגמגם בדבר. ולא דמי להא דאמר מר (מסכת דרך ארץ זוטא פרק ג): למד לשונך לומר "אינני יודע" שמא תתבדה ותאמר — דהיינו במילי דעלמא. ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני דבר — להתפאר בו בכך, אלא מה שיודע — יזרה וילמוד לתלמידים.

אם

חָוָה אָמִינָא לֵישָׁטָן גִּירָא בְּעִינָּיךְ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַבָּי נָתָן בַּר אַמֵּי: אַדֵּידָךְ עַל צַוָּארֵי דִּבְרִיךְ, מַשִּׁיתַסַּר וְעַד עֶשְׂרִים וְתַרְתֵּי. וְאָמְרִי לָהּ מִהָתָמֵנֵי סָרֵי עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבְּעָה. פְּתָנֵי: "חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ", רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה; חַד אָמַר: מַשִּׁיתַסַּר וְעַד עֶשְׂרִים וְתַרְתֵּין, וְחַד אָמַר: מֵהָתָמֵנֵי סָרֵי וְעַד עֶשְׂרִים וְאַרְבְּעָה. עַד הֵיכָן חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּגוֹן זְבוּלוֹן בֶּן דָּן, שֶׁלִּימְּדוֹ אָבִי אָבִיו מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת. מֵיתִיבֵי: לְמַדוֹ מִקְרָא - אֵין מְלַמְּדוֹ מִשְׁנָה. וַאֲמַר רָבָא: מִקְרָא - זוֹ תּוֹרָה! - כְּזְבוּלוֹן בֶּן דָּן, וְלֹא כְּזְבוּלוֹן בֶּן דָּן. כְּזְבוּלוֹן בֶּן דָּן - שֶׁלִּמְּדוֹ אָבִי אָבִיו, וְלֹא כְּזְבוּלוֹן בֶּן דָּן - דְּאִילּוּ הָתָם מִקְרָא מִשְׁנָה וְתַלְמוּד הֲלָכוֹת וְאַגָּדוֹת, וְאִילּוּ הָכָא - מִקְרָא לְבַד. - וַאֲבִי אָבִיו מִי מֵיתַיְיבִי? וְהָתַנְיָא "וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" - וְלֹא בְּנֵי בְנֵיכֶם, וּמַה אֲנִי מְקַיֵּים "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ" - לוֹמַר לְךָ: שֶׁכָּל הַמְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הוּא וּבְנוֹ לְמָדוֹ לוֹ וְלִבְנוֹ וְלִבְנֵי בְנוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת! - הוּא דַּאֲמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: "וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", אֵין לִי אֶלָּא בְּנֵיכֶם, בְּנֵי בְנֵיכֶם מְנַיִן - תַּלְמוּד לוֹמַר "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ". אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּנֵיכֶם" - בְּנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן בְּנוֹ תּוֹרָה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ קִבְּלָהּ מֵהַר סִינַי, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ" וּסְמִיךְ לֵיהּ "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב". רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אַשְׁכַּחֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דִּשְׁדִי דִּיסְנָא אַרֵישֵׁיהּ, וְקָא מַצְטְעִי לֵיהּ לְיָנוֹקָא לְבֵי כְּנִישְׁתָּא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי כּוּלֵּי הַאי? - אֲמַר לֵיהּ: מִי זוּטַר מַאי דִּכְתִיב "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ" וּסְמִיךְ לֵיהּ "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב"! מִפְּאַן וְאֵילָךְ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לָא טָעֵים אוּמְצָא עַד דְּמַקְרֵי לְיָנוֹקָא וּמוֹסְפֵיהּ. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא לָא טָעֵים אוּמְצָא עַד דְּמַיְתֵי לְיָנוֹקָא לְבֵית מִדְרָשָׁא. אָמַר רַב סְפָרָא מְשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: מַאי דִּכְתִיב "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ" אַל תִּקְרֵי "וְשִׁנַּנְתָּם" אֶלָּא "וְשִׁלַּשְׁתָּם"; לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם שְׁנוֹתָיו: שְׁלִישׁ בְּמִקְרָא, שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנָה, שְׁלִישׁ בְּתַלְמוּד. - מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה חַיִּים? - לָא צְרִיכָא, לְיוֹמֵי. לְפִיכָךְ נִקְרְאוּ רִאשׁוֹנִים סוֹפְרִים, שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "וְאִ"ו דְּ"גָחוֹן" - חֲצִיין שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, "דְּרֹשׁ דְּרֹשׁ" חֲצִיין שֶׁל תֵּיבוֹת, "וְהִתְנַלָּח" שֶׁל פְּסוּקִים. "כִּרְמָמָנָה חֲזִיר מֵעָר" עִ"ן דְּ"עָר" - חֲצִיין שֶׁל תְּהִלִּים. "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן" - חֲצִי הַפְּסוּקִים. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: וְאִ"ו דְּ"גָחוֹן", מַהֵאי גִּיפָא אוֹ מֵהָאי גִּיפָא? אֲמָרוּ לֵיהּ נִיתֵּי סֵפֶר תּוֹרָה וְאִימְנְיָנהוּ, מִי לָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וּמָנוּם! אָמַר לְהוּ: אֵינְהוּ בְּקִיאֵי בְּחֲסֵירוֹת וִיתֵרוֹת, אֲנַן לָא בְּקִיאִינַן. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: "וְהִתְנַלָּח" מֵהָאי גִּיפָא אוֹ מֵהָאי גִּיפָא? אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: פְּסוּקֵי מֵיהָא לֵיתוּ לִימְנְיֵי? - בְּפִסְקוּ נַמֵּי לָא בְּקִיאִינַן. דְּכִי אֲתָא רַב אַחָא בַּר אַדָּא אָמַר: בְּמַעֲרָבָא פְּסְקֵי לֵיהּ לְהָאי קְרָא לְהִתְלָתָא פְּסוּקֵי "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֹנֹכִי בָּא אֵלַיִךְ בְּעַב הֶעָנָן". תָּנוּ רַבָּנָן: חֲמִשָּׁה אֲלָפִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנָה פְּסוּקִים הֵן בְּפִסְקֵי סֵפֶר תּוֹרָה, יָתֵר עֲלֵיהֶן תְּהִלִּים שְׁמוֹנָה, חָסֵר מִמֶּנּוּ דִּבְרֵי הַיָּמִים שְׁמוֹנָה. תָּנוּ רַבָּנָן: "וְשִׁנַּנְתָּם" - שֶׁיִּהוּ דִּבְרֵי תוֹרָה מְחוּדָּדִים בְּפִיךָ, שֶׁאִם יִשְׁאַל לְךָ אָדָם דָּבָר אַל תְּגַמְגֵּם וְתֹאמַר לוֹ, אֶלָּא אֱמוֹר לוֹ מְיָד, שֶׁנֶּאֱמַר

אמר

אמור לחכמה אחותי את — שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך. אי נמי, מסיפא דקרא "ומודע לבינה תקרא" — שתהא ידוע לך. **בחצים ביד גבור** — שנלחם בהם עם אויביו. **בן בני הנעורים** — תלמידיו של אדם הקרויין בניו, כמו שאמר יחזקיהו (דברי הימים ב, כט) "בני עתה אל תשלו" ואומר "הנה אנכי והילדים אשר נתן לי" וגו' (ישעיה ח). **אשר טלא את אשפתו מהם** — משום דדמינהו לחצים נקט לשון מילוי אשפה. **את אויבים בשער** — סיפא ד"אשרי הגבר" הוא. **נעשו אויבים** — מתוך שמקשים זה לזה, ואין זה מקבל דברי זה. **את והב כבוזה** — הבי דריש לה: "ספר מלחמות" — מלחמה שעל ידי ספר — אהבה יש בסופה. **ושמתם את דברי אלה שם על פיכם** — שלם, שאינו חסר שום הצלה. **מה שהנאתך** — כל מה שדעתך נוחה

אם ברזל הוא מתפרץ — תימה: דהא קרא משמע שהפטיש מפרצע סלע ומשברו! וכן קשה בפרק "דיני ממונות" (סנהדרין לד,א) דקאמר: מה פטיש מתחלק לכמה ניצוצות — אף דברי תורה מתחלק לכמה טעמים. ושם גריס רבינו שמואל בן מאיר "מחלק" ולא גרס "מתחלק". ויש שגורס כאן: אם ברזל הוא — מפעפע, ואם סלע הוא — מתפרצע, שנאמר "הלא כה דברי כאש ובפטיש יפרצע סלע", שהאש מפעפע הברזל, והפטיש מפרצע את הסלע. ורבינו הם מפרש: שהסלע משבר את הברזל, וזהו קאמר: ובפטיש יפרצע מכה סלע, כדאמר במדרש: מעשה באחד שלקח סנפירינון לבודקו, נתנו על הסדן והכה בקורנס – נשבר הקורנס ונחלק הסדן, והסנפירינון לא זז ממקומו. **שיש** רשות אחרים עליה — ואף על גב דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא, מכל מקום אינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה.

ושייך חיזנו, ואפילו דבש וכל מיני מתיקה שקשים למכה. **נוטי** = צמחים, *בורפילי"ש בלעז. **אם תביב** — לקח טוב. **שאת** — תתנשא על יצרך. **משאו ומתנו** — של יצר הרע באדם, להלחיטאו. **ואם אתה רוצה** — עסוק בתורה, ואתה מושל בו. **כל היום** — קרא יתירא הוא, ללמדנו שכל שעות היום רעתו מתחדשת. **מנוול זה** — יצר הרע מתגרה בך. **מתפוצץ** — שהתורה כאש נמשלה, המפעפע את הברזל. **אלא כתו בידו היא** — בתמיה: כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה, דאמר קרא "ואת בנותיכם תנו לאנשים"?! **ראה חיים** — אומנות שתחיה בו, עם אשה, מקיש אומנות לאשה. **אם אשה** — האמור כאן אשה ממש היא, כשם שמצינו שחייב אדם להשיאו אשה = כך חייב בו. **מאי בינייהו** — מאי קא מוסיף רבי יהודה. **עיסקא** — אם למדו מחורה: לתנא קמא הרי למדו חיים, לרבי יהודה דאתי לטעמא — אומנות דוקא. דכמה פעמים שאין לו במה לעשות סחורה, ועומד ומלטטם. **דמיחייב אבא למיעבד לברא** — כגון למולו ולפדותו. **וחכי משמע מהתניתין**: כל מצות שהאב מצווה על מעשה הבן. **המוטלת על הבן** — כגון ביבור ומורא. **סיפק** — יכול, שאין מוחה בידו. **רשות אחריים** — בעלה. **נתרגשה** — מבעלה. **הרי היא כאחיה במצות ביבור. ודאי בהכאה אי אפשר** — להקישה, שאין הכאה כלפי מעלה. **וכן בדין** — שיוקשו לכיבוד ומורא על הבן, שהרי אף הן שותפין למקום בו. **שלשה שותפין הן** — מפרש בברייתא במסכת נדה: איש מזריע לובן שבו, אשה מזרעת אדום שבו, והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה — מראה עין ושמיעת אזן ודיבור.

משדלתו

"אָמַר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ" וגו', וְאוֹמֵר "קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעוֹתֶיךָ כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ" וְאוֹמֵר "פְּחָצִים בְּיָד גִּבּוֹר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים" וְאוֹמֵר "חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים" וְאוֹמֵר "חֲצִיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ" וְאוֹמֵר "אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר". - מַאי "אֶת אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר"? אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: אֲפִילּוּ הָאָב וּבְנוֹ, הָרַב וְתַלְמִידוֹ שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּשַׁעַר אֶחָד - נַעֲשִׂים אוֹיְבִים זֶה אֶת זֶה, וְאֵינָם זָזִים מִשָּׁם עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶת אוֹיְבִים" תִּקְרֵי "בְּסוּפָה". תָּנוּ רַבָּנָן: "וְיִשְׂמְחֻהָם" - סַם חַיִּים. נִמּוּשָׁלָה תּוֹרָה כְּסַם חַיִּים; מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָבָה אֶת בְּנוֹ מַכָּה גְּדוֹלָה, וְהִנִּיחַ לוֹ רְטִיָּה עַל מַכָּתוֹ, וְאָמַר לוֹ: בְּנִי, כָּל זְמַן שֶׁהָרְטִיָּה זוֹ עַל מַכָּתְךָ אֲכוֹל מַה שֶּׁהֲנָאָתְךָ, וּשְׁתֵה מַה שֶּׁהֲנָאָתְךָ, וּרְחוֹץ בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, וְאֵין אַתָּה מִתְיָירֵא. וְאִם אַתָּה מַעֲבִירָהּ - הֲרֵי הִיא מַעֲלָה נוֹמִי. כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: בָּנַי, בָּרָאתִי יֵצֶר הָרָע, וּבָרָאתִי לוֹ תּוֹרָה תַּבְלִין. וְאִם אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה - אֵין אַתֶּם נִמְסָרִים בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת", וְאִם אֵין אַתֶּם עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה אַתֶּם נִמְסָרִים בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ", וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁפָּל מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ בְּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ". וְאִם אַתָּה רוֹצֶה - אַתָּה מוֹשֵׁל בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ". תָּנוּ רַבָּנָן: קָשֶׁה יֵצֶר הָרָע, שֶׁאֲפִילּוּ יוֹצְרוֹ קָרָאוֹ רָע, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו". אָמַר רַב יִצְחָק: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְחַדֵּשׁ עָלָיו בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "רַק רַע כָּל הַיּוֹם". וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ", וְאִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ - אֵין יָכוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "אֱלֹהִים לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּנִי, אִם פָּגַע בְּךָ מְגֻנּוּל זֶה - מְשָׁכֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אִם אֶבֶן הוּא - נִימּוֹחַ, וְאִם בַּרְזֶל הוּא - מִתְפּוֹצֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלוֹא כֹה דְבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם ה' וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע", אִם אֶבֶן הוּא - נִימּוֹחַ, שֶׁנֶּאֱמַר "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לַמָּיִם" וְאוֹמֵר "אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מָיִם". "לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה" מְנָלָן? דִּכְתִיב "קְחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת וּקְחוּ לִבְנֵיכֶם נָשִׁים וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לָאֲנָשִׁים". בִּשְׁלָמָא בָּנוֹ - בְּיָדוֹ, אֶלָּא בִּתּוֹ בְּיָדוֹ הִיא? - הָכִי קָאָמַר לְהוּ: נִיתֵּן לָהּ מִידִי, וְלִבְשׁוּהָ, וְנִכְסְיוּהָ, כִּי הֵיכִי דְּקָנְצִי עֲלָהּ אֵינָשֵׁי. "לִלְמֹד" אוֹמָנוּת" מְנָלָן? אָמַר חִזְקִיָּה: דְּאָמַר קְרָא "רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ"; אִם אִשָּׁה מַמָּשׁ הִיא, כְּשֵׁם שֶׁחַיָּיב לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה כָּךְ חַיָּיב לִלְמֹדוֹ אוֹמָנוּת. אִם תּוֹרָה הִיא, כְּשֵׁם שֶׁחַיָּיב לִלְמֹדוֹ תּוֹרָה - כָּךְ חַיָּיב לִלְמֹדוֹ אוֹמָנוּת. "וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף לְהַשִּׂיטוֹ בְּנָהָר" מַאי מַעֲמָא - חַיּוּתֵיהּ הוּא. "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר "כָּל שֶׁאֵינוֹ מְלַמֵּד אוֹמָנוּת מְלַמְּדוֹ לִיסְטוּת". לִיסְטוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא "כְּאִילּוּ מְלַמְּדוֹ לִיסְטוּת". - מַאי בֵּינַיְיהוּ? - אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאָמְרִיהּ עֵיסְקָא. "כָּל מְצוֹת הָאָב עַל הַבֵּן וכו'" מַאי כָּל מִצְוֹת הָאָב עַל הַבֵּן? אִילֵימָא כָּל מִצְוָתָא דְּמִיחַיַּב אֲבָא לְמֵיעְבַד לְבְרֵיהּ נָשִׁים חַיְּיבוֹת - וְהָתְנֵיָא: הָאָב חַיָּיב בִּבְנוֹ לְמוּלוֹ וּלְפַדּוֹתוֹ, אֲבָל אֵין, אִמּוֹ - לְאוֹ! - אֶלָּא רַב יְהוּדָה: הָכִי קָאָמַר, כָּל מִצְוֹת הָאָב הַמּוּטָלוֹת עַל הַבֵּן לַעֲשׂוֹת לְאָבִיו - אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חַיָּיבִין. תָּנִינָא לָהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: "אִישׁ" אִישׁ אֲבָל לֹא אִשָּׁה, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "תִּירָאוּ" - הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם. אִם כֵּן מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ" - אִישׁ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת, אִשָּׁה - אֵין סִיפֵּק בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת, מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ. אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב: נִתְגָּרְשָׁה - שְׁנֵיהֶם שָׁוִים. תָּנוּ רַבָּנָן: נֶאֱמַר "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" וְנֶאֱמַר "כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ" - הִשְׁוָה הַכָּתוּב כְּבוּד אָב וָאֵם לְכָבוֹד הַמָּקוֹם. נֶאֱמַר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" וְנֶאֱמַר "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד" - הִשְׁוָה הַכָּתוּב מוֹרָאַת אָב וָאֵם לְמוֹרָאַת הַמָּקוֹם. נֶאֱמַר "מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת" וְנֶאֱמַר "אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ" - הִשְׁוָה הַכָּתוּב בְּרָכַת אָב וָאֵם לִבְרָכַת הַמָּקוֹם. אֲבָל בְּהַכָּאָה וְדַאי אִי אֶפְשָׁר. וְכֵן בְּדִין - שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן שׁוּתָּפִין בּוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלָשָׁה שׁוּתָּפִין הֵן בְּאָדָם: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָבִיו וְאִמּוֹ. בִּזְמַן שֶׁאָדָם מְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ - אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִילּוּ דָּרְתִי בֵּינֵיהֶם, וְכִבְּדוּנִי. תָּנָיָא, רַבִּי אוֹמֵר: גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁבִּן מְכַבֵּד אֶת אִמּוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי

משמשלתו

משדלתו — מפתה אותו. כדמתרגמינן "רבי יפתה" (שמות כב) = ארי ישדל. והארץ הדום רגלי — והעובר בסתר אומר: אין המקום כאן, לפיכך הוא נסתר, לומר: אין יודע. נמצא כדודהר רגליו ומקצרו, לומר: אין כאן. **מלא כל הארץ** — משמע: משתרבב וירד למטה. והזווקף קומתו נראה כדוחק. **אמר לו כך** — רבי יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו רבי אליעזר. **נתגרשה** — שאין אמי חייבת בכבוד אבי, מהו? **מבין ריסי עיניך** — שערות שבשוורות בסוף העין, אתה ניכר שהיית יתום, ונשרו ריסי עיניך מן הבכי כדאמרינן (בסנהדרין) (קר,ב): והיה רבן גמליאל שומע קולה ובוכה בגנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו. **שכן אלמנה אתה** — ולא צריך אתה למעשה, אלא ללמוד באת. ואני אומר לך שכבוד שניהם שוה עליך. **הטל לחם טוב בפלפל ובעקע** — קרקר להם כמו שמקרקרין לתרנגולים, ולפי שלא היה צריך לעשות, והוא שאלו כמו שעליו לעשות "אמר לי אבא ואימא" — השיבו בלשון שחוק, חזרו והודו לי**מאמרות חיראשונות** — כל שכן שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו, וחייו ומותו מסורין בידו. **ראש דברך אמת** — לא הזהזק הכתוב לומר "ראש דברך אמת" אלא לפי שהיו מרננים אחר דבריו הראשונים, לומר: לכבודו הזהיר. ולאחר זמן חזרו והודו — כשששמעו סוף דבריו — למדו שראש דבריו אמת. **בשלש ריבוא שכר** — היה משתכר בה ששים ריבוא דינרי זהב. **תחת מראשותיו** של **אביו** — והוא ישן. **מה מי שאינו מצווה ועושה כך** — שילם לו הקדוש ברוך הוא שכרו. **הא דיבי יהודה** — דאמר: סומא פטור מן המצות. בבבא קמא פרק "החובל" (פז,א), **לא מיפקידנא** — שהיה סגי נהור. **יומא טבא לרבנן** — סעודה להלמידים. **פעם אחת היה לבוש** — דמא בן נתינה. **פירקון** = לבוש שקורין *צינצ"ר. **של וחב** — מרוקם וחוטי וחב. **פסיוני** — עוף חשוב ושמן, מין שליו שירד במדבר. **ומורדו** מן העולם — שנענע עליו, שמראה לו צרות עין על שעבודתו. **ויש** מ**מחינו** בריחיים — שהיא מלאכה קשה.

ומביאו

[שיר לדף ל,ב] כבד את ה' מהונך — בירושלמי דורש: "מהונך" כמו מחונך. משמע שהקפיד הקדוש ברוך הוא על כיבוד אב ואם יותר מכבודו, שבכבודו הוא אומר "כבד את ה' מהונך" — דהיינו מחונך, דמשמע ממה שחנגך, כלומר: אם יש לו ממון — חייב, ואם לאו — פטור. ובכיבוד אב ואם נאמר "כבד את אביך ואת אמך", דמשמע: בין שיש לו ממון ובין שאין לו. והיכא דלית ליה — חייב לחזר על הפתחים לזון את אביו ואת אמו. **כל** העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה — היינו דמצי כייף ליציריה, ובדמוכח פרק (צריך להיות שני) קמא דחגיגה (טז,א).

והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו — בירושלמי יש: שהיו רגליו פשוטות על התיבה, ולכך לא שיברה. **גדול** המצווה ועושה — נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף — לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור, ממי שאין מצווה — שיש לו פת בסלו, שאם יראה — ינית.

דלא מפקידנא ועבדינא — מכאן מדקדק רבינו גרמא, אף על גב דפטורו מלעשות, דאפילו מדרבנן לא מיחייבי, כדמוכח פרק "מי שמתו" (ברכות כ,ב) — מכל מקום יכולות הן לברך, ואין באן משום "לא תשא את שמו לשוא" (שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה צריכה. דאי לאו הכי — היכי שמח רב יוסף? והלא מפסיד כל הברכות כולן. **ובאת** אמו וקרעתו — יש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה.

יש מאביל לאביו פסיוני — פירוש: עוף חשוב, והיינו מין שליו שיש במדבר. **ומורדו** מן העולם — פירוש: שנענע עליו, שמראה לו צר עין על טעדתו. ויש מטחינו בריחיים, שהיא מלאכה קשה, ומביאו לחיי העולם הבא — שמכבדו בדברים טובים ונחומים. ובגמרת ירושלמי (פאה פרק ראשון) נרסינן מעשה בשניהם: מעשה באחד שהיה מאביל לאביו פסיוני, פעם אחת אמר לו אביו: מאין לך כל אלה? אמר לו: סבא, מאי איכפת לך? עד דטחון ואכול, כלומר לעוס ואכול, בעין כלבים דמדשין ואוכלים. אם כן דראוהו שקשה עליו. ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים, ואב זקן היה לו, ואתא ציווי לטוחנין, פירוש: מצות המלך בשביל אביו, לבא לעבודת המלך. אמר לו בנו: טחון, ואני אלך ותחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה, אם לבזיונך — טב לך, ואם למלכי — טב לך.

איסתייא

1 שִׁמְשַׁלְּתוֹ בְּדִבָּרִים - לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
2 הוּא בִּיכּוּד אָב לְכִיבּוּד אֵם. וְגָלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי
3 שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁהֵבֵן מְהֵיכָרָא מֵאָבִיו יוֹתֵר
4 מֵאִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַמְּדוֹ תּוֹרָה - לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ
5 בָּרוּךְ הוּא מוֹרֵא הָאֵם לְמוֹרָא הָאָב. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ
6 דְּרַב נַחְמָן: בְּזְמַן שֶׁאָדָם מְצַעֵר אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ
7 - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָפֶה עָשִׂיתִי שֶׁלֹּא דַּרְתִּי
8 בֵּינֵיהֶם, שֶׁאִלְמְלֵי דַּרְתִּי בֵּינֵיהֶם - צִיַּרְתִּנִי. אָמַר רַבִּי
9 יִצְחָק: כָּל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה בְּסֵתֶר - כְּאִילּוּ דּוֹחֵק
10 רַגְלֵי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי
11 וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֲסוּר
12 לְאָדָם שֶׁיְּהַלֵּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה, שֶׁנֶּאֱמַר
13 "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ
14 לָא מְסַנֵּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּגִילּוּי רֵאשׁ, אָמַר: שְׁכִינָה
15 לְמַעְלָה מֵרֹאשִׁי. שָׁאַל בֶּן אֶלְמָנָה אַחַת אֶת רַבִּי
16 אֱלִיעֶזֶר: אֶבָא אוֹמֵר "הַשְׁקִינִי מַיִם" וְאִימָּא אוֹמֶרֶת
17 "הַשְׁקִינִי מַיִם", אֵיזֶה מֵהֶם קוֹדֵם? אָמַר לֵיהּ: הַנַּח
18 כְּבוֹד אִמֵּךְ וַעֲשֵׂה כְּבוֹד אָבִיךְ, שֶׁאַתָּה וְאִמֵּךְ חַיָּבִים
19 בְּכִבּוּד אָבִיךְ. בָּא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לוֹ בָּךְ.
20 אָמַר לוֹ: רַבִּי, נִתְגָּרְשָׁה מֵהּ? - אָמַר לֵיהּ: מְבַיֵּן רֵיסֵי
21 עֵינַיִךְ נֵיכָּר שֶׁבֶּן אֶלְמָנָה אַתָּה, הַטֵּל לָהֶן מַיִם בְּסֶפֶל
22 וְקַעֲקֵעַ לָהֶן כִּרְתָרְנְגוֹלִין, דָּרַשׁ עוֹלָא רַבָּה אַפִּיתְחָא דְּבֵי
23 נְשִׂיאָה: מַאי דִּכְתִיב "וַיהוָה ה' כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי
24 שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ". מֵאֲמַר פִּיךָ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "אִמְרֵי
25 פִיךָ", בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "אָנֹכִי" וְ"לֹא
26 יִהְיֶה לְךָ" אָמְרוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם: לְכְבוֹד עַצְמוֹ הוּא
27 דּוֹרֵשׁ. כֵּיוָן שֶׁאָמַר "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" - חָזְרוּ וְהוֹדוּ לַמַּאֲמָרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת. רָבָא
28 אָמַר: מַהֶכָא "רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת" - רֹאשׁ דְּבָרְךָ וְלֹא סוֹף דְּבָרְךָ? אֶלָּא מְסוֹף דְּבָרְךָ
29 נֵיכָר שֶׁרֹּאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. בָּעֵי מִינַּיהּ מָרֵב עוּלָּא: עַד הֵיכָן כִּיבּוּד אָב וָאֵם? אָמַר לָהֶם:
30 צְאוּ וּרְאוּ מָה עָשָׂה נְבָרִי אֶחָד בְּאַשְׁקְלוֹן, וְדָמָא בֶּן נְתִינָה שְׁמוֹ. פַּעַם אַחַת בִּקְּשׁוּ חֲכָמִים
31 פְּרָקְמַטְיָא בְּשִׁשִּׁים רִיבּוֹא טָבָר, וְהָיָה מַפְתֵּחַ מוּנָּח תַּחַת מְרַאשְׁתָּיו שֶׁל אָבִיו, וְלֹא צִיַּרְוּ.
32 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עַד הֵיכָן כִּיבּוּד אָב וָאֵם? אָמַר
33 לָהֶם: צְאוּ וּרְאוּ מָה עָשָׂה נָבְרִי אֶחָד לְאָבִיו בְּאַשְׁקְלוֹן, וְדָמָא בֶּן נְתִינָה שְׁמוֹ. בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ חֲכָמִים אֲבָנִים לְאֵפוֹד בְּשִׁשִּׁים רִיבּוֹא
34 שָׂכָר, וְרֵב בָּהֶנָא מַתְנִי: בְּשִׁמּוֹנִים רִיבּוֹא, וְהָיָה מַפְתֵּחַ מוּנָּח תַּחַת מְרַאשְׁתָּיו שֶׁל אָבִיו, וְלֹא צִיַּרְוּ. לְשָׁנָה הָאַחֶרֶת נָתַן הַקָּדוֹשׁ
35 בָּרוּךְ הוּא שְׂכָרוֹ, שֶׁנּוֹלְדָה לוֹ פָּרָה אֲדֻמָּה בְּעֶדְרוֹ. נִכְנְסוּ חֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ, אָמַר לָהֶם: יוֹדֵעַ אֲנִי בָּכֶם שֶׁאַם אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם
36 כָּל מָמוֹן שֶׁבָּעוֹלָם אַתֶּם נוֹתְנִין לִי, אֶלָּא אֵין אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם אֶלָּא אוֹתוֹ מָמוֹן שֶׁהִפְסַדְתִּי בִּשְׁבִיל כְּבוֹד אַבָּא. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
37 וְכַמָּה מִי שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה כָּךְ - מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גָּדוֹל מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה מִמִּי שֶׁאֵינוֹ
38 מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה. אָמַר רַב יוֹסֵף: מָרִיש הֲוָה אָמִינָא: מַאן דַּהֲוָה אָמַר לִי הָלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: סוּמָא פָּטוּר מִן הַמִּצְוֹת -
39 עֲבִידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנָן, דְּהָא לָא מִיפְּקִידְנָא וְהָא עֲבִידְנָא. הָשְׁתָּא דְּשָׁמְעִינְהוּ לְהָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גָּדוֹל מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה יוֹתֵר
40 מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה - אַדְּרַבָּה, מַאן דְּאָמַר לִי דַּיֵּין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה - עֲבִידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנָן. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי
41 אָמַר: פַּעַם אַחַת הָיָה לָבוּשׁ סִירְקוֹן שֶׁל זָהָב וְהָיָה יוֹשֵׁב בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וּבָאתָה אִמּוֹ וּקְרָעָתוּ מִמֶּנּוּ, וְטָפְחָה לוֹ עַל רֹאשׁוֹ,
42 וְיָרְקָה לוֹ בְּפָנָיו, וְלֹא הִכְלִימָה. תָּנֵי אֲבִימִי בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ: יֵשׁ מַאֲבִיל לְאָבִיו פַּסְיוֹנִי וּמוֹרְדוֹ מִן הָעוֹלָם, וְיֵשׁ מַטְחִינוֹ בְּרֵיחַיִם

ומביאו

איסתייא מילתא — בעודו נחזן לפניו, שהבין ודרש "ממנו לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך" שלא היה מבין בו מקודם לכן, ודרשו. ויש מפרשים: שמקרא זה לבד דרש: "ממנו לאספך" — קינה לאספך מיבעיא ליה! ודרש שאמר אסף שירה על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה מישראל. שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט, וכן הוא אומר "כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון", כך פירש בקונטרס. אך יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה; משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת ובוכה, עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב, ונפל אותו כלי שם. התחילה הראשונה לשורר, ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כדי שהוא של חרס מן הבאר, שאינו נחשב. ועכשיו מי שיוציא אותו של זהב — יוציא כדי עמו. כך בני קרח שהיו בלועים, כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה, אמרו: מי שיוציא השערים — יוציא גם אותנו, לכך אמר אסף מזמור, שהוא ממשפחת קרח.

רבי טרפון הויא ליה אמא — יש בירושלמי: פעם אחת אמיה דרבי טרפון אבדה פומקי דידה בחצירה, ויצאתה ממטתה לבקשו, ושם רבי טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה, והיתה דורסת על ידיו. ועוד איתא בירושלמי: דאמיה דרבי ישמעאל, כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא דהיתה רוחצת את רגליו, והיתה שותה את המים. בששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך — היה מסרב בדבר, עד שבאת לפני חכמים, והיתה קובלת על רבי ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד. ונבדלו חכמים בדבר, ושאלו לרבי ישמעאל, וספר להם המעשה, וצוו לו שיניחנה לעשות רצונה, ובענין זה הוא כיבוד.

רב

1 וּמְבִיאוֹ לְחֵיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: פֻּגְּון אֲבִימִי
2 בְּרֵי קַיֵּים מִצְוֹת כִּיבּוּד. חַמְשָׁה בְּנֵי סָמְכֵי הֲוָה לֵיהּ
3 לַאֲבִימִי בְּחַיֵּי אֲבִיו, וְכִי הֲוָה אָתָא רַבִּי אַבָּהוּ קָרֵי
4 אַבָּבָא, רָחֵיט וְאָזֵיל וּפָתַח לֵיהּ, וַאֲמַר: אֵין, אֵין, עַד
5 דְּמָטֵאי לְתָתָם. יוֹמָא חַד אֲמַר לֵיהּ: אַשְׁקֵיין מַיָּא.
6 אַדְּאַיְיתֵי לֵיהּ נְמָמֵם, נְחִין קָאֵי עֲלֵיהּ עַד דְּאֵיתְעַר.
7 אִיסְתַּיְיעָא מִילְּתֵיהּ וְדָרַשׁ אֲבִימִי "מִזְמוֹר לְאָסָף". אָמַר
8 לֵיהּ רַב יַעֲקֹב בַּר אֲבוּהּ לְאַבַּיֵי: פֻּגְּון אָנָא, דַּעַד דְּאַתֵּינָא
9 מַבֵּי רַב, אָבָא מַדְלִי לִי כָּסָא, וְאָמָא מָזְגָה לִי, הֵיכִי
10 אֵיעָבֵיד? - אָמַר לֵיהּ: מֵאֲפָּךְ - קַבֵּיל, מֵאֲבוּךְ לָא
11 תְּקַבֵּל, דְּכֵיוָן דְּבַר תּוֹרָה הוּא - חֲלָשָׁה דַּעְתֵּיהּ. רַבִּי
12 טַרְפוֹן הֲוָה לֵיהּ הֲהִיא אִמָּא, דְּכָל אִימַת דַּהֲוַת בָּעְיָא
13 לְמֵיסַךְ לְפוּרְיָא נָחֵין וְסָלֵיק לָהּ, וְכָל אֵימַת דַּהֲוַת נָחֵית
14 - נָחֲתַת עֲלֵיהּ. אָתָא וְקָא מְשַׁתַּבַּח בֵּי מִדְרָשָׁא. אָמְרִי
15 לֵיהּ: עֲדַיִין לֹא הִגַּעְתָּ לַחֲצִי כִּיבּוּד. כְּלוּם וְרָקָה אֲרָנְקִי
16 בְּפָנֶיךָ לַיָּם וְלֹא הִכְלִמָּתָהּ? רַב יוֹסֵף כִּי הֲוָה שָׁמַע קַל
17 כַּרְעָא דְּאִמֵּיהּ אֲמַר: אֵיקוּם מִקַּמֵּי שְׁכִינָה דְּאָתְיָא. אָמַר
18 רַבִּי יוֹחָנָן: אַשְׁרֵי מִי שֶׁלֹּא חָמָאן, רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי עַבְּרִתְּהוּ
19 אִמּוֹ - מָת אָבִיו, יְלָדְתּוֹ - מֵתָה אִמּוֹ. וְכֵן אַבַּיֵי. אִינִי?
20 וְהָאֲמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם! - הַהִיא מְרַבְּיָנְתֵּיהּ הֲוָאי.
21 רַב אֲסִי הֲוָה לֵיהּ הֲהִיא אִמָּא וְקָנְטָה, אָמְרָה לֵיהּ: כִּי בָּעְיָא
22 תַּכְשִׁיטִין, עֲבַד לָהּ. בָּעְיָא גְּבָרָא, נְיַיעַן לָהּ. בָּעְיָא
23 גְּבָרָא דְּשַׁפִּיר בְּוָתָךְ, שְׁבָקָהּ וַאֲזַל לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל.
24 שָׁמַע דְּקָא אָזְלָה אַבַּתְרֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן,

25 אָמַר לֵיהּ: מַהוּ לָצֵאת מֵאֶרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ? - אָמַר לֵיהּ: אָסוּר. לִקְרַאת אִמָּא מַהוּ? - אָמַר
26 לֵיהּ: אֵינִי יוֹדֵעַ. אִתְרְתָא, הֲדַר אֲתָא. אָמַר לֵיהּ: אַמַּי, נִתְרַצֵּית לָצֵאת - הַמָּקוֹם יְסַיְּרֵךְ
27 לְשָׁלוֹם. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לֵיהּ: חֵם וְשָׁלוֹם, דִּלְמָא מֵירְתַּח רְתָחָא? - אָמַר לֵיהּ:
28 מַאי אֲמַר לָךְ? - אָמַר לֵיהּ: הַמָּקוֹם יְסַיְּרֵךְ לְשָׁלוֹם. - אָמַר לֵיהּ: וְאִם אֵיתָא דְּרְתָא - לָא הֲוָה
29 מְבָרֵךְ לָךְ. אֲדַהֲכִי וְהָכִי שָׁמַע לַאֲרוֹנָא דְּקָאתֵי. אָמַר: אִי יָדְעִי - לָא נָפְקִי. תָּנוּ רַבָּנָן: מְכַבְּדוֹ
30 בְּחַיָּיו וּמְכַבְּדוֹ בְּמוֹתוֹ. בְּחַיָּיו בְּיצַד? הִנִּשְׂמַע בִּדְבַר אָבִיו לְמָקוֹם לֹא יֹאמַר "שֶׁלְּחוּנִי בִּשְׁבִיל
31 עַצְמִי" "מַהֲרוּנִי בִּשְׁבִיל עַצְמִי", אֶלָּא כּוֹלְּהוּ "בִּשְׁבִיל אַבָּא". בְּמוֹתוֹ?
32 כֵּיצַד? הָיָה אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּי - לֹא יֹאמַר "כָּךְ אָמַר אַבָּא" אֶלָּא "כָּךְ אָמַר אַבָּא מָרִי
33 חֲרִינִי כַּפָּרַת מַשְׁכָּבוֹ". וְהֵנִי מִילֵּי - תּוֹךְ שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ, מִכָּאן וְאֵילָךְ אוֹמֵר "יִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה
34 לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא". תָּנוּ רַבָּנָן: חָכָם מְשַׁנֶּה שֵׁם אָבִיו וְשֵׁם רַבּוֹ, תּוּרְגְּמָן אֵינוֹ מְשַׁנֶּה לֹא שֵׁם
35 אָבִיו וְלֹא שֵׁם רַבּוֹ. - אֲבוּהּ דְּמַאן? אִילֵימָא אֲבוּהּ דְּמְתוּרְגְּמָן - אֲמַאי תּוּרְגְּמָן לָאו בַּר חִיּוּבָא
36 הוּא? - אֶלָּא אֲמַר רָבָא: שֵׁם אָבִיו שֶׁל חָכָם וְשֵׁם רַבּוֹ שֶׁל חָכָם. כִּי הָא דְּמָר בַּר רַב אַשִׁי, כִּי
37 הֲוָה דָּרֵישׁ בִּפְירְקָא, אֵיתוֹ אֲמַר: אַבָּא מָרִי, וְאָמוֹרֵיהּ אֲמַר: הָכִי אֲמַר רַב אַשִׁי. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ
38 מוֹרֶא וְאֵיזֶהוּ כִּיבּוּד? מוֹרָא - לֹא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבָרָיו,
39 וְלֹא מְכַרְעֵיו, כִּיבּוּד - מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה, מַלְבִּישׁ וּמְכַסֶּה, מַכְנִיס וּמוֹצִיא. אֵיבַעְיָא לְהוּ:

משל

מורי". **ואמוריה** — כשהוא משמיע לרבים בשם אומרו אומר "כך אמר רב אשי", ואינו אומר "כך אמר אבא ואדונינו של חכם". **לא עומד במקומו** — במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו בעצה. **ולא מכריעו** — אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה — לא יאמר "נראים דברי פלוני".

משל

משל מי — מאבילו ומשקהו ומכבדו. **מאי נפקא ליה מיניה** — מאי חסרון כיס איכא לגביה? **פרין זה ליה מעשר שני** — אם יש לאביו מעשר שני — פורה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש. ולא אמרינן: הרי הוא כגופו, שהרי הוא אוהבו, ומוזנותיו עליו, ולא אחר ניהו לגביה, והרי הוא כמי שפורהו הוא בעצמו. **ומאבילין זה ליה מעשר עני** — אם יש לבן מעשר עני לחלק לעניים — מאבילו לאביו, אם אביו עני. וכן כולם — אף על פי שחביב עליו כגופו, ואם לא היה בידו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלו. **להקדישה** — עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינונית, ואם אביו צריך לסעודה יתירה — יאכילנו מעשר עני. **שיטול אביו ארנקי בי** — ואי אמרת בבור האב על הבן בחסרון כיס אינו אלא משל אב — אם כן האי ארנקי דקאמר רבי אליעזר משל אב הוא, ומאי נפקא ליה מיניה להבלימו? **ודלמא רחמי** — ואמר לאבוה מידי ברישתיה. **וקא עבר** — רב הונא. **משום לפני עור** — שגורם לבנו להחטוא. **בפומביני** — במקום התפידה, שאינו נחסר מדמיו בכך, כגון בשוליו. **הנשרפין בנסקלין** — משמע: אחד מן הנשרפין נתערב בנסקלין הרבה, וקיימא לן (סנהדרין עט,ב): כל חייבי מיתות שבתורה שנתערבו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה — כולן יזדונו בקלה, שאין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו. **רבי שמעון אומר יזדונו בסקילה** — שהיא קלה, דאית ליה לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה, וטעמא מפרש בסנהדרין (נ,א). **אמר ליה** — רב יהודה בריה דרב יחזקאל לרב יחזקאל: אבא, לא תתניא הכי "הנשרפין בנסקלין", והוו נסקלין רובא. דאם כן — אמאי תלית טעמא משום דשריפה חמורה? תיפוק לי דליכא למימר כולן בשריפה, דאם כן אזלת לך בתר מיעוטא. **הנסקלין בנשרפין** — דאף על גב דנשרפין רובא — יזדונו בסקילה, מפני שהיא קלה. **התם רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי שמעון בי'** — האי דקאמרי שהסקילה חמורה — לאו טעמא יהבי למילתייהו, אלא הכי אמרי: יזדונו בשריפה בתר רובא. ודקאמרת: יזדונו בסקילה להקל עליהם — אין אתה מיקל אלא מחמיר, שהסקילה חמורה. **לא תיבא לאבוך הכי** — להודיעו פתאום שהוא טועה, דקאמרת ליה "לא תתנייא הכי". **כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה** — ודרי הוא באומור לו: עברת על דברי תורה. **מקרא כתוב בתורה כך** — ואומר לו המקרא כמו שהוא כתוב, והוא עצמו יבין שטעה. **אבא אימור השקיני מים** — ויש מצוה אחרת לפני לעשות, כגון לקבור את המת או ליוה.

הכא

רב יהודה אומר משל בן — מדקדק רבינו יצחק: למאן דאמר משל בן אם נזדמן לו כיבוד אב, ואבידת עצמו, ואבידת חבירו — כיצד יעשה? אם יעסוק בכבוד אביו — הלא אבידת חבירו קודמת, כדאמרינן ב"אלו מציאות" (בבא מציעא ל,ב): יכול אמור לו אביו "אל תחזיר" יכול ישמע לו — תלמוד לומר וכו', והיינו "אל תחזיר" — שאומר לו עסוק בכבודי, ד"אל תחזיר" בחנם לא אצטריך קרא. משמע אם כן דאבידת חבירו קודמת לכיבוד אב ואם. ואם יעסוק באבידת חבירו — הרי אבידתו קודמת, דכתיב (דברים טו) "אפס כי לא יהיה בך אביון" (בבא מציעא ל,ב. ל,ג,א) — שלך קודם לכל אדם. ואם יעסוק באבידתו — הרי כבוד אביו קודם, למאן דאמר משל בן? ונראה לרבינו יצחק: שניהם כבוד אביו ואבידת חבירו ויעסוק באבידתו. דהא דאמר כיבוד אב קודם — היינו דוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממונו, לפי שזהו גוף הכיבוד. אבל באבידתו, כיון שאין האב נהנה באבידה עצמה — אין הבן חייב להספיד אבידתו בשביל אביו. ואף על גב דאמרינן בסמוך: כדי שיטול ארנקי ויטיל לים ואינו מבלימו, למאן דאמר משל בן — התם מיירי באותו ענין שיש לאב קורת רוח בכך, כגון שוודאי לים למירמא אמנתא אאינשי ביתיה. דאי לאו הכי, אם בחנם משליך — רשע הוא, דעובר ב"בל תשחית". ואפילו היכא דשוגג הוא ומשליכו בחמתו — מכל מקום נהנה בהשלכת ארנקי ומשום הכי אין להחלימו.

אורו ליה רבנן לרבי ירמיה בנהנין דאמר משל אב — משמע שכך הלכה, וכן פסק בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע (סוף סימן נז). ופסק: היכא דליה ליה לאב ואית ליה לבן — חייב הבן לזון אביו. וכן פסק רבינו יצחק ורבינו חננאל, דאם אין לאב ממון והבן יש לו — דצריך הבן לפרנסו משלו, דלא יהא אלא אחר, כדאמר ב"נערה שנתפתתה" (כתובות מט,ב) דרב אבפיה דההוא גברא ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה, ועוד, דאמרינן בירושלמי: אמר רבי יוסי: הלואי דהוויין כל שמעתתי ברייתי לי כהך שבופין את הבן לזון את אביו. ועוד ראיה מהא דאמר בירושלמי, דרבי יונתן ורבי יאשיה הוו קאזלי באורתא, אתא ההוא גברא וקא נשק לכרעיה דרבי יונתן, אמר: מאי האי? אמר ליה: דאמרי ליה זיל צעוק בבי כנישתא, כלומר: הודיעני לו שיעשה כל כך שיפרנסנו בנו. אמר ליה: אמאי לא אכפיה מר? אמר ליה: בגין דו כופין! בתמיה. אמר ליה: את צריכה לכך? פירוש: וכי לא ידעת דכופין? פשיטה דכופין! ועוד ראיה מירושלמי שהבאתי למעלה: "כבד את ה' מהונך", אם יש לו ממון — חייב, ואם לאו — פטור. ובביבוז אב ואם נאמר "כבד את אביך ואת אמך" — דמשמע בין יש לו הון ובין אין לו הון.

דמחיל ליה ליקריה — וצריך לומר שהודיעו קודם לכן, שלא יהא כמו נתבין לאבוך [בשרו] חזיר ועלה בידו בשר טלה, דאמר לקמן בפרק בתרא (פא,ב) שצריך מהילה ובפרה. **ותיפוק** לי משום דרובא נסקלין נינהו — לפום דיחטא הכי קאמר: ואפילו היתה סקילה חמורה היו נסקלים. ואין זה נכון לפרש, שלפי מה שמגיה "דנסקלים בנשרפים", אף על גב שנשרפים רובן — הן בסקילה — לפי שהיא קלה. אלא הכי פירושו: למה לי שריפה חמורה, אפילו הם שוות — תיפוק לי משום דרובא נסקלים נינהו.

זקן

מָשָׁל מִי? רַב יְהוּדָה אָמַר: מָשָׁל בֵּן, רַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא אָמַר: מָשָׁל אָב. אוֹרוֹ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב יְרְמְיָה, וְאָמְרֵי לָהּ לְבַרְיֵהּ דְּרַב יְרְמְיָה: כְּמַאן דְּאָמַר מָשָׁל אָב. מֵיתִיבִי: "נָאֹמַר "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" וְנֶאֱמַר "כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ" מַה לְּהַלָּן בְּחֶסְרוֹן כִּיס - אַף כָּאן בְּחֶסְרוֹן כִּיס. וְאִי אָמְרַתְּ מָשָׁל אָב - מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּיהּ? - לְבִיטּוּל מְלָאכָה. תָּא שְׁמַע: שְׁנֵי אַחִים, שְׁנֵי שׁוּתָּפִין, הָאָב וּבְנוֹ, הָרַב וְתַלְמִידוֹ, פּוֹדִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמַאֲכִילִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר עָנִי. וְאִי אָמְרַתְּ מָשָׁל בֵּן - נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ מָשָׁל עָנִיִּים! - לָא צְרִיכָא, לְהַעֲדָפָה. - אִי הָכִי, הֵיינוּ דְּקָתָנֵי עֲלָהּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: תָּבֹא מְאֵרָה לְמִי שֶׁמַּאֲכִיל אֶת אָבִיו מַעֲשֵׂר עָנִי. וְאִי לְהַעֲדָפָה - מַאי נָפְקָא מִינַּיהּ? - אֲפִילּוּ הָכִי, וַיְלָה בֵּיהּ מִילְּתָא. תָּא שְׁמַע: שָׁאֲלוּ אֶת רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר עַד הֵיכָן כִּיבּוּד אָב וָאֵם? אָמַר לָהֶם: כְּדֵי שֶׁיְּטוֹל אַרְנָקִי וְיַרְקְנוּ לַיָּם בְּפָנָיו וְאֵינוֹ מְכַלְּמוֹ. וְאִי אָמְרַתְּ מָשָׁל אָב - מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינַּיהּ? - בְּרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ. וְכִי הָא דְּרַבָּה בַּר רַב הוֹנָא. דְּרַב הוֹנָא קָרֵע שִׂרְאֵי בְּאַנְפֵּי רַבָּה בְּרֵיהּ, אָמַר: אֵיזוֹל אֵיחֵי אִי רָתַח אִי לָא רָתַח. - וְדִלְמָא רָתַח, וְקָעָבַר אַ"לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל"? - דְּמָחֵיל לֵיהּ לִיקָרֵיהּ. - וְהָא קָעָבַר מִשּׁוּם "בַּל תַּשְׁחִית"! - דַּעֲבַד לֵיהּ בְּפוּמְבֵּיניָי. - וְדִילְמָא מִשּׁוּם הָכִי לָא רָתַח? - דַּעֲבַד לֵיהּ בְּשַׁעֲתָא דְּרִיתְחָה. מַתְנִי לֵיהּ רַב יְחִזְקֵאל לְרַמֵּי בְּרֵיהּ: הַנִּשְׂרָפִים בַּנְּסָקָלִים, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יִדּוֹנוּ בְּסִקְלָה, שֶׁהַשְּׂרֵיפָה חֲמוּרָה. אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ: אַבָּא, לָא תְּתַנְיָא הָכִי. מַאי אִירְיָא שְׂרֵיפָה חֲמוּרָה - תֵּיפּוֹק לִי דְּרוּבָּא נְסָקָלִים נינְהוּ! אֶלָּא הָכִי אִיתְּמַר: הַנִּסְקָלִים בַּנִּשְׂרָפִים. - אָמַר לֵיהּ: אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים יִדּוֹנוּ בְּשַׂרֵיפָה, שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה. מַאי אִירְיָא דְּסָקִילָה חֲמוּרָה? תֵּיפּוֹק לִי דְּרוּבָּא נְשָׂרְפִים נינְהוּ? - אָמַר לֵיהּ: הָתָם רַבָּנַן הוּא דְּקָאָמְרוּ לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן: דְּקָאָמַרְתָּ שְׂרֵיפָה חֲמוּרָה - לָא, סְקִילָה חֲמוּרָה. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּא, לָא תֵּימָא לֵיהּ לְאַבּוּךְ הָכִי. תְּנַן: אֵירוּסֵי קְטַנָּה אֲבִיהָ עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, אַל יֹאמַר לוֹ "אֲבָא עָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה", אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: "אֲבָא, כָּךְ כָּתוּב בַּתּוֹרָה". - "כָּךְ כָּתוּב בַּתּוֹרָה"?! צְעוּרֵי קָא מְצַעַר לֵיהּ! - אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: "אַבָּא, מְקַרֶא כָּתוּב בַּתּוֹרָה כָּךְ". אֶלְעָזָר בֶּן מָתְיָא אוֹמֵר: אַבָּא אוֹמֵר "הַשְׁקֵנִי מַיִם" וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת - מְנִיחַ אֲנִי כְּבוֹד אַבָּא, וְעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה, שֶׁאֲנִי וְאַבָּא חַיָּבִים בְּמִצְוָה. אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם אִפְשָׁר לְמִצְוָה לֵיעָשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים - תֵּיעָשֶׂה עַל יְדֵי אֲחֵרִים, וְיֵלֵךְ הוּא בִּכְבוֹד אָבִיו. אָמַר רַב מַתָּנָה: הֲלָכָה כְּאִיסִי בֶּן יְהוּדָה. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב מַתָּנָה אָמַר רַב חִסְדָּא: הָאָב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - כְּבוֹדוֹ מָחוּל, הָרַב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: אֲפִילּוּ הָרַב שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - כְּבוֹדוֹ מָחוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "יְהִי הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְסָמֵל". - אֲמַר רָבָא: הָכִי הָשְׁתָּא?! הָתָם - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלְמָא דִּיהֵיהּ הוּא, וְתוֹרָה דִּיהֵיהּ הִיא, מָחֵיל לֵיהּ לִיקָרֵיהּ,

הכא

זקן אשמאי — פירש בקונטרס: אשמאי — רשע ועם הארץ. וקשה: דהיכי קאמר איסי בן יהודה דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי? והלא מצוה אפילו לחבותו לבזותו לזלזולו? לכך פירש רבינו תם: אשמאי — לשון שוממין, כמו פתחי שמאי דמנחות (ל:ג,ב), כלומר: בור ועם הארץ, כדמתרגמינן "והאדמה לא תשם" — וארעא לא תבור (בראשית מז). **ואין** זקן אלא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש בר' — לאו גזירה שוה גמורה היא, דאם כן ליבעו מומחין כי התם, אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דזקן אשמאי אינו. **מאי** שנא דפלגינהו שמע מינה דהאי לאו האי — והכי קאמר: מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה, שמע מינה אפילו יניק וחכים. ופירש בקונטרס: מדקפיד קרא אחכמה שמע מינה דזקן לאו אשמאי, אלא בינון חכמה בהדיה. דליכא למימר רבי יוסי נמי אזקן אשמאי פליג וקאמר דלא בעינן חכמה — דאם כן היינו איסי בן יהודה. כן פירש הקונטרס. ועוד מוסיף רבינו יצחק: דליכא למימר נמי דהאי פליג ואמר זקן אשמאי מדנו, ואיסי פליג עליה ואומר אפילו סבי דארמאי, דהא כל שיבה במשמע קאמר — הא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן נברי צריך לכבודו. ועוד דלקמן (לג,א) קאמר דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי ארמאי, ותלי טעמא בכמה דרפתקי עדו עלייהו, ולא קאמר משום דאיסי. ואם תאמר: כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה, כדפירש בקונטרס, לרבי יוסי הגלילי דמרבה אפילו יניק וחכים, שיבה דכתב רחמנא למה לי? פשיטא, כיון דאפילו יניק וחכים — כל שכן שיבה וחכים, דמי גרע מן הוא דאין בהדי חכמה? ויש לומר: דאי לא כתב רחמנא שיבה הוה אמינא דניבעי זקן וחכם ממש, אבל יניק וחכים — לא, להכי אתא שיבה — לגלויי דלא בעינן זקן וחכים, אלא בחד לחוד סגי, אפילו יניק וחכים. ומיהו קשה: דאם כן מאי קאמר: אי סלקא דעתך כדאקאמר תנא קמא — לכתוב רחמנא "מפני שיבה זקן תקום"? אדרבה: לא לכתוב אלא זקן, דהא נמי אמר: זקן בלא שיבה — זקן במשמעו זקן ממש משמע! אלא דאי "זקן" יניק וחכים משמע, והדרא קושיא לדוכתיה! ונראה לרבינו יצחק: דוודאי יניק וחכים צריך שיהא מופלג, ולכך לי זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג. אבל אם היו שוים בחכמה, היניק והזקן — צריך שיעמוד היניק מפני הזקן. דגבי יניק צריך שיהיה מופלג בחכמה, וגבי זקן אינו צריך.

אין

הָכָא תּוֹרָה הִילְּיָה הִיא?! - הֲדַר אֲמַר רָבָא: אִין, תּוֹרָה הִילְּיָה הִיא, דִּכְתִיב "וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה". אִינִי? וְהָא רָבָא מַשְׁקֵי בֵּי הִלּוּלָא דִּבְרֵיהּ, וְדַל לֵיהּ פָּפָא לְרֹב פַּפָּא וּלְרֹב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְקָמוּ מִקַּמֵּיהּ, לְרַב מָרִי וּלְרַב פִּנְחָס בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא וְלָא קָמוּ מִקַּמֵּיהּ. אִיקְּפַד, וַאֲמַר: הָנוּ רַבָּנַן רַבָּנַן, וְהָנוּ רַבָּנַן לָאו רַבָּנַן? וְתוּ, רַב פָּפָּא הָוֶה מַשְׁקֵי בֵּי הִלּוּלָא דְּאַבָּא מָר בְּרֵיהּ, וְדַלִּי לֵיהּ כָּסָא לְרַבִּי יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה וְלָא קָם מִקַּמַּיְיהוּ, וְאִיקְּפַד! - אָפִילּוּ חֲבֵי הֵידּוּר מֵיעֲבַד לֵיהּ בְּעָו. אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר הָרֵב שֶׁמְּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - כְּבוֹדוֹ מָחוּל, נְשִׂיאָה שֶׁמְּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל. מֵיתִיבִי: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי צָדוֹק שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל עוֹמֵד וּמְשַׁקֶּה עֲלֵיהֶם. נָתַן הַסּוֹם לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלֹא נָטְלוֹ, נָתְנוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְקִיבְּלוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מַה זֶּה יְהוֹשֻׁעַ? אֲנוּ יוֹשְׁבִין וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי עוֹמֵד וּמְשַׁקֶּה עָלֵינוּ?! - אָמַר לֵיהּ: מְצִינוּ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שֶׁשִּׁמֵּשׁ, אַבְרָהָם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ - וְשִׁמֵּשׁ. אַבְרָהָם גָּדוֹל הָדוֹר הָיָה, וְכָתוּב בּוֹ "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם". וְשָׁמְעָה הָאִמְרוּ: בְּמֵלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִדְמוּ לוֹ - לֹא נִדְמוּ לוֹ אֶלָּא לָעֲרָבִיים. וְאֲנַן לָא יָהֲבִינַן לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי עוֹמֵד וּמְשַׁקֶּה עָלֵינוּ?! אֲמַר לָהֶם רַבִּי צָדוֹק: עַד מָתַי אַתֶּם מְנִיחִים כְּבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם וְאַתֶּם עוֹסְקִים בְּכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת? הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשִּׂיג רוּחוֹת, וּמְעַלֶּה נְשָׁמוֹת, וּמוֹרִיד מָטָר, וּמַצְמִיחַ אַדְמָה, וְעוֹרֵךְ שׁוּלְחָן לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאָנוּ לֹא יָהֲבִינַן לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי עוֹמֵד וּמְשַׁקֶּה עָלֵינוּ?! אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אֲמַר רַב אָשֵׁי: אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר נְשִׂיאָה שֶׁמְּחַל עַל כְּבוֹדוֹ כְּבוֹדוֹ מָחוּל, מֶלֶךְ שֶׁמְּחַל עַל כְּבוֹדוֹ - אֵין כְּבוֹדוֹ מָחוּל, שֶׁנֶּאֱמַר "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ". - שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עָלֶיךָ. תָּנוּ רַבָּנַן: "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם". יָכוֹל אֲפִילּוּ מִפְּנֵי זָקֵן אַשְׁמַאי - תַּלְמוּד לוֹמַר "וְיָרֵאתָ", וְאֵין זָקֵן אֶלָּא חָכָם, שֶׁנֶּאֱמַר "אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל". רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין זָקֵן אֶלָּא מִי שֶׁקָּנָה חָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ". יָכוֹל יַעֲמוֹד מִפָּנָיו מִמָּקוֹם רָחוֹק - תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְהָדַרְתָּ" - לֹא אָמַרְתִּי קִימָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הִידּוּר. יָכוֹל יְהַדְּרֶנּוּ בְּמָמוֹן - תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְהָדַרְתָּ", מַה קִּימָה שֶׁאֵין בָּהּ חִסָּרוֹן כִּיס - אַף הִידּוּר שֶׁאֵין בּוֹ חִסָּרוֹן כִּיס. יָכוֹל יַעֲמוֹד מִפָּנָיו מִבֵּית הַכִּסֵּא וּמִבֵּית הַמֶּרְחָץ - תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְהָדַרְתָּ" - לֹא אָמַרְתִּי קִימָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הִידּוּר. יָכוֹל יַעֲנִיס עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ - תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְיָרֵאתָ" - דָּבָר הַמְסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מִנַּיִן לְזָקֵן שֶׁלֹּא יְטָרִיחַ - תַּלְמוּד לוֹמַר "זָקֵן וְיָרֵאתָ". אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם" - אֲפִילּוּ כָּל שֵׂיבָה בְּמַשְׁמָע. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הֵיכָנוֹ תָּנָא קָמָא? - אֵיפָא בֵּיניֵיהוּ יָנִיק וְחָכִים; תָּנָא קָמָא סָבַר: יָנִיק וְחָכִים - לָא, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר: אֲפִילּוּ יָנִיק וְחָכִים. מַאי מַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי? אָמַר לָךְ: אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּדְקָאָמַר תָּנָא קָמָא - אִם כֵּן נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא "מִפְּנֵי שֵׂיבָה זָקֵן תָּקוּם וְהָדַרְתָּ", מַאי שְׁנָא דְּפָלְגִינְהוּ רַחֲמָנָא - לְמֵימַר: דְּהַאי לָאו הַאי, וְהַאי לָאו הַאי - שְׁמַע מִינָּהּ אֲפִילּוּ יָנִיק וְחָכִים. - וְתָנָא קָמָא: מִשּׁוּם דִּבְעֵי לְמֵימַר "זָקֵן וְיָרֵאתָ". - וְתָנָא קָמָא מַאי טַעְמָא? אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּדְקָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי - אִם כֵּן נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא

"מפני"

הבא תורה דיליה היא — בתמיה: הכבוד תלוי בתורה, ואינו יכול למחול על כבוד התורה, שהיא של הקדוש ברוך הוא! **ובתורתו יהגה** — "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה". בתחילה היא נקראת תורת השם, ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו. **רבנן** — אתם חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני, ורבנן חבריכם דקמו מפני לאו רבנן נינהו?! ובלשון תימה אמר להם. **הידור** — לנוע מעט, כאילו רוצה לעמוד מפניו. **לא נדמו לו אלא לערבים** — שאמר להם "ורחצו רגליכם" שהערבים משתחוים לאבק רגליהם, כדאמרן בבבא מציעא (פה,ב): אמרו לו בערביים חשדתנו שמשתחוים לאבק רגליהם? **רבן גמליאל ברבי** — כלומר, אדם גדול. וכן כל ברבי שבתלמוד. **זקן אשמאי** = אשם, רשע ועם הארץ. **מזקני ישראל** — גמר "זקן" מ"זקני"; מה להלן גדולים וחכמים, דכתיב (במדבר יא) "אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו". **אין זקן אלא זה שקנה חכמה** — ולשון נוטריקון דבר הכתוב. ולקמיה פריך: היינו תנא קמא! **אלא במקום שיש לו הידור** — בעמידתו — דהיינו תוך ארבע אמות, דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד. **יכול יהדרנו בממון** — יכול יהא הידור זה הידור ממון, לבזבז בממון. **יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו** — לקמן (לג,א) פריך: אטו ברשיעי עסקינן? **דבר המסור ללב** — ללבו של עושה הדבר, הוא יודע אם ראהו או לאו. לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו ברשע, ושידינהו לכף זכות, ואמרו לא ראהו — לכך נאמר "ויראת מאלהיך", שכל המחשבות גלויות לו, ויודע בך שלסתור ולבטל מצותו נתכוונת. **שלא ישריח** — אם יכול לילך דרך אחרת, שלא יעמיד את הציבור. **זקן ויראת** — להכי סמך "ויראת" לזקן — לומר שאף הזקן יירא. **כל שיבה במשמע** — ואפילו זקן אשמאי. **תנא קמא סבר יניק וחכים לא** — והכי קאמר תנא קמא: אין זקן אלא שהוא חכם, שנאמר "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל", וגו', והתם זקנים וחכמים היו, כדכתיב "אשר ידעת כי הם" וגו' אלמא זקנים ויודעים הוו. **ורבי יוסי הגלילי** — דמשני ליה לקרא ממשמעו — זקנה ממש, ודריש ליה זה שקנה חכמה — סבר: אפילו יניק וחכים. **אי סלקא דעתך בראבר תנא קמא** — דחד הוא דאיירי ביה קרא — שיבה והוא חכם — נכתוב "מפני שיבה זקן תקום והדרת", ונגמר גזירה שוה. מאי שנא דפלגינהו — שמע מינה תרתי מילי נינהו, והכי קאמר: "מפני שיבה תקום והדרת" תקום והדרת מפני זקן שקנה חכמה, ואפילו יניק. ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי "שיבה" לאו זקן אשמאי קאמר, דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג — אם כן היינו איסי בן יהודה. משום דבעי לימסמך — לומר שלא יטריח, כדלעיל. בדקאמר רבי יוסי — דתרי נינהו, נכתוב בתרייתו קימה והידור.

יכול

יכול יהדרנו בממון — כדכתיב (ויקרא יט) "לא תהדר פני גדול" דמשמע בממון, וכגון "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג). **מי לא עסקינן** — כלומר, מי לא משמע נמי אפילו נוקב מרגניתא, שאומנות יקרה היא, ומצרך ליה למיקם, ואף על גב דבטל ממלאכתו ואיכא חסרון כיס. **מה הידור שאין בו ביטול מלאכה** — דאין לשון הידור אלא נשיאות פנים, או בממון או בכיבוד דברים, ואין במשמעו ביטול מלאכה. **מה קימה שאין בה חסרון כיס** — דהא אוקימנא דבשאין בה ביטול מלאכה עסקינן, ותו לא שייך בה חסרון כיס. **אף הידור שאין בו חסרון כיס** — ועל כרחיך לא נכתב הידור אלא לדרוש כדאמרן, למעוטי עמידה מרחוק, ולמעוטי בית המרחץ, כדאמרן. **עומדין מפניהם** — במביאי בבורים קאי, כשעוברים בתוך ירושלים. **נמצאת מכשילן** — שלא יביאו עוד, שיאמרו נבזים אנו בעיניהם. ולאו משום חיבוב מצוה הוה, ואילו בני אדם הניכרים חשובים בעיר, ועוסקים במצות — לא הוה למיקם מקמייהו. **מפחזותא** = מרחץ, כדמתרגמינן (בראשית מג) "וירחץ" — ואסחי. **שני חומשים** — שני חמישיות של ספר שניתי לו מדרש אגדותיו. **שני שלישי שליש** — שני חלקים של שליש הספר. **תורת כהנים** — ספר ויקרא שניתי לו, ברייתא של מדרש הספר. בהן היה מהרהר — וטרוד היה, ולא הבין בעברך לפניו. **בתי נואי** — מקום שבני אדם עומדים ערומים. והא דרבי שמעון ברבי בבתי בראי — מקום שעומדים לבושים, דהתם מקום הידור הוא. **הכי נמי מפחברא** — דרבי שמעון ברבי בבתי בראי, מדקאמר ליה: בהן ירושב ומהרהר. **לאונסיה שאני** — פעמים שהוא טרוד ומעיין בשמועתיה לפני כניסתו למרחץ, ועל כן היא שגורה בפיו ולבו, ומעיין בה בבית המרחץ. **ברשיעי עסקינן** — בתמיה, למה לי קרא? אם ראה ועצם עיניו — הרי עבר על "תקום והדרת"! **זמן חיוביה** — בארבע אמותיו; בדלקמן (עמוד ב). תלמוד לומר **ויראת** — יש לך ליראה מן היוצר היודע מחשבותיך, שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצוותיו. **שיש בה הידור** — כבוד ונשיאות פנים, שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד. **כאידך גיסא** — הנהר מפסיק ביניהם. ולאו **רב מוחבן אנא** — ואף על פי שאתם רחוקים יותר מארבע אמות — איביאי לכו למיקם. **לאו אדעתיך** — לא נזכרנו לעמוד, שהזיעו טרודים. **ואי מקיף** — מסבב דרך אחרת, שלא לעבור לפני הצבור. **חיי** — מארוך ימים. **דניסי בהו ברבנן** — תמיד רגילים אצלם, ולבם גס בחכמים כאילו הם מהם. **ניסי** = בלעו *פריבי"ץ. **הרפתקי** — מקראות ונצרות, וראו נסים הרבה ומופתים. **עדי עליהן** = עברו עליהם. **אבוי יהיב ידא לכבדי** — פרשו ידו לזקנים, כל כמה שעוברים אצלו, ונשענין עליו. **רבא** — היה שולח שולחיו לפשוט להן יד, אבל הוא עצמו לא. **רב נחמן משדר נואי** — סריסים, שהיו תמיד לפניו, לפי שהיה שר, חתן הנשיא ואב בית דין, היו רגילין לעמוד לפניו משרתים להכות ולכוף מאן דלא צייית דינא. וכשהיו זקנים עוברים לפניו — היה שולח הנך סריסים להחזיק בידם, אבל הוא עצמו לא, שלא לזלזל בתורתו. דאמר: אי לאו תורה כמה נחמן איכא בשוקא. הלכך, אין חשיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה. ואית דמפרשי אביי יהיב ידא לסבי — מכבד עצמו בזקנים ופושט להם ידו שישען הוא עליהם, רבא משדר שלוחיה שיצאו לקראתו לכבודו, וכן רב נחמן. וליתא, דכל היכא דגרסינן יהיב ידא — להשען אחרים עליו קאמר, ולא להשען הוא על אחרים, כדאמר בפרק קמא דיומא (ט,ב): ריש לקיש הוה סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהיב ליה ידא, שישען רבי שמעון בן לקיש עליו ויצא לשפת הנהר.

מכבוד

אין בעלי אומניות ראשין לעמוד בו' — תימה: מה לשון ראשי שייך, דמשמע דאיכא איסורא? ויש לומר: דמיירי בעוסקין במלאכת אחרים, והשתא שייך לשון ראשים. ומיהו: יש לומר "ראשאים" — כמו "חייבין", כי ההיא דתנן בערכין פרק "המקדיש שדהו" (כח,ב): כמה רוצה אדם ליתן בשור זה לעולה, אף על פי שאינו ראשי. פירוש: אף על פי שאינו חייב. והשתא ניחא, דמיירי שפיר בעוסקין במלאכת עצמן. **שני** חומשין — פירש בקונטרס: לשון חומש הספר. ויש מפרשים: חמשה חומשין יש בו, כמו בשל תורה: "אשרי האיש" (תהלים א) "כאיל תערוג על אפיקי מים" (שם מב), "אך טוב לישראל" (שם עג), "תפלה למשה" (שם צ), "יאמרו גאולי" (שם קו) — לכל אחד מן הספרים אלו מסיים באמן, לבד מן האחרון שהוא סוף תהלים. **[שמא** בהן ירושב ומהרהר בו' — לא היה צריך לומר בהן, דהוא הדין בשאר דברי תורה. אלא הא דקאמר הכי — "סוד ה' ליראיו", כדאיתא בברא"ש רבה דאמר רבי חייא: יבא עלי אם לא הייתי מסתכל בספר תהלים בר'. תוספות ישנים].

"מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ, תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וּמִדְּלָא כָּתַב הָכִי שָׁמַע מִינָּה חַד הוּא. אָמַר מָר: יָכוֹל יְהַדְּרֶנּוּ בְּמָמוֹן - תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְהָדַרְתָּ", מַה קִּימָה שֶׁאֵין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס - אַף הִידּוּר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס. - וְקִימָה לֵית בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס? מִי לָא עָסְקִינַן דְּקָא נָקֵיב מַרְגָּנִיתָא, אַדְּהָכֵי וְהָכֵי קָאֵים מַקְמֵיהּ וּבְטֵיל מִמְּלַאכְתֵּיהּ! אֶלָּא: אַקִּישׁ קִימָה לְהִידּוּר, מָה הִידּוּר שֶׁאֵין בּוֹ בִּיטּוּל - אַף קִימָה שֶׁאֵין בָּהּ בִּיטּוּל. וְאַקִּישׁ נַמִּי הִידּוּר לְקִימָה, מָה קִימָה שֶׁאֵין בָּהּ חֶסְרוֹן כִּיס - אַף הִידּוּר שֶׁאֵין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין בַּעֲלֵי אוּמָּנִיּוֹת רָשָׁאִין לַעֲמוֹד מִפְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסְקִין בְּמְלַאכְתָּם. - וְלָא?! וְהָתַנְיָן: כָּל בַּעֲלֵי אוּמָּנִיּוֹת עוֹמְדִים מִפְּנֵיהֶם וְשׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמָם, וְאוֹמְרִים לָהֶם: אַחֵינוּ אַנְשֵׁי מָקוֹם פְּלוֹנִי, בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם! - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵיהֶם - עוֹמְדִים, מִפְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - אֵין עוֹמְדִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִין: בּוֹא וּרְאֵה פַּמָּה חֲבִיבָה מִצְוָה בְּשָׁעָתָהּ, שֶׁהֲרֵי מִפְּנֵיהֶם - עוֹמְדִים, מִפְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - אֵין עוֹמְדִים. - וְדִלְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּאִם כֵּן אֲתָה מַכְשִׁילָן לָעֲתִיד לָבֹא. אָמַר מָר: יָכוֹל עַמּוּד מִפְּנֵי מִבְּנֵי הַכִּפֵּא וּמִבְּנֵי הַמֶּרְחָץ. - וְלָא? וְהָא רַבִּי חִייָא חָזֵה יָתִיב בֵּי מַסְחוּתָא, וְחָלִיף וְאָזֵיל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי, וְלָא קָם מִקַּמֵּיהּ. וְאִיקְפַּד, וַאֲתָא אָמַר לֵיהּ לַאֲבוּהּ: שָׁנֵי חוּמְשִׁים שָׁנִיתִי לוֹ בְּכַפָּךְ תְּהִלִּים וְלֹא עָמַד מִפָּנַי! וְתוּ, בַּר קַפָּרָא וְאָמְרֵי לַהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי יוֹסֵי, חָזֵה יָתִיב בֵּי מַסְחוּתָא, עַל וְאָזֵיל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי וְלָא קָם מִקַּמֵּיהּ, וְאִיקְפַּד, וַאֲתָא אָמַר לֵיהּ לַאֲבוּהּ: שָׁנֵי שְׁלֹשִׁי שְׁלִישׁ שָׁנִיתִי לוֹ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְלֹא עָמַד מִפָּנַי! וְאָמַר לוֹ: שָׁמָּא בֶּהָן יוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר. - טַעֲמָא - דְּבָהֶן יוֹשֵׁב וּמְהַרְהֵר, הָא לָאו הָכִי - לָא! וְהָא קְשָׁיָא; הָא - בְּבָתֵּי נַוָּאֵי, הָא - בְּבָתֵּי בָּרְאֵי. - הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכָל מָקוֹם מוּתָּר לְהַרְהֵר חוּץ מִבֵּית הַמֶּרְחָץ וּמִבֵּית הַכִּפֵּא. - דִּילְמָא לְאוּנְסֵיהּ שָׁאנֵי. "יָכוֹל עֲצָמִים עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ". מַאי בִּרְשִׁיעֵי עָסְקִינַן? - אֶלָּא: יָכוֹל עֲצָמִים עֵינָיו מִמַּקּוֹם דִּילְמֵיטָה זְמַן חִיּוּבָא, דְּכִי מָטְיָא זְמַן חִיּוּבָא הָא לָא חֲזֵי לֵיהּ דְּקָאֵים מִקַּמֵּיהּ, תַּלְמוּד לוֹמַר "תָּקוּם וְיָרֵאתָ". תָּנָא: אֵיזוֹהִי קִימָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הִידּוּר - הֱוֵי אוֹמֵר זֶה אַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר אַבַּיֵי: לָא אָמְרַן אֶלָּא בְּרִבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹבְחָךְ, אֲבָל בְּרִבּוֹ הַמּוֹבְחָךְ - מִלְּא עֵינָיו. אַבַּיֵי, מִכִּי חָזֵה רָבִּי יוֹסֵי לְאוּדְיֵהּ דְּחַמְרָא דְּרַב יוֹסֵף דְּאָתֵי, חָזֵה קָאֵים. אַבַּיֵי חָזֵה רָכִיב חַמְרָא וְקָא מְסַנֵּי אִגַּדְתָּא דְּנָהַר סָגֵיא. יָתִיב רַב מְשַׁרְשְׁיָא וְרָבְנַן בְּאִידָּךְ גִּיסָא, וְלָא קָמוּ מִקַּמֵּיהּ. אָמַר לְהוּ: וְלָאו רַב מוֹבְחָךְ אָנָא? - אָמְרוּ לֵיהּ: לָאו אַדַּעְתַּיְיךְ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְנַיִן לַזָּקֵן שֶׁאֵּם יִסְתָּרַח - תַּלְמוּד לוֹמַר "זָקֵן וְיָרֵאתָ". אָמַר אַבַּיֵי: נָקְטִינַן, דְּאִי מִקַּמֵּיהּ - חַיִּי. אַבַּיֵי מַקַּמֵּיהּ. רְבִינָא חָזֵה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה מִדְּיֵפְתִּי, חָלַף הָהוּא גַּבְרָא קַמֵּיהּ וְלָא מִיכְסֵי רֵישָׁא. אָמַר: כַּמָּה חָצֵיף הָא גַּבְרָא! - אָמַר לֵיהּ: דִּילְמָא מִמָּתָא מְחַסְיָא נִיהוּ, דְּגִיסֵי בָּהּ רַבָּנַן. "אִיסֵי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר 'מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם' וַאֲפִילּוּ כָּל שֶׁכֵּן בְּמִשְׁמַע". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּאִיסֵי בֶּן יְהוּדָה. רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה קָאֵי מִקַּמֵּי סָבֵי דְּאַרְמָאֵי, אָמַר: כַּמָּה הַרְפַּתְקֵי עֲדוּ עֲלַיְיהוּ דְּהָנֵי. רָבָא מֵיקַם לָא קָאֵי, הֵידּוּר עֲבַד לְהוּ. אַבַּיֵי יָהֵיב יָדָא לְסָבֵי, רָבָא מְשַׁדַּר שְׁלוּחֵיהּ, רַב נַחְמָן מְשַׁדַּר גּוּאֵי. אָמַר: אִי לָאו תּוֹרָה - כַּמָּה נַחְמָן בַּר אַבָּא אִיכָּא בְּשׁוּקָא. אָמַר רַבִּי אִילְעָא אָמַר רַבִּי יַנַּאי:

אין

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית – תימה: למה איקפיד רבא לעילי? – שמא קמו מפניו שחרית וערבית ולאו אדעתיה! ונראה לפרש: דדין זה אינו נוהג אלא באותם הדרין בבית הרב, דמסתמא עמדו שחרית וערבית, אבל תלמידים אחרים — חייבין לעמוד אפילו מאה פעמים ביום, שמא יראה אחר ויחשדו. ואפילו אותם שדרין בבית הרב נמי, אם באו פנים חדשות — צריכין לעמוד.

[אין] תלמיד חכם בו' — תימה: וכי כל הני דלעיל מיירי בלא קמו שחרית וערבית? וצריך לומר: אינו רשאי — אינו חייב, כדפירשתי לעילי. תוספות ישנים. **ואימא** מורא משקלות — פירש בקונטרס: גבי משקלות כתיב (דברים כה) "אבן שלמה וצדק יהיה לך". ושקוי: דלא מצינו בשום מקום דכתיב בהו מורא בהדיא! ויש גורסים: מכשולות, דכתיב (ויקרא יט) "ולפני עור לא תתן מכשול וירא". ואם תאמר: אם כן מאי משנינו: "פני" "פני" גמר? גבי מכשול נמי כתיב "לפני עור לא תתן מכשול"! ויש לומר: דלא דמי; דעמידה מפני זקן שייך לירא מפני השם, כדאמר (בבא קמא מא,ב) "את ה' אלהיך תירא" — לרבות תלמידי חכמים. ורבינו יצחק מפרש: דמצינו מורא במשקלות, כדאמרינן במדרש: "זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים" — היינו בשביל המשקלות, דעל עון זה בא עמלק, דבתר פרשת משקלות כתיב "זכור את אשר עשה לך עמלק" בפרשת "כי תצא". והיינו דכתיב במשלי (י,א) "מאזני מרמה תועבת ה' ואבן שלמה רצונו" וסמוך ליה "בא זדון ויבא קלון", כלומר שעל עון זה בא זדון וקלון של עמלק.
ותפילין

אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רַבּוֹ אֶלָּא שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵיה כְּבוֹדוֹ מְרוּפֶּה מִכְּבוֹד שָׁמַיִם. מֵיתִיבֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְנַיִן לְזָקֵן שֶׁאֵלּא יְטֹרִיחַ - תַּלְמוּד לוֹמַר "וְקַן וֵיָרֵאתָ". וְאִי אָמְרַתְּ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בִּלְבַד - אַמַּאי לָא נִיטְרַח? חִיבָּא הוּא! אֶלָּא לָאו - כּוּלֵּי יוֹמָא. - לָא, לְעוֹלָם שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בִּלְבַד, וַאֲפִילּוּ הָכִי, כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לֵיהּ - לָא נִיטְרַח. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵין עוֹמֵד מִפְּנֵי רַבּוֹ נִקְרָא רָשָׁע, וְאֵינוֹ מַאֲרִיךְ יָמִים, וְתַלְמוּדוֹ מִשְׁתַּכֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לָרָשָׁע וְלֹא יַאֲרִיךְ יָמִים כַּצֵּל, אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלִּפְנֵי הָאֱלֹהִים". מוֹרָא זוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מַהוּ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ" - הֲרֵי מוֹרָא זוֹ קִימָה. - וְאֵימָא מוֹרָאַת רַבִּית וּמוֹרָאַת מִשְׁקָלוֹת! - רַבִּי אֶלְעָזָר "פְּנֵי" "פְּנֵי" גָּמַר. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בְּנוֹ וְהוּא רַבּוֹ, מַהוּ לַעֲמוֹד מִפְּנֵי אָבִיו? - תָּא שְׁמַע, דַּאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּא, קוּם מִקַּמֵּי אֲבוּךְ. - שָׁאנֵי רַב דְּחֶזְקֵאל דְּבַעַל מַעֲשִׂים הָוֶה, דַּאֲפִילּוּ מָר שְׁמוּאֵל נַמֵּי קָאִים מִקַּמֵּיהּ. - אֶלָּא מַאי קָאָמַר לֵיהּ? - הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: זִימְנִין דְּאָתֵי מֵאַחוֹרֵי - קוּם אַתְּ מִקַּמֵּיהּ, וְלָא תֵּיחוּשׁ לִיקָרָא דִּידִי. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בְּנוֹ וְהוּא רַבּוֹ, מַהוּ שֶׁיְּעַמֵּד אָבִיו מִפָּנָיו? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֲנִי אֵינִי כְּדֵי לַעֲמוֹד מִפְּנֵי בָּנִי, אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד בֵּית נְשִׂיא. טַעֲמָא - דְּאָנָא רַבֵּיהּ, הָא אִיהוּ רַבָּאי - קָאָמְנָא מִקַּמֵּיהּ. - הָכִי קָאָמַר: אֲנִי אֵינִי כְּדֵי לַעֲמוֹד מִפְּנֵי בְּנִי וַאֲפִילּוּ הוּא רַבָּאי, דְּהָא אֲנָא אֲבוּהּ. אֶלָּא מִשּׁוּם כְּבוֹד בֵּית נְשִׂיא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: כְּבוֹד כְּמַהֲלָךְ דְּמֵי אוֹ לָא? אֲמַר אַבַּיי: תָּא שְׁמַע, טָמֵא יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן וְטָהוֹר עוֹמֵד - טָמֵא, טָמֵא עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְטָהוֹר יוֹשֵׁב - טָהוֹר. וְאִם יָשַׁב הַטָּמֵא - הַטָּהוֹר טָמֵא, וְכֵן בְּאֶבֶן הַמְנוּגַעַת. וְאָמַר רַב נַחְמָן בַּר כֹּהֵן: זֹאת אוֹמֶרֶת רְכוּב כִּמְהַלֵּךְ דְּמֵי, שְׁמַע מִינַּהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לַעֲמוֹד מִפְּנֵי סֵפֶר תּוֹרָה? רַבִּי חִלְקִיָּה וְרַבִּי סִימוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרֵי: קַל וָחוֹמֶר; מִפְּנֵי לוֹמְדֶיהָ מִפְּנֵי סִפְרָהּ? רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי הָווּ יָתְבִי, חָלִיף וְאָזַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא וְקָמוּ מִקַּמֵּיהּ. אָמַר לְהוּ: חֲדָא - דְּאִתּוּן חַכִּימֵי וַאֲנָא חָבֵר, וְעוֹד - כְּלוּם תּוֹרָה עוֹמֶדֶת מִפְּנֵי לוֹמְדֶיהָ? סָבַר לָהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רַבּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. לֵייט עֲלָהּ אַבַּיי. "וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה". רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא; חַד אָמַר לְגַנָּאי, וְחַד אָמַר לְשֶׁבַח. מַאן דְּאָמַר לְגַנָּאי, כִּדְאִיתָא, מַאן דְּאָמַר לְשֶׁבַח - אָמַר חִזְקִיָּה: אָמַר לִי רַבִּי חֲנִינָא בְּרִיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי דְּמִן חֵיפָא: חָכָם עוֹבֵר - עוֹמֵד מִלְּפָנָיו אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵיוָן שֶׁעָבַר אַרְבַּע אַמּוֹת - יוֹשֵׁב. אַב בֵּית דִּין עוֹבֵר - עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִלֹּא עֵינָיו, וְכֵיוָן שֶׁעָבַר אַרְבַּע אַמּוֹת - יוֹשֵׁב. נָשִׂיא עוֹבֵר - עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מִלֹּא עֵינָיו, וְאֵינוֹ יוֹשֵׁב עַד שֶׁיֵּשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה". "כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא וכו'". תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזוֹהִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא - סוּכָּה, וְלוּלָב, שׁוֹפָר, וְצִיצִית, תְּפִילִּין

— הכל משלנו. **עומד מלפניו** — משמתחיל ליכנס לתוך ארבע אמות, ואינו יושב עד שיעבור הימנו ארבע אמות השניות. **שנאמר והביטו אחרי משה** — ומשה נשיא היה.

מכבוד שמים — שהרי פני יוצרו אינו מקבל אלא שחרית וערבית. הלכך מי שעומד מפני רבו שחרית — אינו רשאי לעמוד מפניו אלא ערבית. **אמאי לא** — מאי טרחא איכא? אורתא דמילתא הוא! **לא ניטרח לרשע** — אין טוב אלא תורה, שנאמר "כי לקח טוב", אלמא — תלמודו משתכח. ולא יאריך ימים, אלא כצל. מה טעם — לפי שאינו ירא מלפני ה', ומורא זו קימה היא, כדמפרש ואזיל. **מוראת רבית** — דגבי רבית נמי כתיב (ויקרא כה) "אל תקח מאתו וגו' ויראת" וכן גבי משקלות (דברים כה) "אבן שלמה וצדק". וכו'. **פני פני נמר** — כתיב הכא "מלפניו" וכתיב התם (ויקרא יט) "מפני שיבה". **והוא רבו** — הבן רבו של אביו. **מקמי אבוך** — ואף על גב דרב יהודה רבירה דרב יחזקאל אבוה הוה, דאמרינן לעיל (לב,א): אבא, לא תתנייא הכי. **אלא מאי קאמר ליה** — אמאי צריך לאזהורי, אי לאו למילף מינה הוראה בעלמא — דאף על פי שהוא רבו — חייב לעמוד מפניו. **אני איני כדאי לעמוד מפני בני** — קא סלקא דעתך דהכי קאמר: אני רבו של בני, ולא הייתי כדי לעמוד מפניו, אלא מפני שנתחנן בנשיא. ומדקאמר: אני איני כדי — שמע מינה דאילו היה כדי, שהיה תלמידו — הוה ליה למיקם. **הכי קאמר** — כלומר "איני כדי" דקאמר — לאו משום גדולת תורה הוא, אלא מפני שהוא אביו קאמר, דאין אב כדי לעמוד מפני הבן. **רבוב כמהלך דמי** — רבו רכוב כמהלך דמי, וצריך לעמוד מפניו. **או לאו** — כמהלך דמי אלא כיושב. דבתרויה דידיה אזלינן, והא קא יתיב. הכי גרסינן להך ברייתא בתורת כהנים: טמא יושב תחת האילן וטהור עומד — טמא. טמא עומד תחת האילן וטהור יושב — טהור, ואם ישב הטמא — הטהור טמא. וכן באבן המנוגעת. ויליף לה מקרא דאין מצורע מטמא טהור הנבנס עמו לאהל, אלא אם כן יושב המצורע. ורישא דברייתא הכי איתא: "מחוץ למחנה מושבו" — מושבו טמא. מכאן אמרו: הטמא יושב תחת האילן כו'. **טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור** — דישיבת טהור לא מהני מידי, אלא ישיבת טמא. **וכן באבן המנוגעת** — ואדם נושאה תחת האילן, וטהור יושב תחת האילן — לא נטמא הטהור עד שישב נושא האבן. ואם ישב נושא האבן — נטמא הטהור, ואפילו הוא עומד. **זאת אומרת** — מדקתני: וכן באבן המנוגעת. **רבוב כמהלך דמי** — דלאו בהרייה דידיה אזלינן, אלא בתר בהמה הנושאתו. דהא הכא לא בתר אבן אזלינן, אלא בתר אדם הנושאה אזלינן. דאי בתרה דידה אזלינן — אפילו לא ישב נושאה נטמא הטהור, דהא אידי מיתב יתבא בחיקו או בכתיפו של זה הנושאה. **מהו לעמוד** — מי מיחייב למיקם או לא? **תורה עומדת מפני לומדיה** — בתמיה: לפי שעסוקים בדבר הלכה היו, קרי להו לדידהו תורה עצמה, ולדידיה קרי לומדיה. **לייט עלה אביי** — אהך דרבי אלעזר, כל מאן דציית ליה. **כדאיתא** — משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה, והרי הוא מפורש במדרש רבי תנחומא: ראו כמה עבים שוקיו, כמה צוארו שמן

ותפילין — וקסבר: לילה לאו זמן תפילין. אי נמי, שבת היום טוב לאו זמן תפילין. הילכך, כיון דאיכא שעתא דלא מיחזיא בה — זמן גרמא הוא. **אביזה** — השבת אבידה. **וכללא הוא** — בתמיה: וכי כלל קצוב הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות? והרי **אבילת מצה** — ליל ראשון שהוא חובה, כדכתיב (שמות יג) "בערב תאכלו מצות" וזמן גרם לה — בחמשה עשר בניסן, ונשים חייבות, דכאמר בפסחים (מג,ב): נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה, שנאמר "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות". כל שישנו בבל תאכל חמץ — ישנו בקום אכול מצה. ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ, דמצות לא תעשה היא. **וכן שמחה** — ברגל, כדכתיב (דברים טז) "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך". תלמוד תורה — דאמרן לעיל (קדושין כט,ב) נשים פטורות, וכן פדיון הבן כדלעיל בפירקין (שם א). **ופריה ורביה** — אמרינן ביבמות (סה,ב) האיש מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה. ויליף לה מן "ובבשוה" — איש דרכו לכבוש, ואין דרכה של אשה לכבוש. וכל דלא קרינן ביה "ובבשוה" — לא קרינן ביה "פרו ורבו". **אין למדין מן הכללות** — כל היכא דתני כלל כי האי גוונא "כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה" "הכל חייבין בראיה" — אין למדין מהם, דאיכא בהו דלאו דוקא, ואפילו מקום שנאמר בו "חוץ", דאיכא למימר: מדאפיק האי דאפיק, שמע מינה דוקא הוא, ולא שייר מידי — אפילו הכי אין למדין. **כבל מערבין** — עירובי חצירות. **ומשתתפין** — שיתופי מבואות. **חוץ מן הכים ומן המלח** — דמידי דזיין בעינן, והני לא זיינ. שבמקום מזונותיו של אדם חשובה דירתו ושביתתו. **והאיכא כמהין ופטריות** — מיני אוכלין הם, וקים להו לרבנן דלא זיינ. **נשירי מתפילין** — במה מצינו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ונשים פטורות — אף כל וכו'. ולקמן פריך: אדילף מתפילין לפטור, נילף ממצה והקהל לחזיבו **נשירי מתלמוד תורה** — דאיתקוש להדדי, "ושננתם לבניך" (דברים ו), וכתיב בתריה "וקשרתם לאות". **מה תלמוד תורה נשים פטורות** — דכתיב "לבניך" ולא לבנותיך, אף תפילין נשים פטורות. **ונקיש תפילין למזוזה** — לחייב הנשים, דהא כתיב בתריה "וכתבתם על מזוזות", ונימא: מה מזוזה נשים חייבות כדלקמן — אף תפלין נשים חייבות! ומשנינן: תפילין לתלמוד תורה איתקוש בין בפרשה ראשונה שבקריאת שמע לעיל, בין בפרשה שניה "והיו לטוטפות בין עיניכם" וסמיך ליה "ולמדתם אותם את בניכם". **תפילין למזוזה לא איתקוש בשניה** — שתלמוד תורה מפסיק ביניהם. **ונקיש מזוזה לתלמוד תורה** — כדאיתקש בפרשה שניה דסמיך ליה "וכתבתם", ונימא נשים פטורות! **לא סלקא דעתך** — לפטור נשים, מדרלה מתן שכרה בריבוי ימים, ונשי נמי בעי חיי. **האורה להוציא את הנשים** — ברייתא היא במסכת סוכה.

איצטרך

ותפילין וציצית — אף על גב דקימנא לן ב"הקומט רבה" (מנחות לו,ב) דלילה זמן תפילין, והלכה ואין מורין כן — מכל מקום שפיר הוי מצות עשה שהזמן גרמא, שהרי אין נהוגין בשבתות ובימים טובים, כדדרשינן בפרק "המוצא תפילין" (עירובין צו,א), לפי שאין צריכין אות, דשבת גופא איקרי אות, כדכתיב "בי אות היא". וציצית דחשבינן הכא מצות עשה שהזמן גרמא — אומר רבינו יצחק דהיינו כרבי שמעון, דבפרק "התכלת" (מנחות מג,א) דסבר לילה לאו זמן ציצית הוא, ופוטר נשים, כדאיתא התם. וכן הלכה, דהא בפרק "במה מדליקין" (שבת כה,ב) מפרש טעמא דסדין פטורה מן הציצית — גזירה משום בסות לילה, והייט טעמא לרבי שמעון דוקא. ועוד קאמר בפרק שני דברכות (יד,ב) דבמערבא אין אומרים פרשת ציצית בלילה, ומסיק נמי אביי: אנן מתחילינן מדמתחילי במערבא, וכיון דמתחילינן — נגמרינן, ותימה: היכי חשיב ציצית מצות עשה שהזמן גרמא למאן דאמר (מנחות מא,א) ציצית חובת טלית היא, כיון דכלי קופסא חייבין בציצית, והתם ליכא זמן גרמא כלל, דבין ביום בין בלילה חייבין. ואפילו למאן דאמר (שם) ציצית חובת גברא הוא — קשה: דכמו דבסות לילה פטורה בשהוא לובשה ביום — הכי נמי בסות יום חייבת בשלובש בלילה. דהכי אמרינן בירושלמי: בסות יום שלבשה בלילה — חייבת בציצית. ואם כן היכי חשיב לה זמן גרמא, כיון שחייבת בין ביום ובין בלילה? ואומר רבינו יצחק: כיון שחזונו תלי במה שהזמן גרם לבישתה ביום — יש לה ליחשב זמן גרמא, שזמן לבישתה גורם החיוב. **מעקה** אבידה ושילוח הקן — תימה לרבי: בכל הני כתיב לאו; במעקה כתיב (דברים כב) "לא תשים דמים בביתך". אף על גב דמוקמינן ליה (בבבא קמא טו,ב) למגדל כלב רע וסולם רעוע, והיינו שימה בידים, מכל מקום אתי נמי למעקה, דהא דרשי בסיפרי: "ועשית" — זו מצות עשה, "לא תשים דמים" — זו מצות לא תעשה. ובאבידה נמי כתיב (דברים כב) "לא תוכל להתעלם", ובשלוח הקן כתיב (שם) "לא תקח האם על הבנים". ואם כן איך יהיו נשים פטורות אפילו הם זמן גרמא? והא השוה הכתוב אשה לאיש לכל ענשין שבתורה; ואומר רבינו יצחק: דבכולהו משכחת בהו עשה בלא לאו. ובמעקה אין שייך "לא תשים דמים" אלא בבונה בית מחדילה על מנת שלא לעשות מעקה, אבל אם היה בדעתו לעשות מעקה, ולאחר שבנאו נמלך, או שעשה ונפל — אין שם אלא עשה ד"ועשית מעקה" ואז נשים פטורות. ובאבידה נמי משכחת לה עשה בלא לאו, כגון שנטלה על מנת להחזירה, וכגון שנטלה אחר יאוש, דהשתא לית בה לאו ד"לא תוכל להתעלם" וגם ליכא לאו ד"לא תגזול" נמי, ואחר כך נמלך שלא להחזירה — דהשתא אינו עובר אלא משום "השב תשיבם". ושלוח הקן נמי, כגון שלקח האם על מנת לשלח, ואחר כך נמלך ולא שלחה, דהשתא ליכא לאו כי אם עשה ד"שלח תשלח". ויש מפרשים: דמכל מקום איכא נפקותא בשיהיה לאשה לקיים מצות עשה, דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא — כמו כן יהיו פטורות מן הלאוין, דאיכא למימר דאתי עשה ודחי לא תעשה. אבל כשקן חייבות בעשה דלאו הזמן גרמא — אז לא יבא עשה אחר ודידחו, דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אף הקשה הרב רבינו יוסף מארץ ישראל על פירוש זה: אם כן, גבי אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב (שבת כה,א) משום דיום טוב עשה ולא תעשה, ושריפת קדשים אינה אלא עשה, אשה שאינה חייבת בעשה דיום טוב, דהוי זמן גרמא — וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ביום טוב? וכי תימא: אין הכי נמי — אמאי לא לישתמיט הנא דלא אמר לך? אלא מאי איית לך למימר: דעשה שיש עמו לאו — אף הלאו אלים, ולא דחי ליה עשה, אף הכא — הלאו אלים.

כבל מערבין — פירש בקונטרס: בין עירובי חצירות בין עירובי תחומין. ולא נהירא, דהא בעירובי חצירות בעינן פתˈ לכך נראה: בבל מערבין — עירובי תחומין דוקא. **גברא** בעי חיי נשי לאו בעי חיי — אף על גב דהאי קרא דרשינן בפרק "במה מדליקין" (שבת לב,ב) גבי ביטול תורה: בענן ביטול תורה כתיב בנים קטנים מתים — מכל מקום לא חיי כי אם אסמכתא בעלמא. והא דכתיב "כי היא חייך", דמשמע אשה נמי חייבת בתלמוד תורה מהאי טעמא "גברא בעי חיי"! יש לומר: דקרא לא קאי אתלמוד תורה, אלא אקיום מצות, כלומר: התורה מלמדתו לך מצות שהם חייך. ועוד יש לומר: דאין הכי נמי, דהאי קרא קאי בין אתלמוד תורה לדאמר התם, ובין אמזונות כדאמר הכא. מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגברי בעי חיי וכו', כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו, כדאמר לעיל "והדעתם לבניך" ולא לבנותיך. אבל מזונה דליכא מיעוטא כלל, אלא משום דרדמה להקיש מזונה לתלמוד תורה רוצה לפטור נשים — יש סברא לומר דאתי סברא ד"גברא בעי חיי", ומפקא מהקישא, ומחייבי נשים במזונה.

סלקא דעתך אמינא נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות מה להלן נשים חייבות — פירש בקונטרס: כל שישנו ב"כל תאכל חמץ" ישנו ב"קום אכול מצה". ואם תאמר: למאי איצטריך במצה ד"כל שישנו בכל תאכל", ולומר דנשים חייבות במצה — בלאו הבא נמי ידענינן שנשים חייבות במצה, דאי פטורות — למה לי "האזרח" להוציא את הנשים? דגבי סוכה פשיטא דפטורות, דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא. אלא שמע מינה דנשים חייבות במצה, ולהכי איצטריך "האזרח" גבי סוכה להוציא את הנשים, דלא נילף "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות. ואם כן – למה לי טעמא ד"כל שישנו"? ויש לומר: דעל כרחך איצטריך לטעמא ד"כל שישנו", דאי לא דחזינן מיניה דנשים חייבות במצה — הוה אמינא "האזרח" אתא לרבויי נשים. דלמעוטי — לא איצטריך, דהא מצות עשה שהזמן גרמא הוא. אבל השתא דחזינן דחייבות במצה מ"כל שישנו בכל תאכל חמץ", אם כן על כרחך "האזרח" למעוטי אתא. דלרבות לא איצטריך, דמגזרה שוה ד"חמשה עשר" "חמשה עשר" נפקא.

אשה בעלה משמחה — פירש בקונטרס: אין חובת השמחה בה, אלא על בעלה שישמחנה. אלמנה מאי איכא למימר? פירוש: דכתיב בה שמחה, דכתיב (דברים טז) "והלוי והגר והיתום והאלמנה". ומשני: בשרויה אצלו. כלומר, לא נצטוית היא, אלא בעניה הכתוב מדבר, שנתחייב מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו, במאכל ובמשתה ובלי פשתן. עד כאן לשונו. וקשה לרבינו תם: דהיינו בזמן שאין בית המקדש קיים, כדמוכח ב"ערבי פסחים" (פסחים קט,א) דקאמר: אנשים בראוי לחם — ביין, ונשים בראוי לחם — בבגדי צבעונים. וההוא מילתא לא מיתוקמא אלא בזמן שאין בית המקדש קיים, כדאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין, אבל בזמן שבית המקדש קיים — אין שמחה אלא בבשר, שנאמר "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת". ועוד: דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להעלותה לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה, מידו במסכת חגיגה (ו,א) לא משמע הכי, דקאמר התם: בן שאינו צריך לאמו — חייב להעלות עולת ראיה להר הבית, ואם הוא צריך לאמו — אינו חייב. ופריך: עד האידנא מאן אתייה? וקאמר אביי: עד הכא דהוה אמינה דמחייבייה בשמחה — אתייה. ועוד: אי שמחה בבלי פשתן — זה יכולה לעשות בביתה. ועוד: תניא בתוספתא (דחגיגה פרק ראשון): שלש מצות נצטוו ישראל: ראיה, חגיגה, שמחה. יש בראיה שאין בשניהם — שכולה לשמים, ויש בחגיגה מה שאין בשניהם — שכן נוהגת לפני הדבור. ויש בשמחה שאין בשניהם — שהשמחה נוהגת באיש ובאשה. אלמא בגוף הקרבן קאמרו! ומפרש רבינו תם: אשה בעלה משמחה — בשלמי שמחה שלו, שהחובה מוטלת על בעלה, ובאלמנה — על ששרויה אצלו, אבל היא גופא לא מיחייבא לאתויי שלמי שמחה. **ואי** כתב ראיה ולא כתב תפילין — אינו רוצה לומר דלא ליחיבוה תפילין כלל, דמצות תפילין איצטריך ליחיבוה. אלא הכי קאמר: לא ליחיבוה תפילין — היקישא דתפילין לתלמוד תורה. **ולא** בעי הקהל — פירוש: לא ליחיבוה חיובא דנשים גבי הקהל. אבל מצות הקהל בעי למיכתב. **הוה** אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל — ואם תאמר: הא אמרינן מצה והקהל הוו שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין! ויש לומר: דמגזרה שוה דראיה ראיה ראיה הוה אמינא דילפינן ראיה מהקהל. **ואנא** אמינא טפלים חייבים נשים לא כל שכן — ואם תאמר: למה לי האי קל וחומר? בלאו הכי קל וחומר נמי מצי למילף הקהל ממצה לחייב נשים, ואפילו לא כתיב נשים בהקהל כלל, שכן שיטת כל שני כתובים! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים בהקהל הוה אמינא: אדרבה, נילף ראיה דהקהל מעולת ראיה, ולפטור, כדקאמר לעיל. ואם תאמר: כיון דלא נילף חיוב דהקהל ממצה. למה לי דאמר "ליחיבוה רחמנא מצה ולא בעי הקהל"? בלא מצה נמי נפקא לן חיובא בהקהל מטפלים, בקל וחומר: טפלים חייבים וכו'! ויש לומר: דאי לא כתיב נשים במצה הוה אמינא דמקל וחומר לא אתו נשים לחיובא, דטפלים מעלו מנשים, לפי שבאים לכלל חיוב. אבל נשים אין סופן לבא לידי חיוב — לא. אבל השתא שמצינו דנשים חייבות במצה וטפלים פטורים — מעתה נוכל לדון מקל וחומר בהקהל, היכא דטפלים חייבים — אינו דין שיהו נשים חייבות! **נשים** חייבות מנא לן דילף ממצה — ואם תאמר: אמאי לא קאמר דילפינן ממזוזה? ויש לומר: דזהה מצי למימר דילף ממזוזה, וחד מיניהו נקט. ואם תאמר: אם כן הוי מצה ומזוזה שני כתובין הבאים כאחד, ואין מלמדין! ויש לומר: דצריכי תרתיהו! דאי כתב מזוזה לא כתב מצה — הוה אמינא: דבמזוזה יהיו פטורים, דילפינן מתלמוד תורה, ואי כתב מצה מזוזה לא כתב מזוזה — דאין סיפק בידה לעשות. **ונילף** מתלמוד תורה — ואם תאמר: אדרבה, אית לן למילף ממזוזה לחיוב, דהא אמר פרק קמא דיבמות (ח,א): כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא — לחומרא מקשינן! ואמר דרב רבינו משה: דמסברא דמתלמוד תורה איכא טפי למילף, כיון דאשכחן דנשים פטורות ממצות יקרה חביבה בתלמוד תורה — דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא. עוד יש לומר: דסברא הוא למילף טפי מתלמוד תורה ממזוזה, דשאני אב ואם דהוקש בכבוד לכבוד המקום, ואין למילף שאר מצות מינה. עוד יש לומר: דאין סברא לומר נילף ממזוזה, דמזוזה נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה, כדאמרינן (קדושין ל,ב): אשה אין סיפק בידה לעשות.

ולרבי איצטריך — למיעוטה בהדיא. מה להלן נשים חייבות — באכילת מצה לילה הראשונה. **ראיה** — מצות עשה היא "יראה כל זכורך". **ראיה ראיה** מהקהל — דכתיב ביה (דברים לא) "בבא כל ישראל ליראות", והתם נשים חייבות דכתיב "האנשים והנשים והטף". **ואדרבה** מתפילין לתורה — אמתניתין (קדושין כט,א) פריך, דגמר כל מצות עשה שהזמן גרמא מתפילין, לפטור את הנשים, בבנין אב ד"מה מצינו בתפילין. **נילף** — בנין אב ב"מה מצינו" משמחה, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות! **בעלה משמחה** — אין חובת השמחה תלויה בה, אלא על בעלה שישמחנה, קרי ביה "ושימחת". **אלמנה מאי איכא למימר** — הא כתיב בה שמחה, דכתיב (דברים טז) "והגר והיתום והאלמנה"! **בשרויה אצלו** — לא נצטוית היא, אלא בעניה הכתוב מדבר, ונצטוית מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו, במאכל ומשתה ובלי פשתן. **אי הכי תפילין וראיה נמי** ניחוש שני כתובים בו' — והיכי ילפת מתפילין לפטור? הא כתיב פטורא בין בתפילין דאיתקיש לתלמוד תורה, בין בראיה דכתיב "זכורך" להוציא את הנשים. **צריכי** — למיכתב פטורא בתרתייהו, דלא גמירי מהדדי. הילכך לאו למימרא דאין מלמדין איכיבוי בתרתייהו, אלא משום דלא הוה גמיר חד מחבריה, כדמפרש ואזיל. **דאי כתב רחמנא** — פטורא דנשים בתפילין, ולא כתב בראיה — הוה אמינא: נילף ראיה מהקהל, לחייב את הנשים. **אי הכי מצה** וחקהל נמי **צריכי** — ולאו שני כתובים הבאים כאחד ניתנו, ונילף שאר מצות עשה מניידה להוציאנו! **למאי צריכי** — תרוייהו? אלא חד מיניהו נכתוב, ונגמר אידך מיניה, עם כל שאר מצות עשה: **בשלמא אי הוה כתב** — חיובא בהקהל — לא הוה אתיא מצה מיניה בבנין אב, דאנא אמינא: נגמר גזרה שוה מהג הסוכות "חמשה עשר" "חמשה עשר", מה להלן נשים פטורות, דכתיב "האזרח" להוציא הנשים — אף מצה נשים פטורות. **ואנא אמינא טפלים חייבין** — דכתיב (דברים לא) "והטף". **מאי איכא למימר** — נילף כל מצות עשה שהזמן גרמא ממצה והקהל לחייבא! **ממילא** — "איש אמו ואביו תיראו" דילפינן ביה נשים לעיל (כט,א): כשבוהא אומר "תיראו", הרי באן שנים, ונילף מתלמוד תורה — לפטורה.

ופריך

מַסֶּכֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי

[דף א׳ ע״א]

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

מתני׳ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי – אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ, וְאֵין מַחֲלִיפִין אוֹתוֹ, וְלֹא שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ. וְלֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם: ״הֵילָךְ יַיִן וְתֶן לִי שֶׁמֶן״. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת. אֲבָל נוֹתְנִין זֶה לָזֶה מַתָּנַת חִנָּם.

מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה – אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חַי, וְלֹא בַּעַל מוּם חַי, וְשָׁחוּט. וְאֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה.

הַבְּכוֹר – מוֹכְרִין אוֹתוֹ תָּמִים חַי, וּבַעַל מוּם חַי, וְשָׁחוּט. וּמְקַדְּשִׁין בּוֹ הָאִשָּׁה.

וְאֵין מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אֲסִימוֹן, וְלֹא עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא, וְלֹא עַל הַפָּעוֹת שֶׁאֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ.

גמרא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כו׳. אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בּוֹ קְדוּשָׁה. אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁכָּתוּב בּוֹ בְּרָכָה.

בֵּיצַד אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ? לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ: הֵא לְךָ אֶת הַמָּנָה הַזֶּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְתֵן לִי בּוֹ חֲמִשִּׁים זוּז שֶׁל חוּלִין. מַאן תְּנָא אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ? רַבִּי מֵאִיר. בְּרַם כְּרַבִּי יוּדָה בַּדִּין הוּא שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ מִקַּל וָחוֹמֶר.

מַה אִם תְּרוּמָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה לָזָרִים – מוּתָּר לְמוֹכְרָהּ, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁהוּא מוּתָּר לָזָרִים – אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ! לֹא, אִם אָמַרְתָּ בִּתְרוּמָה – שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה מְחִיצָה, תֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי – שֶׁהוּא טָעוּן מְחִיצָה! בִּיפּוּרִים יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן טְעוּנִין מְחִיצָה וּמוּתָּר לְמוֹכְרָן. לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּבִיפּוּרִים – שֶׁאֵינָן תּוֹפְסִין

[דף א׳ ע״ב]

אֶת דְּמֵיהֶן, תֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי – שֶׁהוּא תּוֹפֵס אֶת דָּמָיו. שְׁבִיעִית תּוֹכִיחַ! שֶׁהִיא תּוֹפֶסֶת אֶת דָּמֶיהָ, וּמוּתָּר לְמוֹכְרָהּ.

אָמַר רַבִּי יוּדָן: מִזֶּה? מִכִּירָתָהּ שֶׁל שְׁבִיעִית – הִיא חִילּוּלָהּ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מַאן תַּנָּא אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ? רַבִּי מֵאִיר! בְּרַם כְּרַבִּי יוּדָן, בַּדִּין הוּא שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ מִקַּל וָחוֹמֶר. מַה אִם שְׁבִיעִית שֶׁאֵין פּוֹרְעִין חוֹב מִדָּמֶיהָ – מוּתָּר לְמוֹכְרָהּ, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁפּוֹרְעִין חוֹב מִדָּמָיו – אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ!

הָא אַשְׁבַּחְנָן שֶׁפּוֹרְעִין חוֹב מִדָּמָיו. כַּיי דְּתָנֵינַן תַּמָּן: כָּשֵׁם הֵימֶנּוּ מַעֲשֵׂר בְּסָלַע, וְלֹא הִסְפִּיק לְפְדּוֹתוֹ עַד שֶׁעָמַד בְּשְׁתַּיִם! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: שַׁנְיָיא הִיא, שֶׁמִּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי חַיָּיב. אִילּוּ חַיָּיב הָיָה לוֹ וְנָתַן לוֹ מַעֲשֵׂר, יָאוּת.

אָמַר רַבִּי יוּדָן: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: שֶׁהוּא אָסוּר לְמוֹכְרוֹ. דְּתָנֵינַן תַּמָּן: מֵזִיד – קִידֵּשׁ, שׁוֹגֵג – לֹא קִידֵּשׁ. אִם אַתְּ אוֹמֵר: יֵהָא מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ – יֵהָא מוּתָּר לְקַדֵּשׁ בּוֹ!

וְכָל שֶׁהוּא אָסוּר לְמוֹכְרוֹ – אָסוּר לְקַדֵּשׁ בּוֹ. וְהָתַנֵינַן: אֵין לוֹקְחִין עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה מִדְּמֵי שְׁבִיעִית. וְאִם לָקַח – יֹאבַל בְּנָגְדָּן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁאָסוּר לִיקַּח אִשָּׁה מִדְּמֵי שְׁבִיעִית, דְּלָכֵן, מַה בֵּין קוֹנָה אִשָּׁה, מַה בֵּין קוֹנֶה שִׁפְחָה?

רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא, רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יֵילָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא מִפְּנֵי זִילְזוּלוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ הַכֹּל זְקוּקִים לְמָחִיצָתָן.

כֵּיצַד אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ? הַנִּכְנָס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ – אַל יְמַשְׁכֵּן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ.

תָּנֵי: וְלֹא מַרְהִינִין אוֹתוֹ, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְחֲנָווֹנִי שֶׁיֹּאכַל עָלָיו.

[דף ב׳ ע״א]

עָבַר וּמִשְׁכֵּן, עָבַר וְהִרְהִין? יֵיבָא כְּהָדָא, הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד – יְצִיעַק לַשָּׁמַיִם; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר: שׁוֹגֵג – יְצִיעַק לַשָּׁמַיִם. מֵזִיד – יַחֲזִרוּ דָמָיו לְמְקוֹמָן. וְאִם הָיוּ מָעוֹת, שׁוֹגֵג – יְצִיעַק לַשָּׁמַיִם. מֵזִיד – יַחֲזִרוּ דָמָיו לְמְקוֹמָן; דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי אוֹמֵר: בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד – יַחֲזִרוּ דָמָיו לְמְקוֹמָן.

רַבִּי זְרִיקָה בְּשֵׁם חִזְקִיָּה: הֲלָכָה כְּרַבִּי – בְּמָעוֹת, וּכְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – בְּפֵירוֹת. אָמַר רַבִּי יֵילָא: מַעֲשֵׂה הָיָה וְהוֹרוּ כְּרַבִּי בְּמָעוֹת.

אוֹ יֵיבָא כְּהָדָא, אֵין נוֹטְעִין וְאֵין מַבְרִיכִין וְאֵין מַרְכִּיבִין עֶרֶב שְׁבִיעִית פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאִם נָטַע אוֹ הִרְכִּיב אוֹ הִבְרִיךְ – יַעֲקוֹר.

לֹא עָקַר פֵּירוֹתָיו, מַה הֵן? רַבִּי בָּא רַבִּי (אַמִּי) לָא, הֲווֹן יְתִיבִין בְּצוֹר, אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵיהוֹן, וְהוֹרֵי רַבִּי אִילָא יִשָּׁפְכוּ פֵּירוֹתָיו. אָמַר רַבִּי בָּא: אֲנִי לֹא נִמְנֵיתִי עִמָּהֶן בַּעֲלִייָה. נִפְקִין וְשָׁמְעִין רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַיי בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֵין מְחַדְּשִׁין עַל הַגְּזֵירָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַיי בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֵין מוֹסִיפִין עַל הַהֲלָכָה. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי זְעֵירָא: מִן מַה דְּתָנֵי אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ וְלֹא מַרְהִינִין אוֹתוֹ, הָדָא אָמְרָה: עָבַר וּמְשָׁכַן, עָבַר וְהִרְהִין – קוֹנְסִין בּוֹ!

וְלֹא שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ מָעוֹת. אֲפִילוּ סֶלַע שֶׁל חוּלִין לַעֲשׂוֹת סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הָיָה לוֹ סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהִיא מְסוּיֶימֶת לוֹ, מַהוּ שֶׁיִּשְׁקוֹל כְּנֶגְדּוֹ הַפְּלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחֶרֶת וּתְהֵא מְסוּיֶימֶת לוֹ? הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, מַהוּ שֶׁיִּשְׁקְלוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה?

תְּנַן: לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ בִּירוּשָׁלַיִם: "הֵא לְךָ יַיִן וְתֵן לִי שֶׁמֶן". "הֵא לְךָ שֶׁמֶן וְתֵן לִי יַיִן". אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: "הֵא לְךָ יַיִן שֶׁאֵין לְךָ יַיִן". "הֵא לְךָ שֶׁמֶן שֶׁאֵין לְךָ שֶׁמֶן".

"הֵא לְךָ יַיִן שֶׁאֵין לִי שֶׁמֶן", הֲווֹן בָּעֵי מֵימַר: אָסוּר. אַשְׁכַּח תָּנֵי: מוּתָּר. וְאֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם חֲלִיפִין? מִכֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִמֶּנּוּ בַּדִּין – אֵין אֵלּוּ חֲלִיפִין. וּלְיֵידָא מִילָּה אָמַר: הֵא לְךָ יַיִן שֶׁאֵין לִי שֶׁמֶן? דְּאִילּוּ חֲוַת לִי מְשַׁח חֲוֵינָא מִיתַּן לָךְ.

אֲבָל נוֹתְנִין זֶה לָזֶה מַתָּנַת חִנָּם. מַתְנִיתָא – דְּרַבִּי מֵאִיר. דּוּ רַבִּי מֵאִיר.

[דף ב׳ ע״ב]

אָמַר: אֵין מַתָּנָה בְּמָקָר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. הָכָא בְּהָדָא דְתָנֵי: הָיָה אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵירוֹ: "מַה אָכַלְתָּ הַיּוֹם"? וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: "קַיִץ". וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בְּכוֹר. מַה הַפְּקַיִץ נִמְכָּר בְּזוֹל, אַף הַבְּכוֹר נִמְכָּר בְּזוֹל.

הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "מָן". וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. מַה הַמָּן נִיתַּן בְּמַתָּנָה, אַף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי נִיתַּן בְּמַתָּנָה.

הַתִּיבוּן: חֲרֵי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ נִמְכָּר. וְאַתְּ אָמַרְתְּ נִיתַּן בְּמַתָּנָה! אַף זֶה נִיתַּן בְּמַתָּנָה.

רַבִּי מָנָא לֹא אָמַר בֵּן. אֶלָּא כְּרַבִּי יוּדָה. דְּרַבִּי יוּדָה עָשָׂה אוֹתוֹ כִּנְכָסָיו. הַתִּיבוּן: חֲרֵי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה – דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ כִּנְכָסָיו, וְאַתְּ אָמַר נִיתַּן בְּמַתָּנָה. אַף זֶה – נִיתַּן בְּמַתָּנָה.

הָא שָׁחוּט – מוּתָּר. תַּנָּיֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: לָא שַׁנְיָא, בֵּין חַי בֵּין שָׁחוּט, בֵּין תְּמִים בֵּין בַּעַל מוּם. וּלְיֵידָא מִילָּה תְּנַן: חַי וְלֹא שָׁחוּט? בְּגִין נִיתְנֵי דְּבַתְרָהּ: הַבְּכוֹר – מוֹכְרִין אוֹתוֹ תְּמִים חַי, וּבַעַל מוּם חַי, וְשָׁחוּט.

רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נֶאֱמַר כָּאן (ויקרא כז, כח): **לֹא יִגָּאֵל,** וְנֶאֱמַר בְּחֶרְמֵי כֹהֲנִים: **לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל.** מַה **לֹא יִגָּאֵל** הַנֶּאֱמָר בְּחֶרְמֵי כֹהֲנִים – אֵינוֹ לֹא נִמְכָּר וְלֹא נִגְאָל, אַף **לֹא יִגָּאֵל** הַנֶּאֱמַר כָּאן – אֵינוֹ לֹא נִמְכָּר וְלֹא נִגְאָל. אֲבָל בִּבְכוֹר נֶאֱמַר: **לֹא תִפְדֶּה.**

רַבִּי יַעֲקֹב דְּרוֹמָיָה בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: כְּלוּם כְּתִיב בַּבְּכוֹר: לֹא תִפְדֶּה בְּבַעַל מוּם? מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, לֹא חָלְקָה הַתּוֹרָה בֵּין חַי בֵּין שָׁחוּט, בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוּם.

אֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה.

[דף ג' ע"א]

אֲבָל מְקַדְּשִׁין בְּגִידָיו וּבַעֲצָמָיו, וּבְקַרְנָיו וּבְטְלָפָיו. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: מִפְּנֵי שֶׁפָּתוּב בּוֹ בְּרָכָה.

וְיִקַּדֵּשׁ בִּבְשָׂרוֹ! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כְּלוּם לָמְדוּ מַעֲשֵׂר אֶלָּא מֵחֲרְמֵי כֹהֲנִים! מַה חֲרְמֵי כֹהֲנִים – אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן אֶת הָאִשָּׁה, אַף כָּל הַקָּדָשִׁים – אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן אֶת הָאִשָּׁה.

מֵעַתָּה, לֹא יְקַדְּשׁוּ לֹא בְּגִידָיו וְלֹא בַּעֲצָמָיו וְלֹא בְּקַרְנָיו וְלֹא בִּטְלָפָיו! וֵיי, צוֹרְכָה לְהַהִיא דְּאָמַר רַבִּי לְעָזָר: מִפְּנֵי שֶׁפָּתוּב בָּהֶן בְּרָכָה.

רַבִּי יוּדָן בָּעֵי: אָמַר לְאִשָּׁה: "מִשְׁכִּי לִי מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה זֶה, שֶׁתִּתְקַדְּשִׁי לִי בּוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה"! מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִשְׁחוֹט – מְקוּדֶּשֶׁת מִכְּבָר, אוֹ לְאַחַר שְׁחִיטָה?

רַבִּי זְעִירָא בְּשֵׁם רַבִּי בָּא בַּר מָמָל: הַגּוֹנֵב מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל חֲבֵירוֹ, אִם הָיָה קַיָּים – מַחֲזִירוֹ לוֹ בְּעֵינוֹ. אֲכָלוֹ, מַה שֶּׁאָכַל – אָכַל. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי מָנָא: אֵין אוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּתֵּן מִילְתָא, אוֹ פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. אֵין אוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּתֵּן.

אָמַר רַבִּי חִינְנָא: הָדָא דְתֵימָא כְּשֶׁאֵינוֹ יָפֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה מֵעִיקָּרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה יָפֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה מֵעִיקָּרוֹ. אוֹמֵר לוֹ שֶׁיִּתֵּן.

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: חַי, לֹא שָׁחוּט. תַּמָּן תָּנִינַן: הַמְקַדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּבְקָדָשִׁים קַלִּים – אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי: רַבִּי יוּדָה יָלִיף כָּל הֶקְדֵּשׁ מִבְּכוֹר. מַה בְּכוֹר מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה. אַף הַקָּדָשִׁים מְקַדְּשִׁים בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה.

רַבִּי מֵאִיר יָלִיף כָּל הַקָּדָשִׁים מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה. מַה מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה – אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן אֶת הָאִשָּׁה. אַף כָּל הַקָּדָשִׁים – אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן אֶת הָאִשָּׁה.

מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי! תַּמָּן הוּא אוֹמֵר: בֵּין חַי בֵּין שָׁחוּט. וְהָכָא הוּא אָמַר: חַי וְלֹא שָׁחוּט! תַּמָּן – בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ. וְהָכָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. וַאֲפִילוּ תֵּימַר כָּאן וְכָאן בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ. בְּמְקַדֵּשׁ בְּחַי, וּבְרָאוּי לִיפּוֹל לוֹ, וּלְאַחַר שְׁחִיטָה.

[דף ג' ע"ב]

מַה טַּעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי? (במדבר יח, יח) **וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה הַתְּנוּפָה.** וּמַאי טַּעְמָא דְּרַבִּי יוּדָן בֶּן פַּזִּי? **יִהְיֶה לָּךְ** – אֲפִילּוּ לְאַחַר שְׁחִיטָה.

מַה מְקַיְּים רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי **יִהְיֶה לָּךְ**? רִיבָּה לָךְ הַוָּיָה אַחֶרֶת, שֶׁיְּהֵא נֶאֱכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד.

מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי דוֹסָא. דְּתָנֵי: מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אֲסִימוֹן; דִּבְרֵי רַבִּי דוֹסָא. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. מַה טַּעְמָא דְּרַבִּי דוֹסָא? (דברים יד, כה) **וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף.** דָּבָר שֶׁהוּא נִצְרָר מֵחֲבֵירוֹ. מַה טַּעְמָא דְּרַבָּנָן? שֶׁיֵּשׁ לוֹ צוּרָה וְיוֹצֵא עַל גַּב צוּרָתוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: דִּבְרֵי רַבִּי דוֹסָא מְחַלְּלִין מַעֲשֵׂר עַל לִיטְרָא שֶׁל כֶּסֶף. אִילּוּ אָמַר לִיטְרָא, הֲוֵינַן אָמְרִין: בְּשֵׁם שֶׁאָמַר כֶּסֶף, כָּךְ אָמַר זָהָב. אִילּוּ אָמַר כֶּסֶף, הֲוֵינַן אָמְרִין: אַף שִׁבְרֵי קְעָרוֹת וְתַמְחוּיִין. הֲוֵי מֵהֵז, לִיטְרָא שֶׁל כֶּסֶף.

עַל אֲסִימוֹן. הַכֹּל מוֹדִין שֶׁאֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עַל מָעוֹת הַנְּתוּנוֹת לְאוּלָיֵיר. הָדָא דְּתֵימַר, בְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן יָפִין אֵצֶל אוּלָיֵיר. אֲבָל בְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן יָפִין אֵצֶל הַתּוּרְמָטָר – מְחַלֵּל.

מַטְבֵּעַ שֶׁנִּפְסַל וְהַמַּלְכוּת מְקַבַּלְתּוֹ, רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: כַּאֲסִימוֹן. רַבִּי חִיָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: כְּמַטְבֵּעַ שֶׁל מְלָכִים הָרִאשׁוֹנִים.

[דף ד' ע"א]

נֵימַר: אִם הָיָה יוֹצֵא עַל גַּב צוּרָתוֹ – מְחַלֵּל. וְאִם לָאו – אֵינוֹ מְחַלֵּל.

מַטְבֵּעַ שֶׁמָּרַד, כְּגוֹן בֶּן כּוֹזִיבָא – אֵינוֹ מְחַלֵּל.

הָיוּ לוֹ מָעוֹת שֶׁל יַיִן נָסָךְ, אָתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי אִימִי, אָמַר: יוֹלִיךְ הַנָּיָה לְיָם הַמֶּלַח.

הָיָה לוֹ מָעוֹת שֶׁל דִּיסְקָנִים, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַבִּי אֲבָהוּ, מְחַלְּלִין כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן יָפוֹת אֵצֶל הַתּוּרְמָטָר. בִּיקֵּשׁ לְהוֹצִיאָן – מְחַלְּלָן כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְחַלֵּל עֲלֵיהֶן.

תָּנֵי: אֵין מְחַלְּלִין אוֹתוֹ, לֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁהֵן בְּכָבֶל, וְלֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁבְּכָבֶל כָּאן. לֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁכָּאן בְּכָבֶל – בְּעוֹמֵד בְּכָבֶל. וְלֹא עַל הַמָּעוֹת שֶׁבְּכָבֶל כָּאן – בְּעוֹמֵד כָּאן.

הָיוּ לוֹ מָעוֹת מְבֻּכָּל לְכָבֶל וְהוּא עוֹמֵד כָּאן,

[דף ד' ע"ב]

נֵימַר: אִם הָיְתָה דֶּרֶךְ פִּתּוּחָה – מְחַלֵּל. וְאִם לָאו – אֵינוֹ מְחַלֵּל.

וְטָבְטְבוּ בֶן? אָמַר רַבִּי אָבִין: כָּל הַמַּטְבִּיעוֹת הָיוּ יוֹצְאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי בֵּן, עַל שֵׁם (תהלים מח): **יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ.** יָכוֹל אִם הָיוּ לוֹ מָעוֹת בְּהַר הַמֶּלֶךְ וּבְקְצָרָה מְחַלְּלָן עֲלֵיהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים יד, כה): **וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ.** מַהוּ בְיָדְךָ? בִּרְשׁוּתְךָ.

רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי: נָפַל כִּיסוֹ לַבּוֹר וּבוֹ מֵאָה רִיבּוֹא, וְהָיָה יָכוֹל לְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים רִיבּוֹא לְחַעֲלוֹתָן – אוֹתָן חֲמִשִּׁים רִיבּוֹא כְּמוֹ שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ.

הֲלָכָה ב׳

מתני׳ הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, וְחָיְתָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה – יָצָא הָעוֹר לַחוּלִּין. אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹר מְרֻבֶּה עַל הַבָּשָׂר.

כַּדֵּי יַיִן קְרוּמוֹת, מְקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִיתֵּן קְרוּמוֹת – יָצָא קַנְקַן לְחוּלִּין.

הָאֲגוֹזִים וְהַשְּׁקֵדִים – יָצְאוּ קְלִפֵּיהֶם לְחוּלִּין.

הַתֶּמֶד, עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ – אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. וּמִשֶּׁהֶחְמִיץ – נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

הַלּוֹקֵחַ חָיָה לִזְבְחֵי שְׁלָמִים, וּבְהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה – לֹא יָצָא הָעוֹר לְחוּלִּין.

כַּדֵּי יַיִן פְּתוּחוֹת אוֹ קְרוּמוֹת, בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִיתֵּן פְּתוּחוֹת – לֹא יָצָא קַנְקַן לְחוּלִּין.

סַלֵּי תְּאֵנִים וְסַלֵּי עֲנָבִים עִם הַכֶּלִי – לֹא יָצְאוּ דְּמֵי הַכְּלִי לְחוּלִּין.

[דף ה׳ ע״א]

גמרא תָּנֵי: בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר: (דברים יד, כו) **וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ.** לוֹקֵחַ הוּא אָדָם פֵּרָה – מִפְּנֵי עוֹרָהּ. וְצֹאן – מִפְּנֵי גִיזָתָהּ. וְיַיִן – מִפְּנֵי קַנְקַנּוֹ.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: הָדָא דְתֵימָא, כְּשֶׁהָיָה הַמּוֹכֵר הֶדְיוֹט. אֲבָל אִם הָיָה הַמּוֹכֵר אוּמָּן – נַעֲשָׂה כְּמוֹכֵר זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָה: מַתְנִיתִין אָמְרָה בֵּן: כַּדֵּי יַיִן קְרוּמוֹת, מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִמְכּוֹר קְרוּמוֹת – יָצָא הַקַּנְקַן לְחוּלִּין.

אָמַר רַבִּי מָנָא: וּמִינָהּ, כְּמָה דְתֵימַר תַּמָּן: אִם הָיָה הַמּוֹכֵר אוּמָּן – נַעֲשָׂה כְּמוֹכֵר זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְדִכְוָותָהּ, אִם הָיָה הַלּוֹקֵחַ אוּמָּן –נַעֲשָׂה כְּלוֹקֵחַ זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

חוֹתָל שֶׁל תְּמָרִים, פְּטוּלְיָיא שֶׁל תְּמָרִים – יָצְאוּ לְחוּלִּין. קוּפּוֹת שֶׁל תְּמָרִים. אִית תַּנַּיי תָּנֵי: יָצְאוּ. וְאִית תַּנַּיי תָּנֵי: לֹא יָצְאוּ. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאן דְּאָמַר יָצְאוּ – דְּרוֹסוֹת. וּמַאן דְּאָמַר לֹא יָצְאוּ – כְּשֶׁאֵינָן דְּרוֹסוֹת.

הַתָּמֵד עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ אֵינוֹ נִיקָּח בִּכְסָפָּהּ מַעֲשֵׂר, וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה. מִשֶּׁהֶחְמִיץ, נִיקָּח בִּכְסָפָּהּ מַעֲשֵׂר וְאֵינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה. מַתְנִיתָא – דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא! דְּתָנְיָנן תַּמָּן: הַמְּתַמֵּד וְנָתַן מַיִם בְּמִידָּה, וּמָצָא בְּדֵי מִידָּתוֹ – פָּטוּר. וְרַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב. אָמַר רַבִּי אֶבָּהוּ, זִימְנִין אָמַר לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר, וְזִימְנִין אָמַר לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי חֲנִינָא: וְהוּא שֶׁהֶחְמִיץ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא! שֶׁכֵּן אֲפִילּוּ מֵי מֶלַח – נִיקְחִין בִּכְסָפָּהּ מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי לְעָזָר: לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בְּקַדְמַיְיתָא הֲוֵינָן מָרִין: הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה, עַל פָּרְחוֹ **[דף ה' ע"ב]**

נִתְפַּם הַשֵּׁם לִשְׁלָמִים. וְלָא הֲוֵינַן אָמְרִין בְּלוּם. מִן הָדָא דְאָמַר רַבִּי לְעָזָר: לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר.

רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בֶּהֱמַת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, כְּרַבִּי מֵאִיר – פְּטוּרָה מִן הַבְּכוֹרָה. כְּרַבִּי יְהוּדָה – חַייֶבֶת בִּבְכוֹרָה.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי קוֹמֵי רַבִּי זְעֵירָא: יָלְדָה בְּכוֹר, אֵימוּרֶיהָ מַהוּ שֶׁיִּקָּרְבוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ? וְלֹא חָל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אֵימוּרֶיהָ? וְלֹא נִמְצָא מַבְרִיחוֹ מִן הָאַכִּילָה?

אָמַר לֵיהּ: וְכִי הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה לִשְׁלָמִים, לֹא חָל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל אֵימוּרֶיהָ? וְלֹא נִמְצָא מַבְרִיחָהּ מִן הָאַכִּילָה? אָמַר לֵיהּ: בִּלְקִיחָתָהּ – פָּקְעָה מִמֶּנָּּה קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וַאֲנַן לָא הֲוֵינַן אָמְרִין כֵּן? אֶלָּא, לֹא הִתִּירָה הַתּוֹרָה לִיקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר אֶלָּא שְׁלָמִים בִּלְבַד.

מַה נָפְקָה מִבֵּינֵיהוֹן? יָלְדָה בְּכוֹר וְהִקְדִּישָׁהּ שְׁלָמִים. מַאן דְּאָמַר לֹא הִתִּירָה הַתּוֹרָה לִיקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר אֶלָּא שְׁלָמִים בִּלְבַד – קְרֵיבָה. מַאן דְּאָמַר: בִּלְקִיחָתָהּ פָּקְעָה מִמֶּנָּּה קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר – אֵינָהּ קְרֵיבָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כָּל אֵילֵּין מִילַּייָא אֲנַן מָרִין, וּמַתְנִיתִין מְסַייְעָא לְרַבִּי זְעֵירָא! לֹא יָבִיא מֵחִיטֵּי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֶלָּא מִמָּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

מַה בֵּין חִיטִּין מַה בֵּין מָעוֹת? אֶלָּא, בִּלְקִיחָתָהּ – פָּקְעָה מִמֶּנָּּה קְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר.

אָמַר רַבִּי חִינְנָא קוֹמֵי רַבִּי מָנָא: וְיָבִיא מִן הַחִיטִּין הַתְּרוּמָה לַכֹּהֵן, וְהַשְׁאָר לַבְּעָלִים! מִפְּנֵי מַה אֵינוֹ מֵבִיא? אָמַר לֵיהּ: הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁנִּשְׁפַּךְ הַדָּם לֹא נִפְסַל הַלֶּחֶם?!

[דף ו' ע"א]

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּזְרוּ עַל נְקֵיבָה בַּעֲלַת מוּם, מִפְּנֵי וְוֹלָדָהּ. גָּזְרוּ עַל זָכָר בַּעַל מוּם, מִפְּנֵי נְקֵיבָה בַּעֲלַת מוּם.

וְאָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ תְמִימָה – גְּזֵירָה. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִין: לוֹקְחִין בְּהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה, וְהָיוּ מַבְרִיחִין אוֹתוֹ מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. חָזְרוּ לוֹמַר: לֹא יִקְחוּ אֲפִילוּ חַיָּה, אֲפִילוּ עוֹפוֹת.

בְּהָדָא דְתָנֵי: אֶחָד שְׁבִיעִית, וְאֶחָד מַעֲשֵׂר שֵׁנִי – מְחַלְּלִין אוֹתוֹ עַל נְקֵיבָה בַּעֲלַת מוּם, וְעַל שְׁאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, בֵּין חַיִּין בֵּין שְׁחוּטִין; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מְחַלְּלִין אֶלָּא עַל הַשְּׁחוּטִין בִּלְבַד.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: גָּזְרוּ אוֹתָן, שֶׁלֹּא יִרְעוּ אוֹתָן עֲדָרִים עֲדָרִים.

קָם רַבִּי יִרְמְיָה עִם רַבִּי זְעֵירָא. אָמַר לֵיהּ: עַד כְּדוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק קַיָּים, וְאַתּוּן תָּלְיוֹן בֵּיהּ מַרְטוֹטְיָכָן! וְהָא אָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ תְמִימָה – גְּזֵירָה! דִּילְמָא לָא אִיתְאֲמְרָא אֶלָּא עַל הַשְּׁבִיעִית. אַשְׁכַּח תָּנֵי: עַל הַשְּׁבִיעִית.

[דף ו׳ ע״ב]

הֲלָכָה ג׳ מתני׳ הַלּוֹקֵחַ מַיִם וּמֶלַח וּפֵרוֹת הַמְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, אוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם – לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר.

הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת, שׁוֹגֵג – יַחְזְרוּ דָמִים לְמְקוֹמָן. מֵזִיד – יַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ בַּמָּקוֹם. וְאִם אֵין מְקֻדָּשׁ – יִרָּקְבוּ.

הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה, שׁוֹגֵג – יַחְזְרוּ דָמֶיהָ לְמְקוֹמָהּ. מֵזִיד – תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בַּמָּקוֹם. וְאִם אֵין מְקֻדָּשׁ – תִּקָּבֵר עַל יְדֵי עוֹרָהּ.

אֵין לוֹקְחִים עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאִם לָקַח – יֹאכַל בְּנֶגְדָּן.

אֵין מְבִיאִין קִינֵּי זָבִים וְקִינֵּי זָבוֹת וְקִינֵּי יוֹלְדוֹת מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְאִם הֵבִיא – יֹאכַל בְּנֶגְדָּן.

זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא חוּץ לַאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וּלְסִיכָה מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי – יֹאכַל בְּנֶגְדָּן.

גמרא תָּנֵי: בְּהֵמָה טְמֵאָה, בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד – יַחְזְרוּ דָמִים לְמְקוֹמָן. תַּמָּן תָּנֵינָן: אֵין לוֹקְחִים עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה מִדְּמֵי שְׁבִיעִית, וְאִם לָקַח – יֹאכַל בְּנֶגְדּוֹ. וְכָא, אַתְּ אָמַר הָכֵין!

רַבִּי יוֹנָה אָמַר: אִיתְפַּלְגוּן רַבִּי חִייָא בַּר רַב יוֹסֵף וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: כָּאן – דֶּרֶךְ מְכִירָה. וְכָאן – דֶּרֶךְ חִילּוּל.

[דף ז׳ ע״א]

וַהֲרָנָא אָמַר: כָּאן – שֶׁהַמּוֹכֵר קַיָּים. וְכָאן – שֶׁהָלַךְ לוֹ הַמּוֹכֵר. וְלָא יָדְעָנָא מַאן אָמַר דָּא וּמַאן אָמַר דָּא. מִן מַה דְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: נִקְנָה הַפֶּקַח, הֲרֵי, הוּא דְאָמַר: כָּאן – דֶּרֶךְ מְכִירָה, וְכָאן – דֶּרֶךְ חִילּוּל.

מַתְנִיתִין דְּרַבִּי עֲקִיבָה הִיא. דְּלָא כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל! רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דָּרִישׁ: (דברים יד, כה) **וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ** – כְּלָל. **בַּבָּקָר וּבַצֹּאן בַּיַּיִן וּבַשֵּׁכָר** – פְּרָט. **וּבְכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ** – חֲזֵי כְּלָל אַחֵר. כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל – אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט. לוֹמַר לְךָ: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ – דָּבָר שֶׁהוּא וְוֹלֵד וַוּלְדוֹת הָאָרֶץ. אַף אֵין לִי אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא וְוֹלֵד וַוּלְדוֹת הָאָרֶץ.

רַבִּי עֲקִיבָא מְפָרֵשׁ: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ דָּבָר שֶׁהוּא פְּרִי וְוֹלֵד, פֵּירֵי וּמַכְשִׁירֵי פֵּירֵי, אַף אֵין לִי אֶלָּא דָּבָר שֶׁהוּא פְּרִי וְוֹלֵד, פֵּירֵי וּמַכְשִׁירֵי פֵּירֵי. מַה נָּפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? דָּגִים וַחֲגָבִים, כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא – נִקְחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

אָמַר רַבִּי חַגַּיי: מַתְנִיתָא אָמְרָה (כֵּן), שֶׁאֵין מְחַלְּלִין מָעוֹת עַל פֵּירוֹת בְּרִיחוּק מָקוֹם.

אָמְרוּ קוֹמֵי רַבִּי אַבִינָא – וְקַלְּסֵיהּ. אָמְרוּ קוֹמֵי רַבִּי יִרְמְיָה – וְקִנְּתְּרֵיהּ. וְהָתַנִּינַן: מָעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, וּפֵירוֹת בַּמְּדִינָה!

שָׁנְיָא הִיא, שֶׁהָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד. כַּד נָפֵיק רַבִּי חַגַּי, אַשְׁכַּח תָּנֵי: מָעוֹת וּפֵירוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, מָעוֹת וּפֵירוֹת בַּמְּדִינָה. אָמַר: אֵין הֶוֶה שְׁמִיעַ רַבִּי יִרְמְיָה הָדָא מִילְתָא, יָאוּת קַנְטְרֵי. בָּעֵי מֵיחֲזוֹר בֵּיהּ.

[דף ז' ע"ב] אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְעִירָא: לָא תֵּיחֲזוֹר בָּךְ! דְּאָמַר רַבִּי לְעָזָר: דְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנִין – דְּמַאי. הָא בְּוַדַּאי – לֹא. מִן מַה דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, הָדָא אָמְרָה: הִיא דְּמַאי, הִיא וַדַּאי.

רַבִּי זְבִידָא הֲוָה יָתֵיב מַתְנֵי לְבָרֵיהּ: הָרוֹצֶה לְחַלֵּל מָעוֹת עַל הַפֵּירוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה, בֵּין אֵילּוּ בֵּין אֵילּוּ – קָדְשׁוּ; כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: מָעוֹת – כְּמוֹת שֶׁהֵן, וּפֵירוֹת – כְּמוֹת שֶׁהֵן.

עָבַר רַבִּי קִרְיסְפָּא, אָמַר לֵיהּ: לָא תְּנַייְתֵיהּ בֵּן! אֶלָּא פֵּירוֹת עַל הַמָּעוֹת. הָא מָעוֹת עַל הַפֵּירוֹת – דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא קָדְשׁוּ.

וְהָתַנִּינַן: אִם אֵין מְקַדֵּשׁ – יִרְקְבוּ! תִּיפְּתַר: שֶׁהִקְדִּישָׁן בְּשָׁעַת מִקְדָּשׁ וְחָרַב הַמִּקְדָּשׁ.

תָּנֵי בֶּן בִּיבִי: (דברים יד, כו) **וְנָתַתָּ אֶת הַכֶּסֶף** – בְּרִיחוּק מָקוֹם אַתָּה פּוֹדֶהוּ, בְּקֵירוּב מָקוֹם אֵין אַתָּה פּוֹדֶהוּ. **וְנָתַתָּ הַכֶּסֶף** – בְּקֵירוּב מָקוֹם אַתָּה מְחַלְּלוֹ, וְאִי אַתָּה מְחַלְּלוֹ בְּרִיחוּק מָקוֹם. רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: נִקְנָה הַמָּקֹם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָא: כִּי פוֹדֶה.

וְאָמַר רַבִּי הִילָא: מִן מַה דְּתָנֵינַן: יֹאכַל בְּנֶגְדָּן, הָדָא אָמְרָה – קָדְשׁוּ.

[דף ח' ע"א]

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִכְּיוָן שֶׁמְּשַׁךְ – נִקְנָה הַמָּקֹם. מִכָּאן וָאֵילָךְ – מָקוֹם אַחֵר הוּא.

אָמַר רַבִּי יוּדָן: צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהַקְדִּישׁוֹ, שֶׁהוּא סָבוּר לוֹמַר: שֶׁמָּא קִידְּשׁוּ וְלֹא קִידְּשׁוּ.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק מַעֲשֵׂר שֵׁנִי

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כָּל הַנָּשִׁים - כְּתָמָן מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ. וְנָשִׁים שֶׁאָמְרוּ דַּיָּן שַׁעְתָּן - כְּתָמָן מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, חוּץ מִקְּטָנָה שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַנָּשִׁים שֶׁאָמְרוּ דַּיָּן שַׁעְתָּן - כְּתָמָן כִּרְאִיָּתָן. וּקְטַנָּה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת - יֵשׁ לָהּ כְּתָמִים. וְשֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת - אֵין לָהּ כְּתָמִים. כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת - כְּתָמָהּ מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, שֶׁאִם תִּרְאֶה שֶׁלֹּא בְשָׁעַת וִסְתָּהּ - מְטַמֵּא מֵעֵת לְעֵת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הֶחְמִירוּ בְכֶתֶם יֶתֶר מִן הָרְאִיָּה, שֶׁהַכֶּתֶם מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, וְהָרְאִיָּה אֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶלָּא מֵעֵת לְעֵת. רָאֲתָה כֶּתֶם וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה דָּם - הֲרֵי זוֹ חוֹשֶׁשֶׁת מִשּׁוּם זוֹב; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חוֹשֶׁשֶׁת מִשּׁוּם זוֹב. הָרוֹאָה כֶּתֶם, אִם יֵשׁ בּוֹ לְחַלֵּק שְׁלֹשָׁה גְּרִיסִין לִשְׁלֹשָׁה יָמִים - חוֹשֶׁשֶׁת, וְאִם לָאו - אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַגְרָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הֲרֵי זוֹ חוֹשֶׁשֶׁת. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַגְרָא - בִּזְמַן שֶׁלֹּא בָּדְקָה, וְדִבְרֵי חֲכָמִים - בִּזְמַן שֶׁבָּדְקָה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת. אִם תּוֹלָה כְּתָמָהּ בְּאַחֵרוֹת, דִּין הוּא שֶׁתְּתֻלֶּה כִּתְמָהּ בְּעַצְמָהּ:

ב. פְּעָמִים שֶׁהַכְּתָמִים מְבִיאִין אֶת הָאִשָּׁה לִידֵי זִיבָה. כֵּיצַד? לָבְשָׁה שָׁלֹשׁ חֲלוּקוֹת הַבְּדוּקוֹת לָהּ בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים, וּמָצְאָה עֲלֵיהֶם כֶּתֶם, אוֹ שֶׁרָאֲתָה שְׁנֵי יָמִים וְחָלוּק אַחַת - טְמֵאָה.

ג. אֵיזֶה שִׁעוּר וֶסֶת? מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְעֵד וְשָׁמֵשׁ שֶׁהָיוּ נְתוּנִין בְּצַד הַמַּשְׁקוֹף, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא הַשָּׁמֶשׁ וְנִכְנַס הָעֵד מֵיָּד - זֶהוּ שִׁעוּר וֶסֶת. הֲוֵי וֶסֶת שֶׁאָמְרוּ, לְקִנּוּחַ וְלֹא לִבְדִיקָה. אֵיזֶה אַחַר זְמַן? פֵּרֵשׁ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק: כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתַחַת הַכַּר אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת, וְתִטֹּל הָעֵד וְתִבְדֹּק בּוֹ. וְדָבָר זֶה שָׁאַל רַבִּי צָדוֹק לִפְנֵי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא, אֵיזֶה אַחַר זְמַן? אָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ. אָמַר לָהֶם: כְּךָ פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים בְּיַבְנֶה:

הַשָּׁלֵם

לֹא שֶׁשָּׁהֲתָה כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתַדִּיחַ אֶת פָּנֶיהָ, תּוֹךְ זְמַן הוּא זֶה, וּטְמֵאִין מִסָּפֵק, וּפְטוּרִין מִן הַקָּרְבָּן, וְחַיָּבִין בְּאָשָׁם תָּלוּי. שָׁהֲתָה כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתַדִּיחַ אֶת פָּנֶיהָ - אַחַר זְמַן הוּא זֶה. וְכֵן כְּשֶׁשָּׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת וּמִפְקִידָה לִפְקִידָה, בּוֹעֲלָהּ מְטַמֵּא מִשּׁוּם מַגָּע וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף מְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל. רַבִּי יְהוּדָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אוֹמֵר: בּוֹעֲלָהּ נִכְנַס לַהֵיכָל וּמַקְטִיר קְטֹרֶת. כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת, וּמְעֻבֶּרֶת וּמֵנִיקָה, וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁאָמְרוּ דַּיָּן שַׁעְתָּן - בּוֹעֲלָהּ טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהִנִּיחָהּ בְּחֶזְקַת טָהוֹרָה, אֲבָל הִנִּיחָהּ טְמֵאָה - עַד שֶׁתֹּאמַר: 'טְהוֹרָה אֲנִי לוֹ':

ד. דָּם הַנִּמְצָא בַּפְּרוֹזְדוֹר - שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה, וְחַיָּבִין עַל טְמֵאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. וְהַיּוֹצֵא מִן הַחֻדָּר, אִם יָדוּעַ שֶׁהוּא דָּם מַכָּה - טָהוֹר. סָפֵק דָּם חֻדָּר, סָפֵק דָּם הַמַּכָּה - טָמֵא. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: דָּם הַיּוֹצֵא מִן הַחֻדָּר, אַף עַל פִּי שֶׁבְּיָדוּעַ שֶׁדָּם הַמַּכָּה - טָמֵא. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: דָּם הַמַּכָּה - טָהוֹר. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה סְפֵקוֹת בְּאִשָּׁה. בִּבְשָׂרָהּ, סָפֵק טָהוֹר סָפֵק טָמֵא - טָמֵא. עַל חֲלוּקָהּ, סָפֵק טָהוֹר סָפֵק טָמֵא - טָהוֹר. בְּמַגָּעוֹת וּבְהֶיסֵּטוֹת - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

ה. שָׁחוֹר כַּחֻרת, עָמוֹק מִכָּאן - טָמֵא. דִּיהָא מִכָּאן, אֲפִלּוּ כֻּכְחוֹל - טָהוֹר. לֹא מִתְחַלֶּת בְּרִיָּתוֹ הוּא מַשְׁחִיר, אֶלָּא מִשֶּׁנֶּעֱקַר הוּא מַשְׁחִיר. לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְדַם הַמַּכָּה, מִשֶּׁנֶּעֱקַר הוּא מַשְׁחִיר. קֶרֶן כַּרְכּוֹם כַּבָּרוּר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כָּעֲלִיוֹן וְלֹא כַתַּחְתּוֹן, כַּלַּח וְלֹא כַיָּבֵשׁ. וְכֻלָּן אֵין רוֹאִין אוֹתָן אֶלָּא בֵּין חַמָּה לְצַל. כְּמֵימֵי אֲדָמָה כֵּיצַד? מֵבִיא אֲדָמָה מִבִּקְעַת בֵּית כָּרֶם וּמֵצִיף עָלָיו מַיִם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִבִּקְעַת סִכְנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִבִּקְעַת יוֹטְבָת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: אַף שֶׁל בִּקְעַת גִּנּוֹסָר וְכֵיוֹצֵא בָהֶן. וּמְשַׁעֲרִין אוֹתָן עֲכוּרִים וְאֵין מְשַׁעֲרִין אוֹתָן צְלוּלִים. צָלֲלוּ -

תּוֹסֶפְתָּא

לֹא יַחֲזִיר וְיַעֲכֶרֶם שְׁנַיִם. וְאֵין שִׁעוּר לַמַּיִם, שֶׁאֵין שִׁעוּר לָעָפָר. שְׁנֵי חֲלָקֵי מַיִם וְאֶחָד יַיִן, מִן יַיִן הַשָּׁרוֹנִי, וְדוֹמֶה לַכַּרְמְלִי, חַי וְלֹא מְזוּג, חָדָשׁ וְלֹא יָשָׁן:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק רְבִיעִי

א. הַמַּפֶּלֶת חֲתִיכָה, סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר כִּדְבָרָיו: קוֹרְעִין אוֹתָהּ, אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ דַּם - הֲרֵי זֹה נִדָּה, וְאִם לָאו - אֵינָהּ נִדָּה. הַמַּפֶּלֶת כְּמִין קֻלְפָּה, כְּמִין שְׂעָרָה, כְּמִין עָפָר, כְּמִין יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים - תַּשְׁלִיל לַמַּיִם וּבְפוֹשְׁרִין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְמַעֲכוֹ בְרוֹק עַל הַצִּפָּרֶן, אִם נִמּוֹחַ - הֲרֵי זוֹ נִדָּה, וְאִם לָאו - אֵינָהּ נִדָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: שְׁנֵי דְבָרִים הָעֲלָה אַבָּא מִטְּבְעִין לְיַבְנֶה. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהָיְתָה מַפֶּלֶת כְּמִין קֻלְפּוֹת אֲדֻמּוֹת, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי צָדוֹק, וְהָלַךְ רַבִּי צָדוֹק וְשָׁאַל לַחֲכָמִים, וְשָׁלְחוּ חֲכָמִים לָרוֹפְאִים, וְאָמְרוּ: יֵשׁ לָהּ מַכָּה מִבִּפְנִים, לְפִיכָךְ מַפֶּלֶת כְּמִין קֻלְפּוֹת אֲדֻמּוֹת - תַּטִּיל לַמַּיִם. וְאִם נִמּוֹחַ - טְמֵאָה. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהָיְתָה מַפֶּלֶת כְּמִין שְׂעָרוֹת אֲדֻמּוֹת, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי צָדוֹק, וְהָלַךְ רַבִּי צָדוֹק וְשָׁאַל לַחֲכָמִים, וְשָׁלְחוּ חֲכָמִים לָרוֹפְאִים, וְאָמְרוּ: שׁוֹמֶא יֵשׁ בְּמֵעֶיהָ, לְפִיכָךְ הָיְתָה מַפֶּלֶת כְּמִין שְׂעָרוֹת אֲדֻמּוֹת - תַּטִּיל לַמַּיִם. אִם נִמּוֹחַ - טְמֵאָה:

ב. הַמַּפֶּלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף - טְמֵאָה לִידָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ מִצְוּרַת אָדָם. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר - בִּבְהֵמָה, מִפְּנֵי שֶׁגִּלְגְּלֵי עֵינוֹ שֶׁל בְּהֵמָה דּוֹמִין לְגִלְגְּלֵי עֵינָיו שֶׁל אָדָם, וְנִרְאִין דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּעוֹפוֹת, שֶׁאֵין בּוֹ מִצְוּרַת אָדָם. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת בְּצִידֹן שֶׁהִפִּילָה דְּמוּת עוֹרֵב שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: כָּל שֶׁאֵין בּוֹ מִצְוּרַת אָדָם - אֵינוֹ וָלָד:

ג. צוּרַת פָּנִים שֶׁאָמְרוּ, אֶחָד מִכָּל צוּרַת פָּנִים חוּץ מֵאָזְנַיִם. וְסַנְדָּל שֶׁאָמְרוּ, דּוֹמֶה לְדָג שֶׁבַּיָּם, מִתְּחִלָּתוֹ וָלָד הוּא, אֶלָּא שֶׁנִּרְצָף. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דּוֹמֶה לְלָשׁוֹן שֶׁל שׁוֹר הַגָּדוֹל. וְלָמָּה אָמְרוּ סַנְדָּל? וַהֲלֹא אֵין סַנְדָּל שֶׁאֵין עִמּוֹ וָלָד! אֶלָּא שֶׁמָּא תַּפִּיל עִמּוֹ זָכָר וּתְהֵא מְקַלְקֶלֶת לַנְּקֵבָה. אוֹ שֶׁאִם תַּפִּיל שְׁנֵיהֶם, אֶחָד לִפְנֵי שְׁקִיעַת הַחַמָּה, וְאֶחָד לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה, מוֹנֶה תְּחִלַּת לִידָה לְרִאשׁוֹן וְסוֹף לִידָה לְאַחֲרוֹן; שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, תְּחִלָּתָהּ כְּחוּט הָעֵרֶב וְסוֹפָהּ כְּתוּרְמוּס וַחֲלוּלָה כַּחֲצוֹצֶרֶת. וְאֵין שְׁלִיָּא פְּחוּתָה מִטֶּפַח. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דּוֹמֶה לַקֻּרְקְבָן שֶׁל תַּרְנְגוֹל. וְלֹא אָמְרוּ שְׁלִיָּא וָלָד אֶלָּא שֶׁאֵין שְׁלִיָּא בְּלֹא וָלָד:

ד. הַטַּבּוּר - חִבּוּר בָּאָדָם עַד טֶפַח לִיטַמֵּא וּלְטַמֵּא. אֲבָל בַּבְּהֵמָה - אֵינוֹ חִבּוּר. עוֹר הַבָּא כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל אָדָם, בֵּין חַי בֵּין מֵת - הֲרֵי זֶה טָהוֹר וּמֻתָּר בַּהֲנָאָה. וְאֵיזוֹ שֶׁפִיר מְרֻקָּם? אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ מֵרֹאשׁוֹ, שְׁתֵּי עֵינָיו כִּשְׁתֵּי טִפִּין שֶׁל זְבוּב. שְׁנֵי חוֹטְמָיו כִּשְׁנֵי טִפִּין שֶׁל זְבוּב. פִּיו מָתוּחַ כִּשְׁעוֹרָה וּגְוִיָּתוֹ כַּעֲדָשָׁה. וְאִם הָיְתָה נְקֵבָה - גְּוִיָּתָהּ כִּשְׁעוֹרָה לְאָרְכָּהּ. חִתּוּךְ יָדַיִם וְרַגְלַיִם אֵין בּוֹ. וְעָלָיו מְפֹרָשׁ בַּקַּבָּלָה (אִיּוֹב י, י): "הֲלֹא כֶּחָלָב תַּתִּיכֵנִי" וְגוֹ':

ה. אֵין בּוֹדְקִין בַּמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם עַזִּין וּמְבַעֲרִין אוֹתוֹ. וְאֵין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּשֶּׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן רַךְ וּמְזַכֵּךְ. וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּחַמָּה. הַמַּפֶּלֶת שֶׁפִּיר שֶׁאֵינוֹ מְרֻקָּם, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: וָלָד. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ וָלָד. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשֵּׁם אָבִיו: קוֹרְעִין אוֹתוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ דַּם - הֲרֵי זֶה נִדָּה, וְאִם יֵשׁ בּוֹ בָּשָׂר - הֲרֵי זֶה וָלָד:

ו. הַשְּׁלִיָּא בַּבַּיִת - הַבַּיִת טָמֵא; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: הַבַּיִת טָהוֹר. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר: אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁאִם הוֹצִיאוּהוּ בְּסֵפֶל בַּבַּיִת הַחִיצוֹן שֶׁהוּא טָהוֹר? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁבָּטֵל בַּחִיצוֹן. אָמְרוּ לוֹ: כְּשֵׁם שֶׁבָּטֵל בַּחִיצוֹן - כָּךְ בָּטֵל בַּפְּנִימִי. אָמַר לָהֶם: אֵינוֹ דּוֹמֶה נִמּוֹק פַּעַם אַחַת לְנִמּוֹק שְׁתֵּי פְּעָמִים.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

יָצָא מְחֻתָּךְ אוֹ מִסְרָס - אֵינוֹ וָלָד. עַד שֶׁיֵּצֵא רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַד שֶׁיֵּצֵא כְּתִקּוּנוֹ. וְאֵיזֶהוּ רֹב רֹאשׁוֹ? רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשֶּׁיֵּצְאוּ צְדָעָיו. אַבָּא חָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשֶּׁיֵּצֵא פַּדַּחְתּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִשֶּׁיֵּרְאוּ קַרְנֵי רֹאשׁוֹ.

ז. הַמַּפֶּלֶת גּוּף שֶׁאֵינוֹ חָתוּךְ וְרֹאשׁ שֶׁאֵינוֹ חָתוּךְ, גּוּף אָטוּם - אֵין זֶה וָלָד. וְאֵיזֶהוּ גּוּף אָטוּם? כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי וְיִחְיֶה - הֲרֵי זֶה וָלָד. כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי וְיָמוּת - אֵינוֹ וָלָד. יָד אֲטוּמָה וְרֶגֶל אֲטוּמָה - אֵין זֶה וָלָד. יָד חֲתוּכָה וְרֶגֶל חֲתוּכָה - הֲרֵי זֶה וָלָד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִגּוּף אָטוּם בָּאוּ:

ח. הַמַּפֶּלֶת, וְאֵינוֹ יָדוּעַ מַהוּ - תֵּשֵׁב לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְנִדָּה. וְלָמָּה אָמְרוּ לַזָּכָר? שֶׁאִם תִּרְאֶה יוֹם שִׁלְשִׁים וְאַרְבָּעָה, וְתֵחָזֵר וְתִרְאֶה יוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד - תְּהֵא מְקֻלְקֶלֶת עַד יוֹם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. וְכֵן לִנְקֵבָה, שֶׁאִם תִּרְאֶה יוֹם שִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה וְתֵחָזֵר וְתִרְאֶה יוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד - תְּהֵא מְקֻלְקֶלֶת עַד יוֹם שְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנָה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מַעֲשֶׂה בְּקֻלּוֹפְטָרָא מִלַּכַּת אֲלֶכְסַנְדְּרִית, שֶׁהֵבִיאָה שִׁפְחוֹתֶיהָ שֶׁנִּתְחַיְּבוּ מִיתָה לַמֶּלֶךְ, וּקְרָעָתָן, וְנִמְצָא הַזָּכָר נִגְמַר לְאַרְבָּעִים וְאֶחָד, וּנְקֵבָה לִשְׁמוֹנִים וְאֶחָד. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִכָּאן. וּמֵהֵיכָן מְבִיאִין רְאָיָה? מִי שֶׁנִּכְנְסָה אֵצֶל בַּעְלָהּ וּמֵת בַּעְלָהּ מֵיָּד, אוֹ שֶׁבָּא בַּעְלָהּ מִמְּדִינַת הַיָּם, וְמֵת מֵיָּד:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. בְּנוֹת כּוּתִים - נִדּוֹת מֵעֵרִיסָתָן. וְהַכּוּתִים - מְטַמְּאִים מִשְׁכָּב תַּחְתּוֹן כְּעֶלְיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹעֲלֵי נִדּוֹת, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת עַל כָּל דָּם וְדָם. יוֹם שֶׁהִיא פּוֹסֶקֶת בּוֹ סוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ שִׁבְעָה. בְּנוֹת הַצְּדוֹקִין, בִּזְמַן שֶׁנּוֹהֲגוֹת לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן - הֲרֵי הֵן כְּכוּתִיּוֹת. פֵּרְשׁוּ לְדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי הֵן כְּיִשְׂרְאֵלִיּוֹת. מַעֲשֶׂה בְּצָדוֹקִי אֶחָד, שֶׁסָּח עִם כֹּהֵן גָּדוֹל, וְנִתְזָה צְנוֹרָה מִפִּיו וְנָפְלָה עַל בְּגָדָיו, בָּא כֹהֵן גָּדוֹל וְשָׁאַל אֶת אִשְׁתּוֹ וְאָמְרָה לוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ נְשֵׁי צְדוֹקוֹת - כָּלָן נִשְׁאָלוֹת לַחֲכָמִים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אָנוּ בְקִיאִין בִּצְדוֹקוֹת יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שֶׁכָּלָן נִשְׁאָלוֹת לַחֲכָמִים חוּץ מִן אַחַת הָיְתָה שֶׁלֹּא הֶרְאָתָה לַחֲכָמִים, וְמֵתָה:

ב. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טָהֳרָה, וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן. וּמְשֻׁהִגִּיעוּ לְפִרְקָן - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טְמֵאוֹת, וְהַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁהִגִּיעוּ, אֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן, שֶׁמָּא יְקַלְקְלוּ בִּידֵיהֶן, אֶלָּא סְכוֹת אוֹתָן שֶׁמֶן מְבֻפָּנִים וּמְקֻנָּחוֹת אוֹתָן מִבַּחוּץ, וְהֵן נִבְדָּקוֹת מֵאֲלֵיהֶן:

ג. דַּם עוֹבֶרֶת כּוֹכָבִים וְדַם טָהֳרָה שֶׁל מְצֹרָעַת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כַּדָּם מַגֵּפָתָהּ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כִּרְוֹקָהּ וּכְמֵימֵי רַגְלֶיהָ. דַּם יוֹלֶדֶת שֶׁלֹּא טָבְלָה - מְטַמֵּא לַח וְאֵין מְטַמֵּא יָבֵשׁ (דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: מְקוֹלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמְחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל (בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְטַמֵּא לַח וְאֵין מְטַמֵּא יָבֵשׁ וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ). אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: אִי אַתֶּם מוֹדִים (בִּנְדָּה) שֶׁאִם הִגִּיעָה זְמַנָּהּ לִטְבֹּל וְלֹא טָבְלָה, וְרָאֲתָה דַּם שֶׁהִיא טְמֵאָה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: לֹא! אִם אֲמַרְתֶּם בְּנִדָּה שֶׁאֲפִלּוּ טָבְלָה וְרָאֲתָה - טְמֵאָה, תֹּאמַר בְּיוֹלֶדֶת שֶׁאִם טָבְלָה וְרָאֲתָה - שֶׁהִיא טְהוֹרָה. אָמְרוּ לָהֶם: יוֹלֶדֶת בְּזוֹב תּוֹכִיחַ, שֶׁאִם טָבְלָה וְרָאֲתָה לְאַחַר יְמֵי סְפִירָה - טְהוֹרָה, לֹא טָבְלָה וְרָאֲתָה - טְמֵאָה. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי: הוּא הַדִּין וְהוּא הַתְּשׁוּבָה, יוֹלֶדֶת בְּזוֹב, יְמֵי לֵידָה עוֹלִין לָהּ לִימֵי זִיבָתָהּ:

ד. הַמַּקֶּשָׁה, כַּמָּה תְּשַׁמֵּשׁ וּתְהֵא זָבָה? רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: מֵעֵת לְעֵת. וַהֲלָכָה כִּדְבָרָיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יוֹמוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים מֵעֵת לְעֵת. הַמַּקֶּשָׁה בִּימֵי נִדָּה - נִדָּה. בִּימֵי זִיבָה - טְהוֹרָה. קָשְׁתָה יוֹם אֶחָד וְשָׁפְתָה שְׁנַיִם, אוֹ שֶׁקָּשְׁתָה שְׁנַיִם וְשָׁפְתָה יוֹם אֶחָד, אוֹ שֶׁשָּׁפְתָה וְקָשְׁתָה וְחָזְרָה וְשָׁפְתָה - הֲרֵי זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. אֲבָל שָׁפְתָה יוֹם אֶחָד

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

וְקָשְׁתָה שְׁנַיִם, אוֹ שֶׁשְּׁפָתָה שְׁנַיִם וְקָשְׁתָה יוֹם אֶחָד, אוֹ שֶׁקָּשְׁתָה וְשָׁפְתָה, וְחָזְרָה וְקָשְׁתָה – אֵין זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. שׁוֹפִי סָמוּךְ לְלֵידָה – הֲרֵי זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. חֲנַנְיָה בֶּן חֲכִינַאי מְשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל שֶׁחֶל קִשּׁוּי שֶׁלָּהּ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁלָּהּ, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ בְּשִׁפּוֹי – אֵין זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב: כַּמָּה הִיא קִשּׁוּיָהּ וִיהֵא תָּלוּי בַּזּוֹלְדָּ? אֲפִלּוּ אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים יוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן: דַּיָּהּ חֲדָשָׁהּ. כֵּיצַד? קָשְׁתָה שְׁנַיִם מִן הַשִּׁמִינִי וְאֶחָד מִן הַתְּשִׁיעִי, אֲפִלּוּ בְּתְחִלַּת תְּשִׁיעִי יְלָדָה – הֲרֵי זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. אֲבָל יוֹם אֶחָד בַּשְּׁמִינִי וּשְׁנַיִם בַּתְּשִׁיעִי, אֲפִלּוּ בְּסוֹף תְּשִׁיעִי יָלְדָה – אֵין זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אַרְבָּעָה עָשָׂר כְּיוֹלֶדֶת נְקֵבָה. לְפִיכָךְ אִם קָשְׁתָה שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם – שְׁלִשָּׁה הָרִאשׁוֹנִים רְאוּיִין לְזִיבָה, וַהֲרֵי הִיא יוֹלֶדֶת בְּזוֹב:

ה. יֵשׁ מַקְשָׁה עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה יוֹם, וְאֵינָהּ זָבָה. כֵּיצַד? שְׁנַיִם בְּלֹא עֵת, וְשִׁבְעָה נְדָּה, וּשְׁנַיִם לְאַחַר נְדָּה, וְאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁל קִשּׁוּי. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר שֶׁתַּקְשֶׁה עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה יוֹם בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ וָלָד, וְלֹא הִיא יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. יֵשׁ רוֹאֶה מֵאָה יָמִים וְאֵינָהּ זָבָה. כֵּיצַד? שְׁנַיִם בְּלֹא עֵת, וְשִׁבְעָה נְדָּה, וּשְׁנַיִם לְאַחַר נְדָּה, וּשְׁמוֹנִים שֶׁל נְקֵבָה, וְשִׁבְעָה נְדָּה, וּשְׁנַיִם שֶׁלְּאַחַר נְדָּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מֵאָה וַחֲמִשִּׁים. שְׁנַיִם בְּלֹא עֵת, וְשִׁבְעָה נְדָּה, וּשְׁנַיִם שֶׁלְּאַחַר נְדָּה, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל קִשּׁוּי, וּשְׁמוֹנִים שֶׁל נְקֵבָה, וְשִׁבְעָה נְדָּה, וּשְׁנַיִם שֶׁל אַחַר נְדָּה. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן יֵשׁ מַקְשָׁה כָּל יָמֶיהָ וְלֹא תִּהֵא זָבָה בָּהֶן. אָמַר לָהֶם: אֵין קִשּׁוּי לַנְּפָלִים. הָיְתָה בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת וְקָשְׁתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה – אֲסוּרָה לְבִיתָהּ וַאֲסוּרָה לָאֲכוֹל בִּתְרוּמָה. קָשְׁתָה וְאַחַר כָּךְ הִפִּילָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ וָלָד – הֲרֵי זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. הַמַּקְשָׁה שְׁלֹשָׁה יָמִים וְיָצָא הַוָּלָד דֶּרֶךְ דוֹפְנָהּ – הֲרֵי זוֹ יוֹלֶדֶת בְּזוֹב. וְדַם הַיּוֹצֵא מִשָּׁם – טָמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר:

הַשָּׁלֵם

ו. הַפּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע מִבִּפְנִים – טְמֵאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: דַּיָּהּ כְּבוֹעֲלָהּ, מַה בּוֹעֲלָהּ אֵינוֹ מְטַמֵּא מִבִּפְנִים כְּבַחוּץ, אַף הִיא אֵינָהּ מְטַמְּאָה בִּפְנִים כְּבַחוּץ. תִּינוֹקֶת בַּת יוֹם אֶחָד – לְנִדָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּעֵין בּוּל וְהִטְבִּילוּהָ קֹדֶם לְאַמָּה. בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִתְקַדֶּשֶׁת בִּבְיָאָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. אַחַר זְמַן שֶׁל בְּדִיקוֹת הַבֵּן וְהַבַּת, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין אָנוּ יוֹדְעִים ׳לְשֵׁם מִי נָדְרָנוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ׳ – נִדְרֵיהֶם נֶדֶר הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא, שֶׁהִדִּירוֹ אָבִיו בְּנָזִיר, וְהֵבִיאוֹ אָבִיו לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל בּוֹדְקוֹ אִם בָּא לִכְלָל הַסִּימָנִין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם בָּא לִכְלָל עוֹנוֹת נְדָרִים. אָמַר רַבִּי: אַל תְּצַטָּעֵר, אִם בְּרָשׁוּת אַבָּא אֲנִי – הֲרֵי רְשׁוּת אַבָּא עָלַי וַהֲרֵינִי נָזִיר לְמַפְרֵעַ, אִם בִּרְשׁוּת עַצְמִי אֲנִי – הֲרֵינִי נָזִיר מֵעַכְשָׁו. עָמַד וְנִשְׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ, אָמַר: מֻבְטָח אֲנִי בְּשֵׁם הַשָּׁמַיִם שֶׁאֵין זֶה נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיּוֹרֶה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. וְלֹא נִפְטַר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁהוֹרָה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: אֲנִי רָאִיתִי שֶׁהָיָה מוֹרֶה הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל:

ז. מַעֲשֶׂה בְּתִינוֹק אֶחָד שֶׁהִקְדִּישׁ קֹרְדְּמוֹ לַשָּׁמַיִם, וְהֵבִיאוֹ אָבִיו לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא בּוֹדְקוֹ, אָמַר לוֹ: בְּנִי, לְמִי הִקְדַּשְׁתָּ? שָׁמָא לַחַמָּה וְלַלְּבָנָה וְלַכּוֹכָבִים וְלַמַּזָּלוֹת שֶׁהֵן יָפִין? ! אָמַר לוֹ: לֹא הִקְדַּשְׁתִּי אֶלָּא לְמִי שֶׁהִבְרִיזֶל שֶׁלּוֹ! אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: בָּדוּק זֶה וּמְתֻקָּן. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּתִינוֹק אֶחָד, שֶׁהָיוּ בְאֵין עִמּוֹ נְכָרִים בִּסְפִינָה, וְעָמַד עֲלֵיהֶן נַחְשׁוֹל, וְהָיוּ זוֹעֲקִין לֵאלֹהֵיהֶם כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (יוֹנָה א, ה): ״וַיִּרְאוּ הַמַּלָּחִים וַיִּזְעֲקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו״. אָמַר לָהֶן אוֹתוֹ הַתִּינוֹק: עַד מָתַי אַתֶּם נִשְׁטִין? זַעֲקוּ לְמִי שֶׁבָּרָא הַיָּם! וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: בָּדוּק זֶה וּמְתֻקָּן:

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. גֵּר עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי מִצְרִי וַאֲדוֹמִי, כּוּתִי, נָתִין, חָלָל וּמַמְזֵר שֶׁבָּא עַל בַּת כֹּהֵן לְוִי וְיִשְׂרְאֵל - פּוֹסְלִין מִן הַכְּהוּנָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁזַּרְעוֹ כָּשֵׁר - כְּשֵׁרִין, וְכָל שֶׁזַּרְעוֹ פָּסוּל - פְּסוּלִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִשָּׂא בִּתּוֹ - אַתָּה רַשַּׁאי לִשָּׂא אַלְמְנוּתוֹ:

ב. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - שׂוּמָא. מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עַד בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - שׂוּמָא. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סִימָן. בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי הוּא כְּאִישׁ לְכָל דָּבָר. בֶּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּבֶן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי הוּא כְּבֶן תֵּשַׁע לְכָל דָּבָר. בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא אַחַד מִכָּאן - הֲרֵי הוּא כְּסָרִיס לְכָל דָּבָר. בַּת עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיאָה לְאַחַר מִכָּאן - הֲרֵי הִיא כְּאִילּוֹנִית לְכָל דָּבָר. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּפַּר אוֹמֵר: שְׁנַת עֶשְׂרִים שֶׁנִּכְנְסוּ מִמֶּנּוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹנִין אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלֵמָה. וְכֵן הוֹרָה רַבִּי בְּלוּד עַל תִּינוֹקֶת בַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁנִּכְנְסוּ הֵימֶנָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם - שֶׁתְּהֵא כְּתִינוֹקֶת בַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד לְכָל דָּבָר:

ג. וְאֵלּוּ הֵן סִימָנֵי בּוֹגֶרֶת, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: מִשֶּׁיִּקְשְׁקְשׁוּ הַדַּדִּין. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: מִשֶּׁיִּכָּסֵף רֹאשׁ הַחֹטֶם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשֶּׁיִּקְיַף עֲטָרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִשֶּׁתִּתְפַּשֵּׁט הַכַּף. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה סִימָנִין מִלְמַעְלָה, כָּךְ אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה סִמָּנִים מִלְמַטָּה, פָּנָה מִלְמַעְלָה - לֹא הֵבִיאָה סִימָנִין מִלְמַטָּה. בּוֹחֵל מִלְמַעְלָה - הֵבִיאָה סִימָנִין מִלְמַטָּה. צָמֵל מִלְמַעְלָה - נִתְפַּשְׁטָה הַכַּף מִלְמַטָּה:

ד. עַד מָתַי תִּינוֹקֶת מְמָאֶנֶת? עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

הַשָּׁלֵם

עַד שֶׁיֵּרָבֶה הַשָּׂחוֹר עַל הַלָּבָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַד שֶׁתַּקִּיף עֲטָרָה (רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט אֶת הַכַּף. בֶּן שְׁלָקִית אוֹמֵר: עַד שֶׁתִּכְלְכַּל). אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מָצָאתִי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי מִצַּדָּן, אָמַר לִי: כְּשֶׁתֵּלֵךְ אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, אֱמוֹר לוֹ: עַד מָתַי תִּינוֹקֶת מְמָאֶנֶת? אִם יֹאמַר לְךָ עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אֱמוֹר לוֹ: וַהֲלֹא בְּמַעֲמַד כֻּלָּכֶם הֵעִיד בֶּן שְׁלָקִית בְּיַבְנֶה עַד שֶׁתִּכְלְכַּל. כְּשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵתִי דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לִי: כְּלָכַל אֵינִי יוֹדֵעַ, בֶּן שְׁלָקִית אֵינִי מַכִּיר, אֶלָּא עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת:

ה. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שֶׁאָמְרוּ, אֶפִלּוּ אַחַת עַל גַּבָּהּ וְאַחַת עַל כְּרָסָהּ. אַחַת עַל גַּבֵּי קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ שֶׁל יָד וְאַחַת עַל גַּבֵּי קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ שֶׁל רֶגֶל; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל הַנִּבְדָּקוֹת - נִבְדָּקוֹת עַל פִּי נָשִׁים. וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹסֵר לְאִמּוֹ, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָיָה מוֹסֵר לְאִשְׁתּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לִפְנֵי הַפָּרֶק וּלְאַחַר הַפָּרֶק - נָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן, תּוֹךְ הַפָּרֶק - אֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן, שֶׁאֵין מַשִּׂיאִין סְפֵקוֹת עַל פִּי הַנָּשִׁים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף תּוֹךְ הַפָּרֶק נֶאֱמֶנֶת הָאִשָּׁה, לְהַחְמִיר אֲבָל לֹא לְהָקֵל. כֵּיצַד? נֶאֱמֶנֶת הָאִשָּׁה לוֹמַר קְטַנָּה הִיא שֶׁלֹּא תַּחֲלִץ, וּגְדוֹלָה הִיא שֶׁלֹּא תְּמָאֵן. אֲבָל אֵין נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר ׳קְטַנָּה הִיא׳ שֶׁתְּמָאֵן, ו׳גְּדוֹלָה הִיא׳ שֶׁתַּחֲלִץ:

ו. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיוּ מְפָרְשִׁין בְּיַבְנֶה וְאָמְרוּ: כֵּיוָן שֶׁבָּא הַתַּחְתּוֹן - שׁוּב אֵין מַשְׁגִּיחִין בָּעֶלְיוֹן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּנוֹת כְּרֵכִין - תַּחְתּוֹן מְמַהֵר לָבוֹא. בְּנוֹת כְּפָרִים - עֶלְיוֹן מְמַהֵר לָבוֹא, שְׁטוּחָנוֹת בְּרֵחַיִם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּנוֹת עֲשִׁירִים - צַד הַיָּמִין מְמַהֵר לָבוֹא, שֶׁנִּישּׂוּף בְּאַפַּרְקְסוּתָן. בְּנוֹת עֲנִיִּים - צַד הַשְּׂמֹאל מְמַהֵר לָבוֹא, מִפְּנֵי שֶׁמְּבִיאִין כַּדֵּי מַיִם וְנוֹשְׂאוֹת אֲחֵיהֶן עַל גִּיסֵיהֶן:

תּוֹסֶפְתָּא

ז. כָּל הַמְּטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת - מְטַמֵּא טֻמְאַת שִׁבְעָה. יֵשׁ מְטַמֵּא טֻמְאַת שִׁבְעָה וְאֵין מְטַמֵּא טֻמְאַת הָאֹהֶל; כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְנַיִם - יֵשׁ לוֹ טְלָפַיִם. וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ טְלָפַיִם וְאֵין לוֹ קַרְנַיִם; כָּל הַנּוֹטֵל צָדָקָה - נוֹטֵל מַעֲשֵׂר עָנִי. וְיֵשׁ נוֹטֵל מַעֲשֵׂר עָנִי וְאֵינוֹ נוֹטֵל צְדָקָה:

ח. דַּם הַנִּדָּה וּבְשַׂר הַמֵּת, כָּל אֵלּוּ שֶׁהִרְקִיבוּ - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: פַּת שֶׁעִפְּשָׁה אֵינוֹ מְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכָלִין (וְשָׁרִין אוֹתָהּ בְּמָקוֹמָהּ). וְכַמָּה הוּא שְׁרִיָּתָן בְּפוּשָׁרִים? מֵעֵת לְעֵת. יְהוּדָה בֶּן נַקִּיסָא אוֹמֵר: תְּחִלָּתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפָהּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּהֵא פּוֹשְׁרִין מֵעֵת לְעֵת: אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בְּשֶׂרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּמָבוֹי, מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ עַד שֶׁיֹּאמַר: 'בָּדַקְתִּי אֶת הַמָּבוֹי הַזֶּה וְלֹא הָיָה בּוֹ שֶׂרֶץ', אוֹ עַד שָׁעַת כִּבּוּד, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹדְקִין בְּשָׁעַת כִּבּוּדֵיהֶם, וְאִם לֹא בָּדְקוּ - הִפְסִידוּ הֵן לְמַפְרֵעַ. וּמִפְּנֵי מַה אָמְרוּ כֻּתִּם שֶׁבֶּחָלוּק מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, עַד שֶׁתֹּאמַר: 'בָּדַקְתִּי אֶת הַחָלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה בּוֹ כֶּתֶם', אוֹ עַד שָׁעַת כִּבּוּס, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל בּוֹדְקוֹת חֲלוּקֵיהֶן בְּשָׁעַת כִּבּוּסֵיהֶן, וְאִם לֹא בָּדְקוּ - הִפְסִידוּ הֵן לְמַפְרֵעַ. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: תַּחְזֹר וּתְכַבֵּס, אִם דָּהָה מַרְאִיתוֹ - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא לְאַחַר כִּבּוּס, וְאִם לָאו - בְּיָדוּעַ שֶׁקָּדֶם כִּבּוּס. רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ דּוֹמֶה כֶּתֶם שֶׁלִּפְנֵי כִּבּוּס כֶּתֶם שֶׁלְּאַחַר כִּבּוּס, שֶׁלִּפְנֵי הַכִּבּוּס - מַגְלִיד, שֶׁלְּאַחַר הַכִּבּוּס - מַקְדִּיר:

ט. קֶרֶם שֶׁנִּגְנַב בְּתוֹךְ הַבַּיִת - מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ, עַד שֶׁיֹּאמַר: 'נָעַלְתִּי אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה'. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מְטַהֵר, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁמָּא הִשְׁאִילוֹ לְאַחֵר וּשְׁכָחָהּ, אוֹ שֶׁמָּא נָטַל מִזְוִית זוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: כָּל הַכְּתָמִים הַנִּמְצָאִים בְּמֶרְחֲצָאוֹת שֶׁל נָשִׁים - טְמֵאִין. בֵּית הַמֶּרְחָץ שֶׁל כּוּתִים - מְטַמֵּא בְּאֹהֶל מְפָנֵי שֶׁקּוֹבְרִין שָׁם אֶת הַמֵּתִים. רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר, מִפְּנֵי שֶׁחֶלְדָּה וּבַרְדְּלָס גּוֹרְרִין אוֹתָם מִיַּד:

הַשָּׁלֵם

י. שֶׁדֶּה שֶׁנֶּאֱבַד בָּהּ קֶבֶר - נֶאֱמָן הַכּוּתִי לוֹמַר: 'אֵין שָׁם קֶבֶר', לְפִי שֶׁאֵינוֹ מֵעִיד עַל גּוּפוֹ שֶׁל קֶבֶר. וְאֵילָן שֶׁמֵּסִיחַ עַל הָאָרֶץ - נֶאֱמָן הַכּוּתִי לוֹמַר: 'אֵין תַּחְתָּיו קֶבֶר', לְפִי שֶׁאֵינוֹ מֵעִיד אֶלָּא עַל גּוּפוֹ שֶׁל קֶבֶר:

יא. תּוֹלָה בְּכָל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לָהּ לִתְלוֹת. מַעֲשֶׂה וְתָלָה רַבִּי מֵאִיר בְּקִילּוֹר. וְרַבִּי תָּלָה בְּשָׂרָף שֶׁל שְׁקֻמָּה. סָפֵק עָבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טַבָּחִים סָפֵק לֹא עָבְרָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ תּוֹלָה. עָבְרָה, סָפֵק נִתְזָה עָלֶיהָ סָפֵק לֹא נִתְזָה עָלֶיהָ - הֲרֵי זוֹ תּוֹלָה. נִתְעַסְּקָה בְּאָדוֹם - אֵינָהּ תּוֹלָה. בְּשָׁחוֹר בְּמוּעָט - אֵינָהּ תּוֹלָה, בְּמֻרְבֶּה - תּוֹלָה. בְּנָכְרִית, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שֶׁתְּהֵא נָכְרִית רְאוּיָה לִרְאוֹת. תּוֹלָה חֲמוּרָה בַּקַּלָּה. כֵּיצַד תּוֹלָה? בְּשׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם בִּשְׁנֵי שֶׁלָּהּ, וּבְסוֹפֶרֶת שִׁבְעָה שֶׁלֹּא טְבָלָה, לְפִיכָךְ הִיא מְתֻקֶּנֶת וַחֲבֵרְתָּהּ מְקֻלְקֶלֶת. רַבִּי אוֹמֵר: אֵינָהּ תּוֹלָה, לְפִיכָךְ שְׁתֵּיהֶם מְקֻלְקָלוֹת. הַכֹּל שָׁוִין שֶׁהִיא תּוֹלָה בְּשׁוֹמֶרֶת יוֹם בְּרֹאשׁוֹן שֶׁלָּהּ, וּבְיוֹשֶׁבֶת עַל דַּם טָהֳרָה, וּבְתוֹלָה שֶׁדָּמֶיהָ טְהוֹרִים:

יב. נִמְצָא עַל חָלוּק בְּנָהּ הַשּׁוֹכֵב בְּצִדָּהּ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְהַפֵּךְ. וְלֹא עַל בְּנָהּ בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֹוֶה. נִמְצָא עַל פְּסִיקְיָא שֶׁלָּהּ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמַּתֶּרֶת מִתַּחְתֶּיהָ - נוֹגַעַת בַּתּוֹרְפָּה. הָיְתָה מְכָּה עַל יְרֵכָהּ - תּוֹלָה. עַל צַוָּארָהּ שֶׁהִיא יְכוֹלָה לִתְלוֹת - תּוֹלָה. עַל כְּתֵפָהּ שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִתְלוֹת - אֵינָהּ תּוֹלָה, וְאֵינָהּ אוֹמֶרֶת: 'שָׂמָא בַּיָּד הוֹלִיכָהּ לְשָׁם'. נִמְצָא עַל קִשְׁרֵי אֲצְבְּעוֹתֶיהָ - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסֻקָנִיּוֹת הֵן. הָיוּ עָלֶיהָ שְׁנֵי כְתָמִים אֶחָד מִלְמַעְלָה וְאֶחָד מִלְמַטָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהַתַּחְתּוֹן גָּדוֹל וְהָעֶלְיוֹן קָטָן - תּוֹלָה אֶת הַתַּחְתּוֹן בָּעֶלְיוֹן עַד כְּגְרִיס, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר מִמָּקוֹם שֶׁבָּא הָעֶלְיוֹן בָּא הַתַּחְתּוֹן:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. נִמְצָא עַל בֵּית יָד אֲנַקְלִי שֶׁלָּהּ, אִם מַגִּיעַ כְּנֶגֶד תּוֹרְפָּה - טְמֵאָה. וְאִם לָאו - טְהוֹרָה. הָיְתָה פּוֹשֶׁטֶתְהּ וּמִתְכַּסָּה בָּהּ בַּלַּיְלָה. כָּל

תּוֹסֶפְתָּא

מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כֻּתֶם - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹזֵר. אָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי: הֲלָכָה זוֹ הוֹרֵיתִי בְּרוֹמִי לְטַמְאָה, וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי, אָמְרוּ לִי: יָפֶה הוֹרֵיתָ:

ב. לָבְשָׁה שִׁלְשָׁה חֲלָקִין הַבְּדוּקִין לָהּ, וְנִמְצָא עַל הַפָּנִימִי, וְלָהּ לְתָלוּת - הֲרֵי זוֹ תּוֹלָה עַל הַחִיצוֹן. וְאֵין לָהּ לְתָלוּת - אֵינָהּ תּוֹלָה. קְצָרָה שֶׁלָּבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל אֲרֻכָּה, וַאֲרֻכָּה שֶׁלָּבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל קְצָרָה, אִם הִגִּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית תּוֹרְפָהּ שֶׁל אֲרֻכָּה - שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. כְּנֶגֶד בֵּית תּוֹרְפָהּ שֶׁל קְצָרָה, קְצָרָה - טְמֵאָה. וַאֲרֻכָּה - טְהוֹרָה:

ג. שְׁתַּיִם שֶׁהָיוּ טוֹחֲנוֹת בָּרֵיחַיִם שֶׁל יָד, נִמְצָא עַל הָרֶגֶל הַפְּנִימִי - שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. עַל הָרֶגֶל הַחִיצוֹנָה - הִיא טְמֵאָה וַחֲבֵרְתָּהּ טְהוֹרָה. נִמְצָא בֵּינְתַיִם - שְׁתֵּיהֶן טְמֵאוֹת. מַעֲשֶׂה וְנִמְצָא עַל שְׂפָתוֹ שֶׁל אַמְבָּטִי, וְעַל עֲלֵי שֶׁל זַיִת בְּשָׁעָה שֶׁהֵן מַסִּיקוֹת אֶת הַתַּנּוּר, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים וְטִמְּאוּם. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה - טָהוֹר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָרְגָה מַאֲכֶלֶת - תּוֹלָה. וְאִם לָאו - אֵינָהּ תּוֹלָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - תּוֹלָה. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֲנִי אוֹמֵר דָּבָר אֶחָד וְהֵם אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, לְדִבְרֵי אֵין סוֹף, וּלְדִבְרֵיהֶם אֵין סוֹף. לְדִבְרֵי אֵין סוֹף, אֵין לְךָ אִשָּׁה שֶׁהִיא טְהוֹרָה, שֶׁאֵין לָךְ כָּל מִטָּה שֶׁאֵין עָלֶיהָ כַּמָּה טִפֵּי דָם מַאֲכֶלֶת. לְדִבְרֵיהֶם אֵין סוֹף, שֶׁאֵין לָךְ אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ טְהוֹרָה לְבַעֲלָהּ, שֶׁאֵין לָךְ כָּל סָדִין וְסָדִין שֶׁאֵין עָלֶיהָ כַּמָּה טִפֵּי דָמִים. אֲבָל רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל מִדִּבְרֵי וּמִדִּבְרֵיהֶם, שֶׁהָיָה אוֹמֵר: תּוֹלָה בְּמַאֲכֶלֶת עַד כְּגְרִיס שֶׁל פּוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָרְגָה (תּוֹלָה בִּבְנָהּ וּבְבַעֲלָהּ), וְכִדְבָרָיו אָנוּ מוֹרִים:

ד. כֻּתֶּם הָאָרֹךְ - מִצְטָרֵף. טִפֵּי טִפִּין - אֵין מִצְטָרְפִין. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: הָעֵד שֶׁהוּא נָתוּן תַּחַת הַכַּר וְנִמְצָא עָלָיו דָּם, אִם עָגֹל - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם מַאֲכֶלֶת, וְאִם מְשׁוּךְ - טָמֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם הַקְּנוּחַ:

הַשָּׁלֵם

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִיא עוֹשָׂה צְרָכֶיהָ וְרָאֲתָה דָּם, אִם עוֹמֶדֶת - טְמֵאָה, וְאִם יוֹשֶׁבֶת - טְהוֹרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - טְהוֹרָה. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁעָשׂוּ צְרָכֵיהֶם בְּתוֹךְ הַסַּפֶּל, וְנִמְצָא דָּם עַל הַמַּיִם, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמְרִים: תּוֹלָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ תּוֹלָה:

ו. דַּם הַיּוֹצֵא עִם הָרְעִי - טָהוֹר. דַּם הַמְנַטֵּף, בֵּין לִפְנֵי הַמַּיִם בֵּין לְאַחַר הַמַּיִם - טָמֵא. הַנִּמְצָא בְּתוֹכוֹ - טָהוֹר. לְמַגָּעוֹת וּלְהֶיסֵּטוֹת - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הֲרֵי שֶׁהָיְתָה נִשֵּׂאת וְהָיְתָה רוֹאָה דַּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ - מְשַׁמֶּשֶׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה, שֵׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, מִכָּאן וְאֵילָךְ - אֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת, אֶלָּא תִּתְגָּרֵשׁ וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר. נִשֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיְתָה רוֹאָה דַּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ - מְשַׁמֶּשֶׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה שֵׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, מִכָּאן וְאֵילָךְ - לֹא תְשַׁמֵּשׁ, אֶלָּא תִּתְגָּרֵשׁ וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר. נִשֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיְתָה רוֹאָה דַּם בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ - מְשַׁמֶּשֶׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. עַד כַּמָּה מַתֶּרֶת לְנָשֹׂא? עַד שָׁלֹשׁ. יֶתֶר מִכָּאן - אֲסוּרָה עַד שֶׁתִּבְדּוֹק אֶת עַצְמָהּ. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ? מְבִיאִין שְׁפוֹפֶרֶת וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ מִכְחוֹל, וּמֵבִיא מוֹךְ וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁ הַמִּכְחוֹל, נִמְצָא עַל רֹאשׁוֹ - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם הַמָּקוֹר, וְעַל הַצְּדָדִין - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דַּם צְדָדִין. אִם יֵשׁ לָהּ וֶסֶת - הֲרֵי זוֹ תּוֹלָה לְוֶסְתָּהּ. אִם יֵשׁ לָהּ מַכָּה - הֲרֵי זוֹ תּוֹלָה בָּהּ. וְאִם הָיְתָה דַּם נִדָּתָהּ מְשַׁנֶּה מִדַּם מַכָּתָהּ - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ תּוֹלָה:

ב. נֶאֱמֶנֶת אִשָּׁה לוֹמַר: יֵשׁ בִּי מַכָּה בַּמָּקוֹר, רְאֵין בִּי מַכָּה בַּמָּקוֹר; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: דַּם הַיּוֹצֵא מִן הַמָּקוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁבָּדְוּעַ שֶׁהוּא דַּם הַמַּכָּה - טָמֵא. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: דַּם הַמַּכָּה - טָהוֹר. הָיְתָה בּוֹדֶקֶת בִּימִין וְהִיא טְמֵאָה, בִּשְׂמֹאל וְהִיא טְהוֹרָה - לֹא תִבְדּוֹק אֶלָּא בִּשְׂמֹאל. בֶּחָצֵר וְהִיא טְהוֹרָה, בַּטַּרְקְלִין

תּוֹסֶפְתָּא

וְהִיא טְמֵאָה - לֹא תִבְדּוֹק אֶלָּא בֶּחָצֵר. בְּעַצְמָהּ וְהִיא טְמֵאָה, בַּחֲבֵרְתָּהּ וְהִיא טְהוֹרָה - לֹא תִבְדּוֹק אֶלָּא בַּחֲבֵרְתָּהּ; כֵּיצַד תּוֹלוֹת זוֹ בְּזוֹ? עִבְּרָה וְשֶׁאֵינָהּ עִבְּרָה - תּוֹלָה עִבְּרָה בְּשֶׁאֵינָהּ עִבְּרָה. מֵנִיקָה וְשֶׁאֵינָהּ מֵנִיקָה - תּוֹלָה מֵנִיקָה בְּשֶׁאֵינָהּ מֵנִיקָה. זְקֵנָה וְשֶׁאֵינָהּ זְקֵנָה - תּוֹלָה זְקֵנָה בְּשֶׁאֵינָהּ זְקֵנָה. בְּתוּלָה וְשֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה - תּוֹלָה בְּתוּלָה בְּשֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן מְעֻבָּרוֹת, שְׁתֵּיהֶן מֵנִיקוֹת, שְׁתֵּיהֶן זְקֵנוֹת, שְׁתֵּיהֶן בְּתוּלוֹת - זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ: ״לֹא הָיוּ רְאוּיוֹת לְרְאוֹת׳ - רוֹאִין אוֹתָן כְּאִילּוּ הֵן רְאוּיוֹת לְרְאוֹת:

ג. בְּתוּלָה עִבְּרָה וּמֵנִיקָה וּזְקֵנָה - אֵין תּוֹלוֹת זוֹ בְּזוֹ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּשִׁקְמָה שֶׁבִּכְפַר סַבָּא שֶׁהֵם מַחֲזִיקִין בּוֹ טָמְאָה, בְּדָקוּהוּ וְלֹא מָצְאוּ תַּחְתָּיו כְּלוּם. פַּעַם אַחַת בָּא הָרוּחַ וּפָרְכְתּוֹ מִשָּׁרָשָׁיו, וְנִמְצֵאת גֻּלְגֶּלֶת שֶׁל מֵת שְׁלֵמָה דְּבוּקָה בְּשָׁרָשָׁיו. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? שֶׁמָּא לֹא בְּדָקוּהוּ כָּל צָרְכּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּמֵעֶרֶת שֶׁל שִׁיחִין שֶׁהָיוּ מַחֲזִיקִין בּוֹ טָמְאָה, בְּדָקוּהוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ לְקַרְקַע שֶׁהָיְתָה חֲלָקָה כַּצִּפּוֹרֶן, פַּעַם אַחַת נִכְנְסוּ פּוֹעֲלִין לְתוֹכָהּ מִפְּנֵי גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁהָיוּ מְהַרְסִים בְּקַרְדֻּמּוֹת, בְּדָקוּ וּמָצְאוּ שָׁם מַכְתֶּשֶׁת מְלֵאָה עֲצָמוֹת. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה? שֶׁמָּא לֹא בְּדָקוּהוּ כָּל צָרְכּוֹ. אָמַר רַבִּי שָׁאוּל: מַעֲשֶׂה בְּסֶלַע בֵּית חוֹרִין שֶׁהָיוּ מַחֲזִיקִין בּוֹ טָמְאָה, וְאֵינָן יְכוֹלִין לְבָדְקָן מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְרֻבֶּה. אָמַר לָהֶם זְקֵן אֶחָד: הָבִיאוּ לִי סָדִין, הֵבִיאוּ לוֹ סָדִין וְשָׁרְאוּ בַּמַּיִם וּפֵרְשׂוֹ עַל גַּבּוֹ, וְנִמְצָא מִן הַצָּדָדִין נָגוּב וּבְאֶמְצַע לַח, בָּדְקוּ וּמָצְאוּ שָׁם בּוֹר גָּדוֹל שֶׁל מֵתִים:

ד. וְאֵיזֶהוּ רֹק תָּפֵל? כָּל שֶׁלֹּא טָעַם כְּלוּם מִבָּעֶרֶב. יָשֵׁן כָּל הַיּוֹם - אֵינוֹ עוֹשֶׂה רֹק תָּפֵל. נֵעוֹר כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר - עוֹשֶׂה רֹק תָּפֵל. מֵי לְעִיסַת גְּרִיסִין שֶׁל חֲלָקַת נָפָשׁ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵי גְּרִיסִין רוֹתֵחַ וְעוֹבֵר שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מֶלַח:

הַשָּׁלֵם

ה. מֵי רַגְלַיִם שֶׁהֶחְמִיצוּ. וְכַמָּה הִיא חֲמוּצָן? שְׁלֹשָׁה יָמִים. נֶתֶר - זוֹ נֶתֶר אֲלֶכְסַנְדְּרִית. בּוֹרִית וּקְמוֹלְיָא וְאֶשְׁלָג, מִכָּל מָקוֹם מְקַשְׁקֵשׁ וְאֵין צָרִיךְ לְנַגְּבוֹ. הֶעֱבִירָן שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, רִאשׁוֹנִים - עָלוּ לוֹ, וּשְׁנִיִּים - לֹא עָלוּ לוֹ:

ו. הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעָה סְמָנִין וְלֹא עָבַר. וְשָׁנָה וְעָבַר - הַטָּהֳרוֹת טְהוֹרוֹת. שִׁשָּׁה סְמָנִין וְלֹא עָבַר, סַאפּוֹן וְעָבַר - הַטָּהֳרוֹת תְּלוּיוֹת, שֶׁאִלּוּ הֶעֱבִיר עָלָיו הַשִּׁבְיעִי, שֶׁמָּא הָיָה עוֹבֵר:

ז. דַּם הַנִּדָּה וַדַּאי - מַעֲבִיר עָלָיו שִׁבְעָה סְמָנִין וְנוֹטֵל. הַשַּׁק וְהָעוֹר - אֵין מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סְמָנִין וּמִבַּטְלִין. הַבֶּגֶד הַצָּבוּעַ - מִטַּמֵּא בַּכְּתָמִים. וְרַבִּי נָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: אֵינוֹ מִטַּמֵּא בַּכְּתָמִים, שֶׁלֹּא תִקְּנוּ בִּגְדֵי צְבָעוֹנִין לְאִשָּׁה אֶלָּא לְהָקֵל עַל כְּתָמֶיהָן. בֶּגֶד שֶׁאָבַד כֶּתֶם - מַעֲבִיר עָלָיו שִׁבְעָה סְמָנִין וּמִבַּטְלוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹדְקוֹ שְׁכוּנוֹת שְׁכוּנוֹת. אָבְדָה בּוֹ שִׁכְבַת זֶרַע, אִם הָיָה חָדָשׁ - בּוֹדְקוֹ בְּמַחַט. שַׁחַק - בּוֹדְקוֹ בַּחַמָּה:

מַסֶּכֶת נִדָּה פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת, כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת וּבְאֶמְצַע הַוֶּסֶת וּבְסוֹף הַוֶּסֶת - טְמֵאוֹת. בְּאֶמְצַע הַוֶּסֶת. כָּל הַטָּהֳרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בִּתְחִלַּת הַוֶּסֶת - טְהוֹרוֹת. בְּאֶמְצַע הַוֶּסֶת וּבְסוֹף הַוֶּסֶת - טְמֵאוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף יָמִים וְשָׁעוֹת וְסָתוֹת הֵן:

ב. כֵּיצַד? הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה מִיּוֹם עֶשְׂרִים לְיוֹם עֶשְׂרִים מֹשֶׁשׁ שָׁעוֹת לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת? הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאֲתָה - אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ כָּל הַיּוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת. עָבְרָה שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא רָאֲתָה - אֲסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ כָּל הַיּוֹם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר מֹשֶׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה, וְאֵין מְחַיְּבִין אוֹתָהּ שֶׁתְּהֵא

תּוֹסֶפְתָּא

יָדֵהּ בְּעֵינָהּ כָּל הַיּוֹם, אֶלָּא בּוֹדְקָהּ סָמוּךְ לְוִסְתָּהּ׃

ג. הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה יוֹם עֶשְׂרִים וְאֶחָד, יוֹם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם, יוֹם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה - הֲרֵי זוֹ וֶסֶת לְסֵרוּגִין. סֵרְגָה לְיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה - אֵינוֹ וֶסֶת. הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְשִׁנְּתָה לְיוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר - זֶה וָזֶה אֲסוּרִין. שִׁנְּתָה לְיוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר - הַתַּר שִׁשָּׁה עָשָׂר, וְנֶאֱסַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר וְשִׁבְעָה עָשָׂר. שִׁנְּתָה לְיוֹם שְׁמוֹנָה עָשָׂר - הַתְּרוּ כֻלָּן, וְאֵין אֲסוּרוֹת אֶלָּא מִשְּׁמוֹנָה עָשָׂר וְאֵילָךְ. הָיְתָה לְמוּדָה לִהְיוֹת רוֹאָה יוֹם עֶשְׂרִים וְשִׁנְּתָה לְיוֹם שְׁלֹשִׁים - זֶה וָזֶה אֲסוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאֲתָה - מֻתֶּרֶת לְשַׁמֵּשׁ עַד יוֹם שְׁלֹשִׁים, וְחוֹשֶׁשֶׁת לְיוֹם שְׁלֹשִׁים. הִגִּיעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים וְרָאֲתָה, הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא רָאֲתָה, הִגִּיעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים וְלֹא רָאֲתָה, וְהִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְרָאֲתָה - הַתַּר יוֹם שְׁלֹשִׁים וְנֶאֱסַר יוֹם עֶשְׂרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֹרַח בִּזְמַנּוֹ בָּא׃

ד. הָרוֹאָה דָּם - מְטַמְּאָה מֵעֵת לְעֵת. מַה הִיא מְטַמְּאָה? אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, מִשְׁכָּבוֹת וּמוֹשָׁבוֹת, וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּפִין צָמִיד פָּתִיל, וְאֵינָהּ מְקַלְקֶלֶת, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ, וְאֵינָהּ מוֹנָה שִׁבְעָה אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁרָּאֲתָה׃

ה. הָרוֹאָה כֶּתֶם - מְטַמְּאָה לְמַפְרֵעַ. וּמַה הִיא מְטַמְּאָה? אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, מִשְׁכָּבוֹת וּמוֹשָׁבוֹת, וּכְלֵי חֶרֶס הַמֻּקָּפִין צָמִיד פָּתִיל, וּמְקַלְקֶלֶת לְמַנְיָנָהּ, וּמְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ, וְאֵינָהּ מוֹנָה שִׁבְעָה אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁרָּאֲתָה. זוֹ וְזוֹ תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין׃

ו. תִּינוֹקֶת שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת וְנִשֵּׂאת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹתְנִין לָהּ אַרְבָּעָה לֵילוֹת מִסָּרְגִין, וַאֲפִלּוּ בְּאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שֶׁהִיא נוֹגֶפֶת וּבִזְמַן שֶׁלֹּא הִפְסִיקָה מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ, אֲבָל הִפְסִיקָה מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ וְרָאֲתָה - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה נִדָּה. נִשְׁתַּנָּה מַרְאֶה דָּמֶיהָ - טְמֵאָה נִדָּה. וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לִרְאוֹת - נוֹתְנִין לָהּ אַרְבָּעָה לֵילוֹת. הִפְסִיקָה מֵחֲמַת תַּשְׁמִישׁ

הַשָּׁלֵם

וְרָאֲתָה - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה נִדָּה. נִשְׁתַּנָּה מַרְאֶה דָּמֶיהָ - טְמֵאָה נִדָּה. רָאֲתָה וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ - נוֹתְנִין לָהּ כָּל הַלַּיְלָה וְנוֹתְנִין לָהּ עוֹנָה שְׁלֵמָה. וְכַמָּה עוֹנָה שְׁלֵמָה? פֵּרֵשׁ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לַיְלָה וַחֲצִי יוֹם.

ז. וְכֻלָּן שֶׁהָיוּ שׁוֹפְעוֹת וּבָאוֹת, מִתּוֹךְ אַרְבָּעָה לֵילוֹת, לְאַחַר אַרְבָּעָה לֵילוֹת, מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה, לְאַחַר הַלַּיְלָה - כֻּלָּן צְרִיכוֹת לִבְדּוֹק אֶת עַצְמָן. וּבְכֻלָּן רַבִּי מֵאִיר מַחְמִיר כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וְכֵן שְׁאָר רְאָיוֹת שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל - הֲלֵךְ אַחַר מַרְאֶה דָּמִים. שֶׁהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַרְאֶה דָּמִים מְשַׁנִּים הֵן זֶה מִזֶּה. כֵּיצַד? דַּם נִדָּה - אָדוֹם. דַּם בְּתוּלִים - אֵינוֹ אָדֹם. דַּם נִדָּה - זֹהֹם. דַּם בְּתוּלִים - אֵינוֹ זוֹהֵם. דַּם הַנִּדָּה - בָּא מִן הַמָּקוֹר. דַּם הַבְּתוּלִים - בָּא מִן הַצְּדָדִין׃

ח. רָאֲתָה כֶּתֶם וְאַחַר כָּךְ רָאֲתָה דָּם - הֲרֵי זוֹ תּוֹלָה כִּתְמָהּ בִּרְאִיָּתָהּ בְּתוֹךְ מַעַת לְעַת; דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יוֹמוֹ. אָמַר רַבִּי: רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מִדְּבָרַי, שֶׁהוּא מְתֻקָּן וַאֲנִי מְעֻוָּת. בְּדָקָהּ חֲלוּקָּהּ וְהִשְׁאִילַתּוּ לַחֲבֶרְתָּהּ וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא עָלֶיהָ דָּם - הִיא טְהוֹרָה, וַחֲבֶרְתָּהּ תּוֹלָה בָּהּ. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אִלְמָלֵי יָדֶיהָ מְנֻחוֹת בְּעֵינֶיהָ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, יָפֶה אַתָּה אוֹמֵר! עַכְשָׁו אוֹמֵר: עִם סִלּוּק יָדֶיהָ רָאֲתָה, מַה לִּי הִפְרִישָׁה בְּטָהֳרָה בְּשִׁבְעִי מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, מַה לִּי הִפְרִישָׁה בְּטָהֳרָה בָּרִאשׁוֹן? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֶפְשָׁר יוֹם רִאשׁוֹן וְיוֹם שְׁבִיעִי טְהוֹרִין וְהָאֶמְצָעִיים טְמֵאִין, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (וַיִּקְרָא, טו, כח): "וְאַחַר תִּטְהָר" - וְאַחַר אַחַר לְכֻלָּן. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְאִי אַתָּה מוֹדֶה בְּזָב שֶׁרָּאָה קֳרִי, וְנִזְיר שֶׁהָלַךְ תַּחַת סְכָכוֹת וּפְרָעוֹת שֶׁמּוֹנָה בְּסֵרוּגִין? וְהַתּוֹרָה אָמְרָה (בַּמִּדְבָּר ו, יב): "וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ". רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִדִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא מִשְּׁנֵיהֶן, אֲבָל הֲלָכָה כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר׃

תּוֹסֶפְתָּא

ט. הַזָּב וְהַזָּבָה הַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת וּמְצֹרָע שֶׁמֵּתוּ - מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא. וְאֵין מְטַמְּאִין אֶלָּא בָּרֶבֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שֶׁאֵין טֻמְאָה אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמֵּת שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא? לְפִי שֶׁאֵין טֻמְאָתוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

י. וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּיוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר וָמֵתָה, וְיָצָאָה הֵימֶנָּה רְבִיעִית דָּם - שֶׁהִיא מְטַמְּאָה מִשּׁוּם כֻּתֶם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לְפִיכָךְ אֵין מְטַמְּאָה בְּאֹהֶל. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְטַמֵּא בְּאֹהֶל:

יא. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַטְבִּילִין כֵּלִים עַל גַּב נִדּוֹת מֻתּוֹת, וְהָיוּ נִדּוֹת חָיוֹת מִתְבַּיְּשׁוֹת. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַטְבִּילִין עַל גַּבֵּי כָּל הַנָּשִׁים מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל נִדּוֹת חָיוֹת. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַטְבִּילִין עַל גַּבֵּי זָבִין מֻתִּין, וְהָיוּ זָבִין חַיִּין מִתְבַּיְּשִׁין - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַטְבִּילִין עַל גַּבֵּי כָּל הָאֲנָשִׁים מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל זָבִין חַיִּים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַמַּגְמָר תַּחַת חוֹלֵי מֵעַיִם מֻתִּים, וְהָיוּ חוֹלֵי מֵעַיִם חַיִּים מִתְבַּיְּשִׁין - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין תַּחַת הַכֹּל, מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל חוֹלֵי מֵעַיִם חַיִּים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מוֹצִיאִין עֲשִׁירִים בַּדַּרְגָּשׁ, וַעֲנִיִּים בַּכְּלִיבָה, וְהָיוּ עֲנִיִּים מִתְבַּיְּשִׁין - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ הַכֹּל מוֹצִיאִין בַּכְּלִיבָה מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַשְׁקִין בְּבֵית אֵבֶל - עֲשִׁירִים בְּזִכּוּכִית לְבָנָה, וַעֲנִיִּים בְּזִכּוּכִית צְבוּעָה, וְהָיוּ עֲנִיִּים מִתְבַּיְּשִׁין - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ הַכֹּל מַשְׁקִין בְּזִכּוּכִית צְבוּעָה, מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְגַלִּין פְּנֵי עֲשִׁירִים וּמְכַסִּין פְּנֵי עֲנִיִּים, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מִשְׁתָּרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַבַּצָּרֶת, וְהָיוּ עֲנִיִּים מִתְבַּיְּשִׁין - הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מְכַסִּין הַכֹּל מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים. בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה הוֹצָאַת הַמֵּת קָשָׁה לַקְּרוֹבִים יוֹתֵר מִמִּיתָתוֹ, עַד שֶׁהָיוּ קְרוֹבָיו מַנִּיחִין אוֹתוֹ וּבוֹרְחִין, עַד שֶׁבָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְנָהַג קַלּוּת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ וְיָצָא בְּכְלֵי פִּשְׁתָּן, וְנָהֲגוּ הָעָם אַחֲרָיו לָצֵאת בִּכְלֵי פִּשְׁתָּן.

הַשָּׁלֵם

בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: בְּשַׂר הַתַּאֲוָה - טָהוֹר. חָזְרוּ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם. חָזְרוּ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא מְטַמֵּא בְּמַגָּע. חָזְרוּ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא כְּנִבְלָה. חָזְרוּ וְאָמְרוּ: כָּל הַגֹּת שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל גַּבֵּי בְשַׂר הַתַּאֲוָה - טְהוֹרָה. חָזְרוּ וְאָמְרוּ: אַף חַיָּה וָעוֹף - טְמֵאִין לַקֹּדֶשׁ וּטְהוֹרִין לַתְּרוּמָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ אוֹבְלִין אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נַעֲשֵׂית עַל גַּבֵּי עוֹף אֶחָד וְעַל גַּב תַּרְנְגוֹל אֶחָד - טְמֵאָה לַקֹּדֶשׁ וּטְהוֹרָה לַתְּרוּמָה:

יב. בְּזוֹ שֶׁהָיָה בֵּית הִלֵּל קוֹרִין אוֹתוֹ - גַּרְגֶּרֶן, הָיוּ בֵּית שַׁמַּאי קוֹרִין אוֹתָם - בּוֹעֵל נִדָּה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּרוֹאָה בְּתוֹךְ אַחַד עָשָׂר יוֹם שֶׁטְּבָלָה לָעֶרֶב וְשִׁמְשָׁה - שֶׁהֵן מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְחַיָּבִין בְּקָרְבָּן, אַף הָרוֹאָה יוֹם אַחַד עָשָׂר - תְּהֵא חַיֶּבֶת בְּקָרְבָּן. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: לֹא, אִם אָמַרְתֶּם בְּתוֹךְ אַחַד עָשָׂר יוֹם, שֶׁכֵּן יוֹם שֶׁלְאַחֲרָיו מִצְטָרֵף עִמּוֹ בְּזִיבָה, תֹּאמְרוּ בְּיוֹם אַחַד עָשָׂר שֶׁאֵין יוֹם שֶׁלְאַחֲרָיו מִצְטָרֵף עִמּוֹ בְּזִיבָה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל: אִם הֵבֵאנוּ לִידֵי טֻמְאַת מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְהַחְמִיר, נָבִיאָהוּ לִידֵי קָרְבָּן לְהָקֵל? וְעוֹד מִדִּבְרֵיכֶם אַתֶּם נוֹשָׁבִים, שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים טְבָלָה יוֹם שֶׁלְאַחֲרָיו וְשִׁמְשָׁה וְאַחַר כָּךְ רָאָתָה - מְטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּפְטוּרָה מִן הַקָּרְבָּן, אַף אַתֶּם הַשָּׁווּ מִדּוֹתֵיכֶם, אִם שָׁוָה לוֹ לַטֻּמְאָה - יִשָּׁוֶה לוֹ לַקָּרְבָּן, וְאִם לֹא שָׁוָה לוֹ לַקָּרְבָּן - לֹא יִשָּׁוֶה לוֹ לַטֻּמְאָה אֶלָּא לְהַחְמִיר וְלֹא לְהָקֵל.

ישעיהו פרק כה

א יְהוָה אֱלֹהַי אַתָּה אֲרוֹמִמְךָ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי
עָשִׂיתָ פֶּלֶא עֵצוֹת מֵרָחֹק אֱמוּנָה אֹמֶן: **ב** כִּי שַׂמְתָּ
מֵעִיר לַגָּל קִרְיָה בְצוּרָה לְמַפֵּלָה אַרְמוֹן זָרִים
מֵעִיר לְעוֹלָם לֹא יִבָּנֶה: **ג** עַל־כֵּן יְכַבְּדוּךָ עַם־עָז
קִרְיַת גּוֹיִם עָרִיצִים יִירָאוּךָ: **ד** כִּי־הָיִיתָ מָעוֹז לַדָּל
מָעוֹז לָאֶבְיוֹן בַּצַר־לוֹ מַחְסֶה מִזֶּרֶם צֵל מֵחֹרֶב כִּי
רוּחַ עָרִיצִים כְּזֶרֶם קִיר: **ה** כְּחֹרֶב בְּצִיּוֹן שְׁאוֹן
זָרִים תַּכְנִיעַ חֹרֶב בְּצֵל עָב זְמִיר עָרִיצִים יַעֲנֶה:
{פ}

ו וְעָשָׂה יְהוָה צְבָאוֹת לְכָל־הָעַמִּים בָּהָר הַזֶּה
מִשְׁתֵּה שְׁמָנִים מִשְׁתֵּה שְׁמָרִים שְׁמָנִים מְמֻחֲיִם
שְׁמָרִים מְזֻקָּקִים: **ז** וּבִלַּע בָּהָר הַזֶּה פְּנֵי־הַלּוֹט |
הַלּוֹט עַל־כָּל־הָעַמִּים וְהַמַּסֵּכָה הַנְּסוּכָה עַל־כָּל־
הַגּוֹיִם: **ח** בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנָי יְהוִה
דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל־
הָאָרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: {פ}

ט וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ
וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְהוָה קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה
בִּישׁוּעָתוֹ: **י** כִּי־תָנוּחַ יַד־יְהוָה בָּהָר הַזֶּה וְנָדוֹשׁ
מוֹאָב תַּחְתָּיו כְּהִדּוּשׁ מַתְבֵּן
בְּמֵי בְּמוֹ מַדְמֵנָה: **יא** וּפֵרַשׂ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כַּאֲשֶׁר
יְפָרֵשׂ הַשֹּׂחֶה לִשְׂחוֹת וְהִשְׁפִּיל גַּאֲוָתוֹ עִם עָרְבוֹת
יָדָיו: **יב** וּמִבְצַר מִשְׂגַּב חוֹמֹתֶיךָ הֵשַׁח הִשְׁפִּיל
הִגִּיעַ לָאָרֶץ עַד־עָפָר: {ס}

ישעיהו פרק כו

א בַּיּוֹם הַהוּא יוּשַׁר הַשִּׁיר־הַזֶּה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה עִיר
עָז־לָנוּ יְשׁוּעָה יָשִׁית חוֹמוֹת וָחֵל: **ב** פִּתְחוּ שְׁעָרִים
וְיָבֹא גוֹי־צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים: **ג** יֵצֶר סָמוּךְ תִּצֹּר
שָׁלוֹם | שָׁלוֹם כִּי בְךָ בָּטוּחַ: **ד** בִּטְחוּ בַיהוָה עֲדֵי־
עַד כִּי בְיָהּ יְהוָה צוּר עוֹלָמִים: **ה** כִּי הֵשַׁח יֹשְׁבֵי
מָרוֹם קִרְיָה נִשְׂגָּבָה יַשְׁפִּילֶנָּה יַשְׁפִּילָהּ עַד־אֶרֶץ
יַגִּיעֶנָּה עַד־עָפָר: **ו** תִּרְמְסֶנָּה רֶגֶל רַגְלֵי עָנִי פַּעֲמֵי
דַלִּים: **ז** אֹרַח לַצַּדִּיק מֵישָׁרִים יָשָׁר מַעְגַּל צַדִּיק
תְּפַלֵּס: **ח** אַף אֹרַח מִשְׁפָּטֶיךָ יְהוָה קִוִּינוּךָ לְשִׁמְךָ
וּלְזִכְרְךָ תַּאֲוַת־נָפֶשׁ: **ט** נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה אַף־
רוּחִי בְקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ כִּי כַאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לָאָרֶץ
צֶדֶק לָמְדוּ יֹשְׁבֵי תֵבֵל: **י** יֻחַן רָשָׁע בַּל־לָמַד צֶדֶק
בְּאֶרֶץ נְכֹחוֹת יְעַוֵּל וּבַל־יִרְאֶה גֵּאוּת יְהוָה: {פ}
יא יְהוָה רָמָה יָדְךָ בַּל־יֶחֱזָיוּן יֶחֱזוּ וְיֵבֹשׁוּ קִנְאַת־
עָם אַף־אֵשׁ צָרֶיךָ תֹּאכְלֵם: {ס} **יב** יְהוָה תִּשְׁפְּתָ
שָׁלוֹם לָנוּ כִּי גַם כָּל־מַעֲשֵׂינוּ פָּעַלְתָּ לָנוּ:
{ס} **יג** יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעָלוּנוּ אֲדֹנִים זוּלָתֶךָ לְבַד־
בְּךָ נַזְכִּיר שְׁמֶךָ: **יד** מֵתִים בַּל־יִחְיוּ רְפָאִים בַּל־
יָקֻמוּ לָכֵן פָּקַדְתָּ וַתַּשְׁמִידֵם וַתְּאַבֵּד כָּל־זֵכֶר
לָמוֹ: **טו** יָסַפְתָּ לַגּוֹי יְהוָה יָסַפְתָּ לַגּוֹי נִכְבָּדְתָּ
רִחַקְתָּ כָּל־קַצְוֵי־אָרֶץ: {פ}
טז יְהוָה בַּצַּר פְּקָדוּךָ צָקוֹן לַחַשׁ מוּסָרֶךָ
לָמוֹ: **יז** כְּמוֹ הָרָה תַּקְרִיב לָלֶדֶת תָּחִיל תִּזְעַק
בַּחֲבָלֶיהָ כֵּן הָיִינוּ מִפָּנֶיךָ יְהוָה: **יח** הָרִינוּ חַלְנוּ
כְּמוֹ יָלַדְנוּ רוּחַ יְשׁוּעֹת בַּל־נַעֲשֶׂה אֶרֶץ וּבַל־יִפְלוּ
יֹשְׁבֵי תֵבֵל: **יט** יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן הָקִיצוּ
וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וָאֶרֶץ רְפָאִים
תַּפִּיל: {פ}
כ לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דלתיך דְּלָתְךָ בַּעֲדֶךָ
חֲבִי כִמְעַט־רֶגַע עַד־יעבור־ יַעֲבָר־ זָעַם: **כא** כִּי־
הִנֵּה יְהוָה יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ לִפְקֹד עֲוֹן יֹשֵׁב־הָאָרֶץ
עָלָיו וְגִלְתָה הָאָרֶץ אֶת־דָּמֶיהָ וְלֹא־תְכַסֶּה עוֹד
עַל־הֲרוּגֶיהָ: {פ}

ישעיהו פרק כז

א בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה
וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִחַ וְעַל לִוְיָתָן

נָחֵשׁ עֲקַלָּתוֹן וְהָרַג אֶת־הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם:
{ס} **ב** בַּיּוֹם הַהוּא כֶּרֶם חֶמֶר עַנּוּ־לָהּ: **ג** אֲנִי יְהוָה
נֹצְרָהּ לְרָגָעִים אַשְׁקֶנָּה פֶּן יִפְקֹד עָלֶיהָ לַיְלָה וָיוֹם
אֶצֳּרֶנָּה: **ד** חֵמָה אֵין לִי מִי־יִתְּנֵנִי שָׁמִיר שַׁיִת
בַּמִּלְחָמָה אֶפְשְׁעָה בָּהּ אַצִּיתֶנָּה יָחַד: **ה** אוֹ יַחֲזֵק
בְּמָעוּזִּי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם לִי שָׁלוֹם יַעֲשֶׂה־לִּי: **ו** הַבָּאִים
יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי־תֵבֵל
תְּנוּבָה: {פ}
ז הַכְמַכַּת מַכֵּהוּ הֻכָּהוּ אִם־כְּהֶרֶג הֲרֻגָיו
הֹרָג: **ח** בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגָה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: **ט** לָכֵן בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן־יַעֲקֹב
וְזֶה כָּל־פְּרִי הָסֵר חַטָּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ | כָּל־אַבְנֵי
מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי־גִר מְנֻפָּצוֹת לֹא־יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמָּנִים: **י** כִּי עִיר בְּצוּרָה בָּדָד נָוֶה מְשֻׁלָּח וְנֶעֱזָב
כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבָּץ וְכִלָּה
סְעִפֶּיהָ: **יא** בִּיבָשׁ קְצִירָהּ תִּשָּׁבַרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם־בִּינוֹת הוּא עַל־כֵּן לֹא־
יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחֻנֶּנּוּ: {פ}
יב וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט יְהוָה מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר
עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: {פ}
יג וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ
הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלִָם: {פ}

ישעיהו פרק כח

א הוֹי עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכֹּרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי
תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ גֵּיא־שְׁמָנִים הֲלוּמֵי
יָיִן: **ב** הִנֵּה חָזָק וְאַמִּיץ לֶאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שַׂעַר
קָטֶב כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ
בְּיָד: **ג** בְּרַגְלַיִם תֻּרְמַסְנָה עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכּוֹרֵי
אֶפְרָיִם: **ד** וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כִּבְכוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר
יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלָעֶנָּה:
{ס} **ה** בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת
צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאֵר עַמּוֹ: **ו** וּלְרוּחַ
מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי
מִלְחָמָה שָׁעְרָה: {ס} **ז** וְגַם־אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגּוּ וּבַשֵּׁכָר
תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא שָׁגּוּ בַשֵּׁכָר נִבְלְעוּ מִן־הַיַּיִן תָּעוּ
מִן־הַשֵּׁכָר שָׁגּוּ בָּרְאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה: **ח** כִּי כָל־
שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם: {פ}
ט אֶת־מִי יוֹרֶה דֵּעָה וְאֶת־מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי
מֵחָלָב עַתִּיקֵי מִשָּׁדָיִם: **י** כִּי צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו
קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם: **יא** כִּי בְּלַעֲגֵי שָׂפָה
וּבְלָשׁוֹן אַחֶרֶת יְדַבֵּר אֶל־הָעָם הַזֶּה: **יב** אֲשֶׁר |
אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הָנִיחוּ לֶעָיֵף וְזֹאת
הַמַּרְגֵּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוֹעַ: **יג** וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־
יְהוָה צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר
שָׁם לְמַעַן יֵלְכוּ וְכָשְׁלוּ אָחוֹר וְנִשְׁבָּרוּ וְנוֹקְשׁוּ
וְנִלְכָּדוּ: {פ}
יד לָכֵן שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה אַנְשֵׁי לָצוֹן מֹשְׁלֵי הָעָם
הַזֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִָם: **טו** כִּי אֲמַרְתֶּם כָּרַתְנוּ בְרִית
אֶת־מָוֶת וְעִם־שְׁאוֹל עָשִׂינוּ חֹזֶה שׁיט שׁוֹט שׁוֹטֵף
כִּי־עבר יַעֲבֹר לֹא יְבוֹאֵנוּ כִּי שַׂמְנוּ כָזָב מַחְסֵנוּ
וּבַשֶּׁקֶר נִסְתָּרְנוּ: {פ}
טז לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן אָבֶן
אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת מוּסָּד מוּסָּד הַמַּאֲמִין לֹא
יָחִישׁ: **יז** וְשַׂמְתִּי מִשְׁפָּט לְקָו וּצְדָקָה לְמִשְׁקֶלֶת
וְיָעָה בָּרָד מַחְסֵה כָזָב וְסֵתֶר מַיִם יִשְׁטֹפוּ:
{ס} **יח** וְכֻפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת־מָוֶת וְחָזוּתְכֶם אֶת־
שְׁאוֹל לֹא תָקוּם שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי יַעֲבֹר וְהֱיִיתֶם לוֹ
לְמִרְמָס: **יט** מִדֵּי עָבְרוֹ יִקַּח אֶתְכֶם כִּי־בַבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר יַעֲבֹר בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְהָיָה רַק־זִוָּעָה הָבִין
שְׁמוּעָה: **כ** כִּי־קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׂתָּרֵעַ וְהַמַּסֵּכָה

צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס׃ **כא** כִּי כֹה־פְּרָצִים יָקוּם יְהוָה כְּעֵמֶק בְּגִבְעוֹן יִרְגָּז לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂהוּ זָר מַעֲשֵׂהוּ וְלַעֲבֹד עֲבֹדָתוֹ נָכְרִיָּה עֲבֹדָתוֹ׃ **כב** וְעַתָּה אַל־תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן־יֶחְזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם כִּי־כָלָה וְנֶחֱרָצָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת עַל־כָּל־הָאָרֶץ׃ {פ}

כג הַאֲזִינוּ וְשִׁמְעוּ קוֹלִי הַקְשִׁיבוּ וְשִׁמְעוּ אִמְרָתִי׃ **כד** הֲכָל הַיּוֹם יַחֲרֹשׁ הַחֹרֵשׁ לִזְרֹעַ יְפַתַּח וְיִשַּׁד אַדְמָתוֹ׃ **כה** הֲלוֹא אִם־שִׁוָּה פָּנָיהּ וְהֵפִיץ קֶצַח וְכַמֹּן יְזָרֵק וְשָׂם חִטָּה שׂוֹרָה וּשְׂעֹרָה נִסְמָן וְכֻסֶּמֶת גְּבֻלָתוֹ׃ **כו** וְיִסְרוֹ לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהָיו יוֹרֶנּוּ׃ **כז** כִּי לֹא בֶחָרוּץ יוּדַשׁ קֶצַח וְאוֹפַן עֲגָלָה עַל־כַּמֹּן יוּסָּב כִּי בַמַּטֶּה יֶחָבֶט קֶצַח וְכַמֹּן בַּשָּׁבֶט׃ **כח** לֶחֶם יוּדָק כִּי לֹא לָנֶצַח אָדוֹשׁ יְדוּשֶׁנּוּ וְהָמַם גִּלְגַּל עֶגְלָתוֹ וּפָרָשָׁיו לֹא יְדֻקֶּנּוּ׃ **כט** גַּם־זֹאת מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת יָצָאָה הִפְלִא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה׃ {פ}

ישעיהו פרק כט

א הוֹי אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל קִרְיַת חָנָה דָּוִד סְפוּ שָׁנָה עַל־שָׁנָה חַגִּים יְנַקֵּפוּ׃ **ב** וַהֲצִיקוֹתִי לַאֲרִיאֵל וְהָיְתָה תַאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה וְהָיְתָה לִי כַּאֲרִיאֵל׃ **ג** וְחָנִיתִי כַדּוּר עָלַיִךְ וְצַרְתִּי עָלַיִךְ מָצֹב וַהֲקִימֹתִי עָלַיִךְ מְצֻרֹת׃ **ד** וְשָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ תְּדַבֵּרִי וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֵךְ וְהָיָה כְּאוֹב מֵאֶרֶץ קוֹלֵךְ וּמֵעָפָר תְּצַפְצֵף אִמְרָתֵךְ׃ **ה** וְהָיָה כְּאָבָק דַּק הֲמוֹן זָרָיִךְ וּכְמֹץ עֹבֵר הֲמוֹן עָרִיצִים וְהָיָה לְפֶתַע פִּתְאֹם׃ **ו** מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּפָּקֵד בְּרַעַם וּבְרַעַשׁ וְקוֹל גָּדוֹל סוּפָה וּסְעָרָה וְלַהַב אֵשׁ אוֹכֵלָה׃ **ז** וְהָיָה כֲּחֲלוֹם חֲזוֹן לַיְלָה הֲמוֹן כָּל־הַגּוֹיִם הַצֹּבְאִים עַל־אֲרִיאֵל וְכָל־צֹבֶיהָ וּמְצֻדָתָהּ וְהַמְּצִיקִים לָהּ׃ **ח** וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יַחֲלֹם הָרָעֵב וְהִנֵּה אוֹכֵל וְהֵקִיץ וְרֵיקָה נַפְשׁוֹ וְכַאֲשֶׁר יַחֲלֹם הַצָּמֵא וְהִנֵּה שׁוֹתֶה וְהֵקִיץ וְהִנֵּה עָיֵף וְנַפְשׁוֹ שׁוֹקֵקָה כֵּן יִהְיֶה הֲמוֹן כָּל־הַגּוֹיִם הַצֹּבְאִים עַל־הַר צִיּוֹן׃ {פ}

ט הִתְמַהְמְהוּ וּתְמָהוּ הִשְׁתַּעֲשְׁעוּ וְשָׁעוּ שָׁכְרוּ וְלֹא־יַיִן נָעוּ וְלֹא שֵׁכָר׃ **י** כִּי־נָסַךְ עֲלֵיכֶם יְהוָה רוּחַ תַּרְדֵּמָה וַיְעַצֵּם אֶת־עֵינֵיכֶם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רָאשֵׁיכֶם הַחֹזִים כִּסָּה׃ **יא** וַתְּהִי לָכֶם חָזוּת הַכֹּל כִּדְבְרֵי הַסֵּפֶר הֶחָתוּם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ אֹתוֹ אֶל־יוֹדֵעַ הספר סֵפֶר לֵאמֹר קְרָא נָא־זֶה וְאָמַר לֹא אוּכַל כִּי חָתוּם הוּא׃ **יב** וְנִתַּן הַסֵּפֶר עַל אֲשֶׁר לֹא־יָדַע סֵפֶר לֵאמֹר קְרָא נָא־זֶה וְאָמַר לֹא יָדַעְתִּי סֵפֶר׃ {ס} **יג** וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה׃ **יד** לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת־הָעָם־הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתַּתָּר׃ {ס} **טו** הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵיְהוָה לַסְתִּר עֵצָה וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאֵנוּ וּמִי יְדָעֵנוּ׃ **טז** הַפְכְּכֶם אִם־כְּחֹמֶר הַיֹּצֵר יֵחָשֵׁב כִּי־יֹאמַר מַעֲשֶׂה לְעֹשֵׂהוּ לֹא עָשָׂנִי וְיֵצֶר אָמַר לְיֹצְרוֹ לֹא הֵבִין׃ **יז** הֲלוֹא־עוֹד מְעַט מִזְעָר וְשָׁב לְבָנוֹן לַכַּרְמֶל וְהַכַּרְמֶל לַיַּעַר יֵחָשֵׁב׃ **יח** וְשָׁמְעוּ בַיּוֹם־הַהוּא הַחֵרְשִׁים דִּבְרֵי־סֵפֶר וּמֵאֹפֶל וּמֵחֹשֶׁךְ עֵינֵי עִוְרִים תִּרְאֶינָה׃ **יט** וְיָסְפוּ עֲנָוִים בַּיהוָה שִׂמְחָה וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יָגִילוּ׃ **כ** כִּי־אָפֵס עָרִיץ וְכָלָה לֵץ וְנִכְרְתוּ כָּל־שֹׁקְדֵי אָוֶן׃ **כא** מַחֲטִיאֵי אָדָם בְּדָבָר וְלַמּוֹכִיחַ בַּשַּׁעַר יְקֹשֵׁשׁוּ וַיַּטּוּ בַתֹּהוּ צַדִּיק׃ {פ}

כב לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֶל־בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ׃ **כג** כִּי בְּרְאֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת־

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ׃ **כד** וְיֵדְעוּ תֹעֵי־רוּחַ בִּינָה
וְרוֹגְנִים יִלְמְדוּ־לֶקַח׃ {ס}

ישעיהו פרק ל

א הַוֹי בָּנִים סוֹרְרִים נְאֻם־יְהוָה לַעֲשׂוֹת עֵצָה וְלֹא
מִנִּי וְלִנְסֹךְ מַסֵּכָה וְלֹא רוּחִי לְמַעַן סְפוֹת חַטָּאת
עַל־חַטָּאת׃ **ב** הַהֹלְכִים לָרֶדֶת מִצְרַיִם וּפִי לֹא
שָׁאָלוּ לָעוֹז בְּמָעוֹז פַּרְעֹה וְלַחְסוֹת בְּצֵל
מִצְרָיִם׃ **ג** וְהָיְתָה לָכֶם מָעוֹז פַּרְעֹה לְבֹשֶׁת וְהֶחָסוּת
בְּצֵל־מִצְרַיִם לִכְלִמָּה׃ **ד** כִּי־הָיוּ בְצֹעַן שָׂרָיו
וּמַלְאָכָיו חָנֵס יַגִּיעוּ׃ **ה** כֹּל הֹבִישׁ עַל־עַם לֹא־
יוֹעִילוּ לֶמוֹ לֹא לְעֵזֶר וְלֹא לְהוֹעִיל כִּי לְבֹשֶׁת וְגַם־
לְחֶרְפָּה׃ {ס} **ו** מַשָּׂא בַּהֲמוֹת נֶגֶב בְּאֶרֶץ צָרָה
וְצוּקָה לָבִיא וְלַיִשׁ מֵהֶם אֶפְעֶה וְשָׂרָף מְעוֹפֵף
יִשְׂאוּ עַל־כֶּתֶף עֲיָרִים חֵילֵהֶם וְעַל־דַּבֶּשֶׁת גְּמַלִּים
אוֹצְרֹתָם עַל־עַם לֹא יוֹעִילוּ׃ **ז** וּמִצְרַיִם הֶבֶל וָרִיק
יַעְזֹרוּ לָכֵן קָרָאתִי לָזֹאת רַהַב הֶם שָׁבֶת׃ **ח** עַתָּה
בּוֹא כָתְבָה עַל־לוּחַ אִתָּם וְעַל־סֵפֶר חֻקָּהּ וּתְהִי
לְיוֹם אַחֲרוֹן לָעַד עַד־עוֹלָם׃ **ט** כִּי עַם מְרִי הוּא
בָּנִים כֶּחָשִׁים בָּנִים לֹא־אָבוּ שְׁמוֹעַ תּוֹרַת
יְהוָה׃ **י** אֲשֶׁר אָמְרוּ לָרֹאִים לֹא תִרְאוּ וְלַחוֹזִים לֹא
תֶחֱזוּ־לָנוּ נְכֹחוֹת דַּבְּרוּ־לָנוּ חַלָּקוֹת חֲזוּ
מַהֲתַלּוֹת׃ **יא** סוּרוּ מִנִּי־דֶרֶךְ הַטּוּ מִנִּי־אֹרַח
הַשְׁבִּיתוּ מִפָּנֵינוּ אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ {ס} **יב** לָכֵן
כֹּה אָמַר קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יַעַן מָאַסְכֶם בַּדָּבָר הַזֶּה
וַתִּבְטְחוּ בְּעֹשֶׁק וָנָלוֹז וַתִּשָּׁעֲנוּ עָלָיו׃ **יג** לָכֵן יִהְיֶה
לָכֶם הֶעָוֹן הַזֶּה כְּפֶרֶץ נֹפֵל נִבְעֶה בְּחוֹמָה נִשְׂגָּבָה
אֲשֶׁר־פִּתְאֹם לְפֶתַע יָבוֹא שִׁבְרָהּ׃ **יד** וְשִׁבָרָהּ
כְּשֵׁבֶר נֶבֶל יוֹצְרִים כָּתוּת לֹא יַחְמֹל וְלֹא־יִמָּצֵא
בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׂ לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד וְלַחְשׂף מַיִם
מִגֶּבֶא׃ {ס} **טו** כִּי כֹה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן בְּהַשְׁקֵט וּבְבִטְחָה
תִּהְיֶה גְּבוּרַתְכֶם וְלֹא אֲבִיתֶם׃ **טז** וַתֹּאמְרוּ לֹא־כִי
עַל־סוּס נָנוּס עַל־כֵּן תְּנוּסוּן וְעַל־קַל נִרְכָּב עַל־כֵּן
יַקַלּוּ רֹדְפֵיכֶם׃ **יז** אֶלֶף אֶחָד מִפְּנֵי גַּעֲרַת אֶחָד
מִפְּנֵי גַּעֲרַת חֲמִשָּׁה תָּנֻסוּ עַד אִם־נוֹתַרְתֶּם כַּתֹּרֶן
עַל־רֹאשׁ הָהָר וְכַנֵּס עַל־הַגִּבְעָה׃ **יח** וְלָכֵן יְחַכֶּה
יְהוָה לַחֲנַנְכֶם וְלָכֵן יָרוּם לְרַחֶמְכֶם כִּי־אֱלֹהֵי
מִשְׁפָּט יְהוָה אַשְׁרֵי כָּל־חוֹכֵי לוֹ׃ {פ}
יט כִּי־עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלִַם בָּכוֹ לֹא־תִבְכֶּה
חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֶךָ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ׃ **כ** וְנָתַן לָכֶם
אֲדֹנָי לֶחֶם צָר וּמַיִם לָחַץ וְלֹא־יְכָנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ
וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת־מוֹרֶיךָ׃ **כא** וְאָזְנֶיךָ
תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בּוֹ
כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תַשְׂמְאִילוּ׃ **כב** וְטִמֵּאתֶם אֶת־צִפּוּי
פְּסִילֵי כַסְפֶּךָ וְאֶת־אֲפֻדַּת מַסֵּכַת זְהָבֶךָ תְּזָרֵם כְּמוֹ
דָוֶה צֵא תֹּאמַר לוֹ׃ **כג** וְנָתַן מְטַר זַרְעֲךָ אֲשֶׁר־
תִּזְרַע אֶת־הָאֲדָמָה וְלֶחֶם תְּבוּאַת הָאֲדָמָה וְהָיָה
דָּשֵׁן וְשָׁמֵן יִרְעֶה מִקְנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא כַּר
נִרְחָב׃ **כד** וְהָאֲלָפִים וְהָעַיָרִים עֹבְדֵי הָאֲדָמָה
בְּלִיל חָמִיץ יֹאכֵלוּ אֲשֶׁר־זֹרֶה בָּרַחַת
וּבַמִּזְרֶה׃ **כה** וְהָיָה | עַל־כָּל־הַר גָּבֹהַּ וְעַל כָּל־
גִּבְעָה נְשָׂאָה פְּלָגִים יִבְלֵי־מָיִם בְּיוֹם הֶרֶג רָב בִּנְפֹל
מִגְדָּלִים׃ **כו** וְהָיָה אוֹר־הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר
הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם
חֲבֹשׁ יְהוָה אֶת־שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא׃ {פ}
כז הִנֵּה שֵׁם־יְהוָה בָּא מִמֶּרְחָק בֹּעֵר אַפּוֹ וְכֹבֶד
מַשָּׂאָה שְׂפָתָיו מָלְאוּ זַעַם וּלְשׁוֹנוֹ כְּאֵשׁ
אֹכָלֶת׃ **כח** וְרוּחוֹ כְּנַחַל שׁוֹטֵף עַד־צַוָּאר יֶחֱצֶה
לַהֲנָפָה גּוֹיִם בְּנָפַת שָׁוְא וְרֶסֶן מַתְעֶה עַל לְחָיֵי
עַמִּים׃ **כט** הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֶּשׁ חָג
וְשִׂמְחַת לֵבָב כַּהוֹלֵךְ בֶּחָלִיל לָבוֹא בְהַר־יְהוָה אֶל־
צוּר יִשְׂרָאֵל׃ **ל** וְהִשְׁמִיעַ יְהוָה אֶת־הוֹד קוֹלוֹ וְנַחַת
זְרוֹעוֹ יַרְאֶה בְּזַעַף אַף וְלַהַב אֵשׁ אוֹכֵלָה נֶפֶץ וָזֶרֶם

וְאֶבֶן בָּרָד: **לא** כִּי־מִקּוֹל יְהוָה יֵחַת אַשּׁוּר בַּשֵּׁבֶט
יַכֶּה: **לב** וְהָיָה כָּל מַעֲבַר מַטֵּה מוּסָדָה אֲשֶׁר יָנִיחַ
יְהוָה עָלָיו בְּתֻפִּים וּבְכִנֹּרוֹת וּבְמִלְחֲמוֹת תְּנוּפָה
נִלְחַם־בָּה בָּם: **לג** כִּי־עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתֶּה גַּם־
הוּא הֵיא לַמֶּלֶךְ הוּכָן הֶעְמִיק הִרְחִב מְדֻרָתָהּ אֵשׁ
וְעֵצִים הַרְבֵּה נִשְׁמַת יְהוָה כְּנַחַל גָּפְרִית בְּעֲרָה
בָּהּ: {פ}

ישעיהו פרק לא

א הַוֹי הַיֹּרְדִים מִצְרַיִם לְעֶזְרָה עַל־סוּסִים יִשָּׁעֵנוּ
וַיִּבְטְחוּ עַל־רֶכֶב כִּי רָב וְעַל פָּרָשִׁים כִּי־עָצְמוּ
מְאֹד וְלֹא שָׁעוּ עַל־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוָה לֹא
דָרָשׁוּ: **ב** וְגַם־הוּא חָכָם וַיָּבֵא רָע וְאֶת־דְּבָרָיו לֹא
הֵסִיר וְקָם עַל־בֵּית מְרֵעִים וְעַל־עֶזְרַת פֹּעֲלֵי
אָוֶן: **ג** וּמִצְרַיִם אָדָם וְלֹא־אֵל וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְלֹא־
רוּחַ וַיהוָה יַטֶּה יָדוֹ וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עָזֻר וְיַחְדָּו
כֻּלָּם יִכְלָיוּן: {ס} **ד** כִּי כֹה אָמַר־יְהוָה | אֵלַי
כַּאֲשֶׁר יֶהְגֶּה הָאַרְיֵה וְהַכְּפִיר עַל־טַרְפּוֹ אֲשֶׁר
יִקָּרֵא עָלָיו מְלֹא רֹעִים מִקּוֹלָם לֹא יֵחָת וּמֵהֲמוֹנָם
לֹא יַעְנֶה כֵּן יֵרֵד יְהוָה צְבָאוֹת לִצְבֹּא עַל־הַר־צִיּוֹן
וְעַל־גִּבְעָתָהּ: **ה** כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יְהוָה
צְבָאוֹת עַל־יְרוּשָׁלִָם גָּנוֹן וְהַצֵּיל פָּסֹחַ
וְהִמְלִיט: **ו** שׁוּבוּ לַאֲשֶׁר הֶעְמִיקוּ סָרָה בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: **ז** כִּי בַּיּוֹם הַהוּא יִמְאָסוּן אִישׁ אֱלִילֵי
כַסְפּוֹ וֵאלִילֵי זְהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ לָכֶם יְדֵיכֶם
חֵטְא: **ח** וְנָפַל אַשּׁוּר בְּחֶרֶב לֹא־אִישׁ וְחֶרֶב לֹא־
אָדָם תְּאכְלֶנּוּ וְנָס לוֹ מִפְּנֵי־חֶרֶב וּבַחוּרָיו לָמַס
יִהְיוּ: **ט** וְסַלְעוֹ מִמָּגוֹר יַעֲבֹור וְחַתּוּ מִנֵּס שָׂרָיו
נְאֻם־יְהוָה אֲשֶׁר־אוּר לוֹ בְּצִיּוֹן וְתַנּוּר לוֹ
בִּירוּשָׁלִָם: {פ}

הודפס לזכות
ולעילוי נשמת
האשה הכשרה
בעלת החסד
מלכה ציונה
מועלם ז"ל
בת שרה ויצחק
ת.נ.צ.ב.ה

בס"ד

לוח זמני היום לאופק אומין יצ"ו - לימי קיבוץ ראש השנה תשפ"ד לפ"ק

יום	לחודש	פרשת	חצות לילה	עלות השחר	טלית ותפילין	נץ החמה	זק"ש מג"א א'	זק"ש מג"א ב'	זק"ש גר"א	סז"ת מג"א	סז"ת גר"א	חצות היום	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעה	צאה"כ בינונים	צאה"כ קטנים	ע"ב דקות	ספט. 2023
ראשון	י"ז אלול		**2:16**	4:37	5:10	**6:18**	**8:31**	8:47	9:38	10:11	10:44	**12:59**	1:32	4:52	6:15	**7:38**	8:14	8:27	8:50	3
שני	י"ח אלול		**2:14**	4:39	5:12	**6:20**	**8:32**	8:48	9:38	10:11	10:45	**12:58**	1:31	4:51	6:13	**7:36**	8:12	8:25	8:48	4
שלישי	י"ט אלול		**2:12**	4:41	5:13	**6:21**	**8:33**	8:49	9:39	10:11	10:45	**12:58**	1:31	4:49	6:11	**7:34**	8:10	8:23	8:46	5
רביעי	כ' אלול		**2:10**	4:43	5:15	**6:22**	**8:34**	8:49	9:39	10:12	10:45	**12:58**	1:30	4:48	6:10	**7:32**	8:08	8:21	8:44	6
חמישי	כ"א אלול		**2:08**	4:45	5:17	**6:24**	**8:34**	8:50	9:40	10:12	10:45	**12:57**	1:30	4:46	6:08	**7:30**	8:06	8:18	8:42	7
שישי	כ"ב אלול	הדלה"נ 6:48	**2:06**	4:47	5:18	**6:25**	**8:35**	8:51	9:40	10:13	10:46	**12:57**	1:30	4:45	6:06	**7:28**	8:03	8:16	8:40	8
שבת	כ"ג אלול	**נצבים-וילך** צאת השבת 8:14	**2:03**	4:48	5:20	**6:27**	**8:36**	8:52	9:41	10:13	10:46	**12:57**	1:29	4:44	6:04	**7:26**	8:01	8:14	8:38	9
ראשון	כ"ד אלול	אש' מתחילים סליחות	**2:01**	4:50	5:21	**6:28**	**8:37**	8:52	9:41	10:13	10:46	**12:56**	1:29	4:42	6:03	**7:23**	7:59	8:12	8:35	10
שני	כ"ה אלול		**1:59**	4:52	5:23	**6:29**	**8:37**	8:53	9:42	10:14	10:46	**12:56**	1:28	4:41	6:01	**7:21**	7:57	8:09	8:33	11
שלישי	כ"ו אלול		**1:57**	4:54	5:25	**6:31**	**8:38**	8:54	9:42	10:14	10:46	**12:56**	1:28	4:40	5:59	**7:19**	7:55	8:07	8:31	12
רביעי	כ"ז אלול		**1:55**	4:55	5:26	**6:32**	**8:39**	8:54	9:43	10:14	10:47	**12:55**	1:27	4:38	5:57	**7:17**	7:53	8:05	8:29	13
חמישי	כ"ח אלול		**1:53**	4:57	5:28	**6:34**	**8:40**	8:55	9:43	10:15	10:47	**12:55**	1:27	4:37	5:56	**7:15**	7:50	8:03	8:27	14
שישי	כ"ט אלול	ערב ראש השנה הדלה"נ 6:33	**1:50**	4:59	5:29	**6:35**	**8:40**	8:56	9:44	10:15	10:47	**12:54**	1:26	4:36	5:54	**7:13**	7:48	8:01	8:25	15
שבת	א' תשרי	**א' דראש השנה**	**1:48**	5:00	5:31	**6:36**	**8:41**	8:56	9:45	10:15	10:47	**12:54**	1:26	4:34	5:52	**7:11**	7:46	7:58	8:23	16
ראשון	ב' תשרי	**ב' דראש השנה** צאת החג 7:56	**1:46**	5:02	5:32	**6:38**	**8:42**	8:57	9:45	10:16	10:48	**12:54**	1:25	4:33	5:50	**7:09**	7:44	7:56	8:21	17
שני	ג' תשרי	צום גדלי" צאת הצום 7:42	**1:44**	5:04	5:34	**6:39**	**8:43**	8:58	9:46	10:16	10:48	**12:53**	1:25	4:31	5:49	**7:07**	7:42	7:54	8:19	18
שלישי	ד' תשרי		**1:42**	5:05	5:35	**6:41**	**8:43**	8:58	9:46	10:16	10:48	**12:53**	1:24	4:30	5:47	**7:04**	7:39	7:52	8:16	19
רביעי	ה' תשרי		**1:39**	5:07	5:37	**6:42**	**8:44**	8:59	9:47	10:17	10:48	**12:53**	1:24	4:29	5:45	**7:02**	7:37	7:50	8:14	20
חמישי	ו' תשרי		**1:37**	5:09	5:39	**6:44**	**8:45**	9:00	9:47	10:17	10:49	**12:52**	1:23	4:27	5:43	**7:00**	7:35	7:47	8:12	21
שישי	ז' תשרי	הדלה"נ 6:18	**1:35**	5:10	5:40	**6:45**	**8:45**	9:00	9:48	10:17	10:49	**12:52**	1:23	4:26	5:42	**6:58**	7:33	7:45	8:10	22
שבת	ח' תשרי	**האזינו-שובה** צאת השבת 7:43	**1:33**	5:12	5:42	**6:46**	**8:46**	9:01	9:48	10:18	10:49	**12:52**	1:22	4:24	5:40	**6:56**	7:31	7:43	8:08	23
ראשון	ט' תשרי	הדלה"נ 6:12	**1:31**	5:14	5:43	**6:48**	**8:47**	9:02	9:49	10:18	10:49	**12:51**	1:22	4:23	5:38	**6:54**	7:29	7:41	8:06	24
שני	י' תשרי	**יום כפור** צאת החג 7:39	**1:29**	5:15	5:45	**6:49**	**8:47**	9:02	9:49	10:18	10:50	**12:51**	1:21	4:22	5:36	**6:52**	7:27	7:39	8:04	25
שלישי	י"א תשרי	שם ה'	**1:27**	5:17	5:46	**6:51**	**8:48**	9:03	9:50	10:18	10:50	**12:51**	1:21	4:20	5:35	**6:50**	7:24	7:37	8:02	26

לוח ברסלב

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

ראש השנה

יום **ראשון**	**כד** 10	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין כח **ירושלמי:** מעשר שני א **תוספתא:** נדה ג **נ"ך:** ישעיהו כה	**א' דסליחות** עלות השחר (72 דק') ... 5:06 | חצות היום ..... 12:35 נץ החמה ..... 6:18 | שקיעה ..... 6:51 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:49 | צאת הכוכבים ..... 7:06 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:26 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:03
יום **שני**	**כה** 11	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין כט **ירושלמי:** מעשר שני ב **תוספתא:** נדה ד **נ"ך:** ישעיהו כו	**ב' דסליחות** עלות השחר (72 דק') ... 5:07 | חצות היום ..... 12:35 נץ החמה ..... 6:19 | שקיעה ..... 6:49 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:49 | צאת הכוכבים ..... 7:04 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:01
יום **שלישי**	**כו** 12	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין ל **ירושלמי:** מעשר שני ג **תוספתא:** נדה ה **נ"ך:** ישעיהו כז	**ג' דסליחות** עלות השחר (72 דק') ... 5:07 | חצות היום ..... 12:34 נץ החמה ..... 6:19 | שקיעה ..... 6:48 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:49 | צאת הכוכבים ..... 7:03 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:00
יום **רביעי**	**כז** 13	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין לא **ירושלמי:** מעשר שני ד **תוספתא:** נדה ו **נ"ך:** ישעיהו כח	**ד' דסליחות** עלות השחר (72 דק') ... 5:08 | חצות היום ..... 12:34 נץ החמה ..... 6:20 | שקיעה ..... 6:47 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 | צאת הכוכבים ..... 7:02 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 7:59
יום **חמישי**	**כח** 14	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין לב **ירושלמי:** מעשר שני ה **תוספתא:** נדה ז **נ"ך:** ישעיהו כט	**ה' דסליחות** עלות השחר (72 דק') ... 5:09 | חצות היום ..... 12:34 נץ החמה ..... 6:21 | שקיעה ..... 6:45 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 | צאת הכוכבים ..... 7:00 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 7:57
יום **שישי**	**כט** 15	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין לג **ירושלמי:** מעשר שני ו **תוספתא:** נדה ח **נ"ך:** ישעיהו ל	**ערב ראש השנה** עלות השחר (72 דק') ... 5:09 | חצות היום ..... 12:33 נץ החמה ..... 6:21 | שקיעה ..... 6:44 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 | צאת הכוכבים ..... 7:59 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 7:56 **הדלקת נרות** (40 דק'): 6:04 (20 דק'): 6:24
שב"ק	**א** 16	**לימוד יומי:** **בבלי:** קידושין לד **ירושלמי:** מעשר שני ז **תוספתא:** נדה ט **נ"ך:** ישעיהו לא	**א' דראש השנה תשפ"ד** עלות השחר (72 דק') ... 5:10 | חצות היום ..... 12:33 נץ החמה ..... 6:22 | שקיעה ..... 6:43 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 | צאת הכוכבים ..... 6:57 סו"ז קר"ש - גר"א .... 9:27 | צה"כ לשיטת ר"ת .. 7:55 **מוצש"ק לשיטת ר"ת:** 7:55

רַבֵּנוּ לִמֵּד אוֹתָנוּ לְמוּד נִפְלָא שֶׁל הִתְחַדְּשׁוּת, כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לִהְיוֹת חָזָק בְּמִדַּת הַהִתְחַדְּשׁוּת – יֵשׁ לוֹ חַיִּים יָפִים וְרִגּוּעִים, כִּי זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הַתְּחוּמִים – לְמוּד הַתּוֹרָה, תְּפִלָּה, שָׁלוֹם בַּיִת, וְכֵן בִּכְלָלִיּוּת עֶסְקָיו, כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ עִם הַמִּדָּה שֶׁל הִתְחַדְּשׁוּת – הוּא זוֹכֶה לִהְיוֹת אָדָם מְאֻשָּׁר!

(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)